శృంగారకావ్యగ్రంథమండలి—౧

రాధికాసాంత్వనము.

ముద్దుపళని ప్రణీతము.

PUBLISHED BY

K. G. MURTHY.

FOR SRUNGARA KAVYA GRANDHA MANDALI.

1000 COPIES.

మెంబరులకుమాత్రము రు. 0-12-0.
ఇతరు లెంతవెల యిచ్చినను విక్రయింపము.

తొలికూర్పు ౧౯౩౬.

ముద్రితము
రామా ఆర్టు ప్రెస్,
మచిలీపట్టణము.

రాధికాసాంత్వనము

— ముద్దుపళని —

*

రససమీక్ష

వెంపటి నాగభూషణం: ఎం. ఏ.,

*
* *

మధురసంగీతగీతికాలాపమోహనపారవశ్యము—సరసత్వము... చెలులకే చెల్లుతుంది. ఈ, ఔపచారికదోహదవిధులలో...నవవర్ధిత మైన కవితావైభము—పరిమళ మలవడినమేలిమి.

యౌవనోపభోగముల చవులెరిగిన మిటారిపువయసుకత్తె కవితామాధుర్యము భోజదేవునే పరవశుణ్ని చేసింది. విద్వత్కుటుంబమును సన్మానించి గౌరవించడంలో...కళామోహిని అయినపడుచుకోడలి పద్యరచనకే అగ్రిమర్యాదజరిగినది.

భోజునిబావపరిగ్రాహిణిసీత...ఎన్నికకువచ్చిన కవితావిదుషి.

ఆంధ్రభోజుడు—తుళువ కృష్ణరాయని కూతురు...మోహానాంగి!

ఆ వదాన్యరాజసముతో తీరికలు దిద్దుకున్న మహారాష్ట్రనాయకుల వినోదసదస్సులలో అపరభారతులై, కనకాభిషేకపరువము దక్కించుకున్న — శృంగారనాయికలు...వలపుల దొరసానులు... ప్రబంధరూపబంధనిర్మాణలు...జాణలు.

ఎటుచూచినా మొదటినుంచీ చక్కనికవిత్వరచనచేయడం— కావ్యరసికులను మెప్పించడం—సీమంతినులసొమ్మని విశదమౌతూన్నది.

మండలముల బారున ఋక్సామముచేసిన ఋషులతోబాటు... సంహితకు రచనామణీదీధితులు అలవరించిన వైదికయోషలకున్నూ— ఏకప్రధనము ఉన్నది. అంతవరకూ ఎందుకు?—'యఃకౌమారహరః' అన్న ఒక్కపద్యమే—శీలభట్టారికకీర్తిని కావ్య అనుక్రమంలో వర్ధిల్లజేస్తూన్నది.

'ఆలంకారికులు అందరూ మధ్యమరసమని శృంగారమునకు ప్రధానస్థాయా కల్పించినారు. రతి...అష్టాదశకావ్యవర్ణనలలో— ఉద్రేకస్థాయిని రెట్టించి మంగళపరమావధిని కలిగించే ఉపకరణము.

సినస్త్రైన శృంగారకావ్యమును...ఆద్యంతరతివిహారప్రధానంగా రచించవలెనంటే...యౌవనవతి సకలకలాప్రౌఢ—సర్వాంకషరాసిక్య నిధానము వెలయాలు—ఒక్కతే తగుతుంది.

మగవారికి, చేతకాదని...దోషాపాదనము లేశమున్నా కాదు. కాని ఎంతఊహించి కథాదృశ్యములను చిత్రించినా మగవాడు—దీపము ఉండగా ఇల్లు చక్కబెట్టనీయలేడు—చీకటితప్పకనుక. పింగళిసూరన్న స్వతంత్రించినా ననుకున్నా సుగాత్రిచేత ఎదురుబ్రతిమాలించ డానికి...నాయికానాయకులను—వైదికదంపతులను—ఊరివెలుపలి తోటలో చెట్లచాటున దాచివేయక తప్పిందికాదు.

పోనీ కవి అంతకన్న ఇంకా కొంచెంవిజృంభించినా...నాయికాసాలభంజిక ఊహాగానలయను ఊగవలసినదేకాని...అకృత్రిమ చైతన్యస్పందితముకాదు. విద్యాదయితుడంతటివాడు...ఆడువారి సుఖానందం అనుగతంగా ప్రత్యక్షీకరించుకునేందుకు ... భార్యను బ్రతిమాలి సెక్సు మార్చుకున్నాడు—కళాపూర్ణుని జననవార్తకు పూర్వరంగం ప్రమాణము.

—కవిసార్వభౌమునితో కన్నెతనపు మురిపెములలో ప్రౌఢరికము చలాయించి దేశములుతిరిగి 'కన్నడరాజ్యరమారమణు' ని రసికజీవనం ధన్యముచేసిన తెలుగువాణికి...తాళికోటలో నిలువనీడ తరిగి పోయింది. అష్టదిగ్గజాధిరూఢోత్సవవైభవము కలలలో మలగి పోయినా...మధుర తంజాపురసామంతనాయకులు కావ్యకన్యకజీవన సంధ్యకు అరిగాపులై నిలిచినారు. వయసుజిగివి పోయినా ఆమె అలవాటుచొప్పున ఎడనెడ వింతకై సేతలు మానినదికాదు !

ఆ తళుకులే...నవ్యసారస్వతానికి, రచనాలాలిత్యానికి, ఊతలై నిలిచిన...కావ్యచిత్రశోభలు.

—భోసల తుళజేంద్రుని కుమారుడు—ప్రతాపసింహుడు. తుళజరాజు వెనుకవారు కృష్ణరాజులు నమ్మిన మరాటాసామంత

వీరులు. ముసల్మాను ఒత్తిడిని లక్ష్యముచేయకుండా వీలుచూసుకుని స్వతంత్ర అధిపత్యము సంపాదించుకున్న రాహుతులు. భాషకు...సంప్రదాయములకు కేవలం పరాయివాళ్లయినా పలిక అభిరుచులను మరగినభాగ్యాన తెలుగుకవిత్వాన్ని—కవులను, ఆదరించి గ్రంథరచన ప్రోత్సహించారు. రఘునాథుడు—విజయరాఘవుడు—అటు, తిరుమలనాయకుడు—చొక్కనాథుడు ..వీరందరూ లేకపోతే తెలుగుతల్లిని ప్రేమతో పూజాస్థానంగా చేసుకోకపోతే... రంగాజీలాంటి దివ్యతారలు మెరసిపోకపోతే...ఎంత అంధయుగం—వాఙ్మయచరిత్రలో!...వెలుగు యీనాటికైనా కోలుకోనేదా?

ప్రతాపసింహుడు—రసికప్రభువు—1749 మొదకొని పదహారు సంవత్సరాలు పరిపాలనచేసినాడు. ఈతని కుమారుడు... పితామహుని పేరిటివాడు...' భరతశాస్త్రనిధి: సంగీతం ఆతనిసొమ్ము: రూపమున మన్మథుడు.'

ఇంకొకరసికుడు—ప్రతాపసింహుడే ఉన్నాడు—అమరేంద్రుని కుమారుడు...

ప్రతాపసింహుడు వైష్ణవుడు. తండ్రినాటినుంచి కుల గురువు—తిరుమల తాతయాచార్యుడు—బ్రహ్మవిద్యానిధి.

◆ ◆ ◆ ◆

చోళసింహాసనాధ్యక్షుడైన ఆ మహారాజు వలపునేస్తము—ముద్దుపళని...

—పళని...దక్షిణదేశంలో వేలాయుధుని పూజాక్షేత్రము. ముద్దు—ముత్తు...తమ ముద్దుచెల్లించునేందుకు ద్రావిడులు—కన్నపాపలకు ఉంచే, నామ–పూర్వపదము. 'చాలచోట్ల బిడ్డలకు దేవస్థలముల పేరులే ఉంచుచుండుట వాడుకఉన్నది'—అని...నిత్య సువాసిని బెంగుళూరి నాగ(గాన)రత్నం గ్రంథస్థము చేసినది.

ముద్దుపళని తండ్రి ముత్యాలు. ఈతడు, అనుష్ఠానికవైష్ణవుడైన నాలవజాతిగృహస్థు.—అసలు అవ్వయ్యకు—ఒకకొడుకు ఒక కూతురూ...ముత్యాలు తంజనాయకి అని. వీళ్ల తల్లి—చెంగాతి...

ఎందుచేతనో చెప్పవీలులేకుండా ఉన్నది: భార్య తనకన్న ముందుగా చనిపోవడంచేత, ఒక్కడూ పిల్లలను సాకలేకపోయినాడో—లేక, చిన్నతనంలో తలిదండ్రులు కరవాటచేత ఆమెపాలబడ్డారో—కాని ... తంజనాయకి అని ఒకవేశ్య — ముత్యాలునూ ఆతనితోబుట్టువునూ పెంచుకున్నది.

...చిన్నతంజనాయకి—కులవృత్తిలోకి దిగిపోయింది. ఆమె కూతురు—రామామణి...తనపేర ఒకఅగ్రహారం నిర్మించి అనేక సత్కార్యాలు...సప్తసంతానములలో వీలైనన్ని ప్రతిష్ఠించి—సంపాదన సద్వినియోగం చేసింది.

—ముత్యాలు...పోటి అనే భార్యతో—నలుగురుకొడుకులు ముగ్గురు కూతుళ్లు...సంసారవృద్ధి చేసుకున్నాడు.

ముద్దుపళని...తొలిచూలు. ఇంకోచెల్లెలు ముద్దులక్ష్మి: చివరపిల్లపేరు—పద్మావతి. వీళ్లు ఇద్దరూకూడా అక్కతో సమానలైన జాణలే: కాని, ఏమహారాజులు వారిని ఆదరించారో వివరములు తెలియడములేదు....

'ముద్దుపళని'—ఈ నామం మరాటాబాణీలో ఉన్నదని అనుమానించి బ్రౌనుపండితుడు—ముత్యాలువంశం తెలుగునాటది కాదు అని అభిప్రాయపడినాడు. అచ్చతెలుగు కుటుంబము... దేశము అలజడిలో దక్షిణానికి తరలిపోయి ఉండవచ్చును. వైష్ణవ ఆవేశంవల్ల ద్రావిడనామములు అలవాటుచేసికొని ఉండవచ్చును కొంతవరకూ. ముత్యాలు మరియిద్దరు కుమార్తెలకు—లక్ష్మి, పద్మావతి—అని అరవకల్తీలేని సంస్కృతనామకరణమే చేశాడు కాదూ?

...కనుక ముత్యాలు—చిరవాసంచేత సగం ద్రావిడుడైన ఆంధ్రుడేకాని—మహారాష్ట్రుడు ఏలాఅవుతాడు ?

ముద్దుపళని...భరతాభినయంలో ప్రావీణ్యం సంపాదించు కుంది...కులమర్యాదక్రమాన. వయసుకాడైన వైష్ణవదేశికుడు... 'తపఃఫలసారుండు'...వీరరాఘవుడు—సాహిత్యనేపథ్యము శృంగారించినాడు. ఇక మహారాజు మనసుకు నచ్చడానికి...ఏమికొదువ?

అయితే: ముద్దుపళని—రంగాజీవలె శాస్త్రకాకలదీరిన పాండిత్యశీరకాదు. గొప్పచక్కదనం, అందుకు వన్నెతెచ్చే భరతవిద్య—వీటికి దీటైన సరసత్వం సాహిత్యం—అన్నిటినీమించిన...మహారాజ భోగానుభవయోగము!...

♦ ♦ ♦ ♦

కృష్ణునికి—సాంత్వనోపాయాలు, పదాఘాతబహూకృతులూ—వింతలుకావు. తిమ్మన్న ప్రసిద్ధ—ఉత్పాద్యవస్తువును...రాయల వారుకూడా, గీర్వాణిలో ముఖరించినారు. ప్రీణనకావ్యములు ముద్దుపళనినాటికి క్రొత్తలుకావు. కాని, ఆ కథాకలాపమంతా... సత్య మీదుగా నడిచింది.

'రాధికాసాంత్వనము'...ముద్దుపళని రచించే అవసరాన—వీరరాఘవదేశికుడు సలహాయిచ్చి అపుడపుడు సాహాయ్యపడి ఉండవచ్చును. కాని ఆతని పాండిత్యానికీ ప్రతిభకూ—యీప్రబంధములో విశేషమువని తగులలేదు.

రావిపాటి తిప్పన్న సంస్కృత 'ప్రేమాభిరామము'ను...వల్లభరాయడు అనుసరించినట్లు, ముద్దుపళని సాంత్వనకావ్యమునకు ఏవో ఒరవడులు ఉండిఉండవచ్చును.

♦ ♦ ♦ ♦

...కృష్ణుని, యశోదానందులు గారాబంగా పెంచుకుంటు న్నారు వ్రేపల్లెలో...నందునిచెల్లెలు—రాధ. పెంపకములాలనలో

మరులు కెత్తించి...'గోపసతులకెల్ల కుసుమశరు' డైన 'రాజగోపాలమూర్తి' ని వశముచేసుకుని హరికి ప్రాణపదమై స్వైరవిహారం చేస్తూఉన్నది.

యశోద తోడబుట్టినవాడు కుంభకుడు. అతనికూతురు... ఇళను, కృష్ణునికిచ్చి పెళ్ళిచేశారు. పిల్ల మేనత్తవద్ద చనువుచేత వ్రేపల్లెలోనే ఉంటూఉన్నది. ఆమెపోషణకూడా రాధదే...

—ఈడేరినతరువాత...ఇళకు మాధవునకు ..ఔపోసనకార్యం జరిగింది. రాధశుశ్రూషలో గడిదేరినఇళ—పసిబాలఅయినా—ప్రౌఢమర్యాదల చతురలెరిగిన నాథుణ్ణి అనురక్తునిగా చేసుకున్నది.

కొన్నాళ్ళకు, భార్యతో కృష్ణుడు అత్తవారింటికి మిథిలకు వెళ్లాడు. రాధ—మొదలు, కృష్ణుడు ఇళతో దాంపత్యంచేస్తూన్న శృంగారభావనే—సవతిమత్సరంపూని — సహించలేకపోయింది ... ఇళమీద ఎంతప్రాణమైనా. ఇక అతడు కంటికికూడా దూరమైనప్పుడు ఆమెవేదన...వర్ణించడానికి వీలవుతుందా ?—

విప్రలంభము భరించలేక...చిలుకను రాయబారమంపింది. అది మిథిలకు రెక్కలమీదవెళ్ళివచ్చి అక్కడి విలాసాలన్నీ అతిశయంగా వర్ణించేసరికి...రాధ తూలిపోయింది...

ఇంతలో కృష్ణుడికికూడా...రాధను చూడకుండాఉండటం దుర్భరమైతోచి తిరిగివచ్చేస్తాడు. రాధ, ఆతన్ని చూడగానే ఉక్రోషంకొద్దీ మండిపడి తాచులాగా లేస్తుంది: ఇష్టంవచ్చిన మాటలంటుంది: క్షమను అర్థిస్తూ ఆతడు పదములు అంటబోతే—తంతుంది: చివరకు వలవల ఏడుస్తుంది.—ఈమాదిరిగా నాటకమంతా జరిపి... నాథునికౌగిలిలో...ఆకులలో పింఛెలాగా...అణగి పరవశిల్లిపోతుంది. అక్కడితో—కథకంచికి...

ప్రబంధము నాలుగుఆశ్వాసములుగా పెరగడంకోసం ... ముద్దుపళని, రాధచేత...చంద్రోపాలంభనాదికములు, ఛాందసకార్యములు చేయించింది. అంతమాత్రమే!—ప్రత్యేక కల్పనాలంకృతములు కావు ఆభాగములు: విశేష చమత్కారములున్నూ లేవు...

—కాని, రాధను చిత్రించడంలో ముద్దుపళని శిల్పసౌభాగ్యమంతా వినియోగపడింది. రాధ...నందునికన్నా చాలాచిన్నది. గేహే గేహే జంగమా హేమవల్లులు మెరసిపోయిన వ్రేపల్లెవాడలోనే...ఆమెనుమించిన అందాలరాసులు లేనందువల్ల...గోపకిశోరునికి ఆమె అనంగసర్వస్వసామ్రాజ్యమవటంలో విశేషం ఏమీలేదు. వివాహిత; కాని, మోటుగొల్లమగనితో కాపురం చేయకపోవడం—నందాదులుహర్షించి ఊరుకున్నారంటే...సామాన్యకుటుంబధోరణిలో కళంకమైనా ... అది వారిరసజ్ఞతనురెట్టిస్తూ, లోకైకశృంగారవీరశేఖరుడైన కృష్ణునికి పెంపుడుకులముగా ఉండగలతాహతుకు ప్రతిపత్తి కల్పిస్తూన్నది.

కృష్ణుడు...రాధకు సర్వమున్నూ. కృష్ణుని చిన్నిభార్య కనుక ఇళను ఎంతోకూరిమితో పెంచి...ఆతనికి తగినయిల్లాలుగా తయారుచేసింది తన అనుభవమంతా వినియోగించి. —శృంగారించి గదిలోకిపంపింది. ఇక అక్కడనుంచీ...ఆమె ప్రవృత్తిసాఫుగా మారిపోతుంది. అంతకుముందు, ఇళ తనశిష్యురాలు. నవ్వులాటకు సవతి అని పరిహాసంచేసినా...మనసులో బాధపడవలసిన అవసరం లేకపోయింది—వ్యథ ప్రత్యక్షంగా అనుభూతంకానందువల్ల.

—పడకటింటి గదితలుపు గడియపడగానే...రాధగుండెల్లో రాయిపడ్డది. దంపతులిరువురూ ఏకాంతాన అనుభవించే సుఖమును తలచుకొన్నకొలదీ...మతిపోతూన్నది. తనకులేదని ఒకమూలచింత: తనవాడు—మరొక్కతెతో—ఇళ అయినప్పటికీ—తనకుఖాయములైన భోగములు పొందుతున్నాడని...అంతకుమించినవేదన. తెల్లవార్లూ ఎలావేగించిందో...పొద్దుపొడవకముందే — ఇకనిలువలేక

— వెళ్లితలుపుతట్టి...లోపలికిచొరవచేసుకుని జోరబడి, కసి -
నసిగా—తీర్చుకున్నది...

...కుంభకుడు కూతుర్నీ అల్లుడినీ తీసుకుపోవడానికి వచ్చినప్పు
రాధనుకూడా సమ్మతిఅడిగినాడు. అత్తా—అల్లుడిపరిచయం అందరి
ఎరుగున్న దేకదూ?...కాని ఆమె ఏలాపంపగలదు?—మరి పంపకన
విధిలేదు. అందుచేత మనోగతభావములను పైకితొణకనీయకుం
చాలాసరదాగామాటాడి సంతోషముగా సరేనన్నది. ఇక తరువ
...ఆమె అవస్థ...

—కృష్ణుడు మిథిలనుండి బెదురుతూనేవచ్చాడు...విడి
వెళ్లినందుకు రాధ ఎంతగా దండిస్తుందోఅని. కాని ఆమె తర
రీలో రాటుదేరినవాడే గనుక అనునయించలేకపోతానా అని భరో
మాత్రం ఉన్నది. అయినా ఏమవుతుందోననేభయం ఆదు
లేకపోలేదు.

కంటబడగానే...ఎన్నినిష్ఠురములాడింది!...ఎన్నిరకాల ద
పోడిచింది!...ఎంతకోపము తెప్పించుకుని బుసలుకొట్టింది! అయిన
టికీ, లయవిడవకుండా—మూర్ఛనలో తొట్రుపలు గమకించే మ
గాయకుడి గీతాలాపనలాగు, అంతకసురుతున్నా...వెల్లివిరిసిన అ
రాగం, అపేక్ష — అంతర్వాహినిగా ద్యోతకమౌతూనే ఉన్న
నాథుని అలయించి—అలరించడం...కులపాలికల సామాన్యశృంగ
ధర్మమైనా ఇన్నిపోకడలు—ఎత్తులు, వాళ్లకు చేతనవుతవా?—తుల
నుభవయోగ్యతఉన్న సరసనాయకితప్ప...మరొకరు కథా రసప
ణము—ఇంతప్రౌఢిమతో చేయనేర్పరులయేవారా?

♦ ♦ ♦ ♦

ముద్దుపళని వారాంగన అని...సనాతనులు ఆమెను తత్కా
కములనూ...అకారణవైరంతో కృత్రిమంగా ఈర్ష్యించవచ్చు

కాని, ముద్దుపళని—మహారాజరసికసన్మానిత కాకపోయినట్లయితే... తెలుగులో—'రాధికాసాంత్వనము' వెలువడేదికాదు...

శృంగారవర్ణనము గర్హ్యమనే వైదికులకు...జవాబు అనవసరము. అనభిజ్ఞులకు విద్యాదానంచేయడం వ్యర్థము. హేయ జుగుప్సా కలుషితముకాని శృంగారస్థాయిలేనిది...ప్రకృతి—స్థితికే—మోసం.

'రాధికాసాంత్వనము' నిస్సంశయముగా సత్ప్రబంధము. నాయికలేని బ్రహ్మచారికూటము గనుక—విశాఖదత్తునికృతి అసత్కావ్యములజాబితాలో చేర్చినారు పూర్వాలాక్షణికులు అని...మల్లినాథుని స్వారస్యసిద్ధాంతము...

గొప్పకవిత్వధోరణులులేవు కానిచదివినకొలదీ చవులూరించి ఆలోచనలలోముంచి ఆనందపారవశ్యము ఆవహింపజేసే రసవత్ కావ్యచిత్రము...'రాధికాసాంత్వనము'.

రాధఎవరు ? చైతన్యసంప్రదాయవైష్ణవసిద్ధాంతముల వివరణానికి, వేదాంతానికీ ఏమికాని...నందగోపుడికి రాధ అనేచెల్లెలు ఉన్నదని ఆమెకు మేనల్లునితో తగులాటమైనదనీ మొదట ఎవరుకల్పించారో?—జయదేవుడు...యీకథను నమ్మినాడు. సంసారాన్నీ, చేసుకొన్న మొగుణ్నీ త్రోసివేచి...కృష్ణుని పెనవైచుకొనిపోయిన ఈ రాధకు... శృంగారసంచారంలో మన గణనప్రకారం — అది భగవద్విషయమైనా—వ్యభిచారదోషముఉన్నది. మరి ఆ కందులోనూ ఏదో స్వారస్యం ఉండటముచేతనేకాదు...ఇంతవరకూ ప్రతిహతంకాకుండా దేశమంతా పాకిపోయింది? తెలుగులో—రాధామాధవుల శృంగారలీలలకు ప్రతిభాసిత ఉపోద్ఘాతము—సరసభావుకులకు ఏకైక అవలంబనము. 'కరివేల్పుశతకము'—ఎవరికావ్యాత్మ—ఆరచనలో

పునీతమైనదో నిశ్చయించ వీలూ ఆధారములూ లేవుకాని...ఇంత వరకూ రంగాజీ—ముద్దుపళనీ, పృథక్తయా ఆ—ప్రతిష్ఠను—పంచుకుంటున్నారు...

ఇంకొకరాధ ఉన్నది...వృషభాను నందిని. ఆమె కన్య: స్వీయ: కృష్ణుని ధర్మపత్ని. రూపగోస్వామి—'విదగ్ధమాధవము' లోనూ, మధురాదాసు—'వృషభానుజ' లోనూ ఈ రాధవివాహ గాధను రూపకవస్తువుగా తీసుకున్నారు. పరిణయ పరిణీతికి—యోగిని నాయికానాయకులకు రాయభారములు నడిపింది. అంతేకాని, వృష భానుజ—రాధ—పరకీయ్యకాదు....

ఏది ఎలాఉన్నప్పటికీ మన్మధమన్మధునికి—సరిపోలిననాయిక రాధ. ఆమెపరకీయ అయినందువల్లనే దాంపత్యశృంగారము అప్రాకృతధోరణిలో పల్లవించి...వివిధ—రత్యాలంబనభావశబలితమైనది.

రాధప్రేమవాహినిని...తెలుగుకావ్య కేదారప్రాంతముల పరవళ్లు సోలించిన ముద్దుపళని...ఉత్తమ—ధన్య...

M. Bhushan

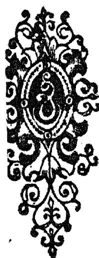
శ్రీరస్తు.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

—♦ ప్రథమాశ్వాసము ♦—

శ్రీలఁ జెలంగురాధికను
జెల్వరొ నిన్నిల రూపురేఖలన్
బోలుదు రేపడంతు లన
మోహపుటాలిని నిప్పు డెన్నెదో
హాళిని నన్నుఁ గూర్చి యని
యల్గినయచ్చెలిఁ గౌఁగిలించుగో
పాలునిఁ జిన్నికృష్ణునిఁ గృ
పాళునిఁ గొల్తు నభీష్టసిద్ధికై.

సీ. రహిఁ ముద్దుటడుగులు ♦ రాజీవములఁ గేరఁ
బ్రసవముల్ తాఁబేటి ♦ వగలఁ బోర
సరసోరుకాండముల్ ♦ సౌకర్య మేపార
లేఁగౌను సింగంపు ♦ లీలఁ జీరఁ
జనువగుల్ శ్రీక్రమిూ ♦ సౌజన్యమునఁ దేఱ
భుజము లారామతా ♦ స్ఫూర్తి మిూఱ
రమణీయముఖకాంతి ♦ రామచంద్రునిఁ జేరఁ
జిరునవ్వు బలుతెల్వి ♦ గరిమఁ గోరఁ

తే. గీ. గన్నుఁగవ శ్రుతిలంఘి యై ♦ కలిమి గులుకఁ
దనరుమధురాధరము కల్కి ♦ తనముచిల్కఁ
జెలఁగుశుకవాణి రుక్మిణీ ♦ జలజపాణి
భావభవుమాత సంపద ♦ లీవుఁ గాత.

చ. నెఱిగమనంబు వేణియును ♦ నిక్కుచనుంగవ మిూఁదిపాదముల్
కరులును శేషభోగియు న♦గంబులు నాదిమకూర్మరాజ మై
వఱలఁగఁ బొల్చుగంధవతి ♦ భామ మనోహరరూపసత్త్వతన్
నరకుని గాంచి పెంచుగతి ♦ నన్ గృప నెప్పుడుఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

ఆ. వె. శ్రీనివాసుఁ డై న♦ శేషుని భజియించి
ఘనశరీరుఁ డై న♦ గరుడుఁ బొగడి
యఘవిదారి యైన♦ హరిచమూపతి నెంచి
పరమసూరిజనులఁ ♦ బ్రస్తుతింతు.

మ. క్షితి వాల్మీకిపరాశరప్రియసుత ♦ శ్రీకాళిదాసాదిసం
స్కృతవిద్వత్కవితాగ్రణులం బొగడి భ ♦ క్తిన్ నన్నయార్యుండు స
న్మతి యాతిక్కన సోమభాస్కరులు శ్రీ ♦ నాథుండు భీముండు నాఁ
గృతు లాంధ్రకవీంద్రులం దలఁతు యు♦క్తిన్ మత్కృతిప్రౌఢికిన్.

తే. గీ. పొత్తమున నుండుశల్యంబు ♦ లెత్తివైచి
శాస్త్రయుక్తిని గొని భేష♦జంబు సేయఁ

గీ. బగునాక్షేపపదక • కృతులఁ గీర్పఁ
జనని కృతుల ననుంగఁ • జనులు వారు. 6

చ. తెలుపుగఁ బూర్వసత్కవులు • చేసినకబ్బము లెన్నొ యుండఁగాఁ
జలిమిని నీకృతిన్ గణన • సేతురె సత్కవు లందు కేమొకో
భళి కంటుకొందు రె ట్లనినఁ • బద్యముఁ జేసియు నానుతొమ్మిదల్
పులిసి హసించకే యితర • పుష్పచయంబము లోలిఁ గ్రోలవే. 7

వ. అని యిష్టదేవతానమస్కారంబును, సుకవిసత్కారంబును, కుకవితిరస్కారంబునుం గావించి యెవ్వియేనియు నొక్కశృంగారప్రబంధంబు నిబంధింపం దలంచి హరివాసరంబున శ్రీహరిం బ్రార్థించి మన్నిశాంతంబున నిదురింపుచున్న నన్నిశాంతంబున. 8

సీ. కటిఁ జుట్టి కట్టిన • కనకాంబరముతోడ
మెఱుఁగుచామనిచాయ • మేనితోడ
నాసికతుదఁ గల్గు • నవమౌక్తికముతోడ
జిగిలికస్తురిబొట్టు • మొగముతోడఁ
గరుణారసముఁ జిల్కు • కన్నుఁదమ్ములతోడ
నెమ్మిరెక్కతురాయి • సిగతోడ
గుదిగొని వెన్నెము • కుసుమపుంజముతోడఁ
జంద్రసూర్యాదిభూ • షాళితోడఁ

తే. గీ. బ్రతి యెఱుంగని దివ్యరూ • పంబుతోడ
సొగసు గనుపించు మవ్వంపు • సొంపుతోడ
రాధికామణికై దండ • రమణఁ బూని
చిన్నికృష్ణుండు కలను బ్ర • సన్నుఁ డయ్యె. 9

తే. గీ. ఇట్లు గనుపట్టునతని నే • నెలమిఁ గాంచి
లేచి సాష్టాంగవందనం • బాచరింప
శౌరి నను జూచి మేఘగం • భీరరవము
దనరఁగాఁ బల్కెఁ గరుణామృ • తంబు లొల్క. 10

తే. గీ. చిన్నికృష్ణుండ నే నాదు ♦ చిత్తమునకు
సమ్మతం బైనరాధికా ♦ సాంత్వనంబు
తగ నొసర్పు మదీయాంకి ♦ తముగ నీవు
లలితగుణపేటి శ్రీముద్దు ♦ పళనిబోటి. 11

వ. అని యానతిచ్చి యంతర్ధానం బగుటయు నేను నిదుర మేల్కాంచి యీశుభస్వప్నం బెవ్వరితోడ విన్నవించెద నని యూహించి యుభయవేదాంతప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును, నిరుపమౌదార్యగాంభీర్య ధుర్యుండును, శేషంశషండగిరితుండమహాఖండలుండును, పాలితభక్తమండ లుండును, దిరుమలతాతాచార్యవర్యకులకలశపారావారతారాధారుండును, మదీయపూర్వజన్మతపఃఫలసారుండును, సుగుణాభిరాముండును నగువీర రాఘవదేశికసార్వభౌమునిసన్నిధానంబున కరిగి సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి తత్కటాక్షంబునుం గాంచి యీశుభస్వప్నంబు విన్నవించినఁ దత్సన్నిధానంబునం గలసకలకళావల్లభు లగువిద్వజ్జనంబులు నన్న వలోకించి సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణాపరావతారుం డగువీరరాఘవధీరుచరణారవిం దంబు లాశ్రయించినదాన వగుటంజేసి దేవదేవుం డగుశ్రీకృష్ణదేవుండు సాక్షాత్కరించె దీన నీకు నధికశ్రేయఃప్రాప్తి యగు నదియునుం గాక. 12

సీ. ఏరాజు కువలయం ♦ బెల్ల రంజిలఁ జేసి
జైవాతృకాఖ్య ని ♦ చ్చలుఁ దలిర్చు
నేలోకబాంధవుం ♦ డిలఁ దమంబు లడంచి
చక్రప్రమోదంబు ♦ సంఘటించు
నేఘనుండు శరంబు ♦ లేవేళఁ గురియించి
పరవాహినుల నెల్ల ♦ భంగపఱచు
నేయీశుఁ డార్యావ ♦ నాయత్తమతిఁ గాంచి
కీర్తింప సర్వజ్ఞ ♦ మూర్తి యౌను

తే. గీ. వాఁడు నృపమాత్రుఁడే రఘూ ♦ ద్వహదయాప్ర
వాహవర్ధితభోసలా ♦ న్వయపయోధి

సోమతోళజేంద్రవరతనూ♦జుండు శ్రీప్ర
తాపసింహక్షమాపాల♦తల్లజుండు. 13

సీ. తనయార్యనుతమహౌ♦దార్యవిస్ఫురణంబు
శేఖరుఁ బండ్లిగి♦లింపఁ జేయఁ
దనరామభక్తిప్ర♦ధానమానసశుద్ధి
నారదు వెలవెలఁ♦బాఱఁ జేయఁ
దనసర్వవిద్యావ♦ధానమేధాస్ఫూర్తి
పన్నగేంద్రునిశిలల్♦వంపఁ జేయఁ
దనయభేద్యగభీర♦తానారతఖ్యాతి
యంబోధి భంగపా♦టందఁ జేయ

తే. గీ. నమర శీతాద్రిసేతుమ♦ధ్యావనీత
లాంతరనిరంతరయశోవి♦లాసభాస
మానభోసలతోళజరా♦ణ్మణిసుతప్ర
తాపసింహేంద్రమాళి ప్ర♦తాపహేళి. 14

తే. గీ. ఆమహారాజుకృపఁ జెంది♦నట్టినీకు
నిట్టిభాగ్యంబు లద్భుతం♦బేమి తెల్ప
సార మగునీదువిస్తార♦చర్య లెల్ల
వినుము వినుపింతు మని యిట్టు♦లనిరి కరుణ. 15

సీ. శ్రీరమణీకుచ♦శిఖరాగ్రముల నేవి
చిగురుజొంపంబు లై♦జిగి చెలంగు
స్మరరిపుబ్రహ్మాది♦మకుటంబులం దేవి
పద్మరాగంబు లై♦ప్రభ లొసంగు
మానిరాణ్మానస♦మానసంబుల నేవి
కమలవనంబు లై♦ఘన మెసంగుఁ
జిరతరశ్రుతివధూ♦సీమంతముల నేవి
యరిదికుంకుమపట్టు♦లై వెలుంగు

తే. గీ. నట్టిసర్వజ్ఞమౌళిశృం♦గాగ్రనటన
పటుతరక్రమత్రిజగతీ♦పావనప్ర
తీతచారిత్రసురధునీ♦తిలకజన్మ
పదము లనుపమశ్రీవిష్ణు♦పదము లమరు. 16

తే. గీ. ఆమహీనాథుపదపద్మ♦మందుఁ బుట్టి
సురుచిరఖ్యాతిఁ గనె నీతి ♦ శూద్రజాతి
దాన నయ్యన్వయ మెలంగె♦దానకర్ణుఁ
డితఁడె యంచని జనులెన్నఁ♦జతురుఁ డగుచు. 17

తే. గీ. ఆతఁ డెంతయుఁ గాంచెఁ జెం♦గాతివలన
నతుల యగుముద్దుతంజనా♦యకినిఁ బ్రేమ
నాడి బొంకనివాని ము♦త్యాలుఘనుని
తంజనాయకి వారలఁ ♦ దత్తు గొనియె. 18

కం. అల తంజనాయకీమణి
కలిమియుఁ జెలిమియు గణింపఁ♦గాఁ దర మగునే
తెలివో గెలివో వలపుల
చెలువ౯ గెలువ౯ దలంచుఁ ♦ జెలువముచేత౯. 19

సీ. వీణ వాయించెనా ♦ వివిధచిత్రాద్భుత
ప్రతిమ లెల్లను తలల్ ♦ పరఁగ నూఁచు
కేళి నటించెనా ♦ దేవలోకపురంభ
కొంచక యాడల ♦ వంచుకొనును
గానంబు వినుపింపఁ ♦ బూనెనా యామహా
గిరిరాజ మైనను ♦ గరఁగిపోవు
సభల మాటాడెనా ♦ చల్లఁగాఁ బన్నీరు
చిలికినకేవను ♦ జెలువు మీఱు

తే. గీ. నని దొరాదొర లెన్నఁగాఁ ♦ ఘనత కెక్కి
ప్రౌఢచేడెలలో నీడు ♦ జోడు లేక

తతసుగుణపేటి దివ్యసౌం♦దర్యవాటి
యతనుమదఘోటి తంజనా♦యకివధూటి. 20

కం. ఆరాజవదన ప్రోవఁగ
నారీమణి ముద్దుతంజ♦నాయకి ముత్యాల్
ధీరుఁడుఁ జెలఁగిరి కుంతియు
నారయ వసుదేవునటుల ♦ ననుకూలముగాన్. 21

కం. అలముద్దుతంజనాయకి
నలు వందెను గలిమిఁ దంజ♦నాయకి యనఁగా
వలపులప్రోవైనను గని
వలపులు గొనునట్టిమేని♦వలపులు చెలఁగన్. 22

సీ. ఈవిచేతనె కాదు ♦ శ్రీవిచేతను గూడ
శశిరేఖ నెంతయుఁ ♦ జక్కడంచుఁ
జూపుచేతనె కాదు ♦ రూపుచేతను గూడ
హరిణీవిలాసంబు ♦ నొఘుళించు
గోరుచేతనె కాదు ♦ సౌరుచేతను గూడ
దారావినోదంబు ♦ నాజడించుఁ
దళుకుచేతనె కాదు ♦ కులుకుచేతను గూడ
హేమాంతిశయమును ♦ హీన మెంచు
తే. గీ. నని కవుల్ మెచ్చఁ దనరె నొ♦య్యారమెచ్చ
నన్నిటను జాణ సకలవి♦ద్యాప్రవీణ
మేటిమరుదంతి యింతుల♦మేలుబంతి
హరిగుణ ముద్దుతంజనా♦యకిమిటారి. 23

కం. ఆముద్దుతంజనాయకి
పేర్మిను గొని కనియెఁ దీవె ♦ విరిఁ బడసె నన్గా
భూమీశు లెంచఁ దగునఖ
రామాద్భుతసుగుణమణిని ♦ రామాంబుజినిన్. 24

సీ. ఏరాము కట్టించి ♦ యిడె నగ్రహారంబు
పుడమి రామాంబాఖ్య♦పుర మనంగ
నపుర నేధన్య ది♦వ్యాలయం బొనరించి
తిరము గాఁగ శివప్ర♦తిష్ఠఁ జేసె
నెంచి యేపుణ్య పెం♦ట్టించె నందనవని
కొఱ లేనివిరు లెత్తి ♦ కొమరు మిగుల
నేమాన్య జీవనం ♦ బెసఁగఁ దటాకంబు
ఘటియించె సేతుమా♦ర్గంబునందు

తే. గీ. మేటి యెవ్వతె గండర♦కోటలోన
మఱియు నిత్యాన్నదానాది♦మహిమ లంది
పార్వతీశులనిత్యోత్స♦వము లొనర్చె
నట్టిరామామణివధూటి ♦ నలవె పొగడ. 25

సీ. ముదమొప్పఁ దనగోము♦మోము గాంచినవాఁడె
తేజ మొందినరాజ♦రాజు గాఁగఁ
బ్రీతి లేనితనకటి♦ప్రీతిమఁ జెందినవాఁడె
తెఱఁ గొందుభూతలా♦ధిపుఁడు గాఁగ
గోమ రొప్పఁ దనగబ్బి♦గుబ్బ లంటినవాఁడె
నిరుపమదుర్గాధి♦నేత గాఁగ
నలువు మీఱినతన♦నాభి చేకొనువాఁడె
వైభవోన్నతచక్ర♦వర్తి గాఁగఁ

తే. గీ. జెలఁగుకలిమియుఁ జెలిమియుఁ ♦ దెలివి గలిగి
కళయుఁ జెలువము తళుకును ♦ బెళుకు నసుకు
చెలువు గులికెడువలపుల♦సొలపు మిగుల
మిగులు రామావధూటి యర్క♦సుగుణపేటి. 26

సీ. నారదుం డలవిష్ణు♦నామకీర్తనభక్తి
నీరదుం డౌదార్య♦సారయుక్తి

రాముఁ డవ్యాతదయా♦రసనిరంతరబుద్ధి
సోముఁ డంచితకళా♦సుప్రసిద్ధి
రారాజు భీమవి♦క్రమనికారస్ఫూర్తి
భోజరాజు కళాప్ర♦భూతకీర్తి
జిష్ణుఁడు వైభవ♦శ్రీవిలాసఖ్యాతిఁ
గృష్ణుఁడు భరతశా♦స్త్రీయజాతి

తే. గీ. ననఁగ నను వొందు బ్రహ్మవి♦ద్యాప్రవీణ
సరసతిరుమలతాతయా♦చార్యపాద
తోయరుహమత్తచంచరీ♦కాయతాత్మ
పాలితాశ్రితజనుఁడు ము♦త్యాలుఘనుఁడు. 27

తే. గీ. అట్టి ముత్యాలుఘనుఁడు తాఁ♦జెట్టఁ బట్టెఁ
దనకు ననుకూల యగునట్టి♦ధర్మపత్ని
యా నటంచును మానితా♦నూనసుగుణ
పేటి మేటివధూటి శ్రీ♦పోటిబోటి. 28

సీ. శ్రీలక్షణమున ల♦క్ష్మిని సాటి యన వచ్చుఁ
జంచల యై ధాత్రి ♦ మించదేని
వైభవంబున శచీ♦వనిత నీ డన వచ్చుఁ
బలుగాకిపుత్త్రిలఁ ♦ బడయదేని
భూతిపెంపున శైల♦పుత్త్రి జో డన వచ్చు
విభుమేను సగము గా♦వింపదేని
నిశ్చలక్షమ ధారు♦ణిని సరి యన వచ్చుఁ
బతులను బెక్కండ్రఁ ♦ బడయదేని

తే. గీ. యనఁగ ననుపమసకలగు♦ణాభిరామ
యగుచు బాంధవజనకోటి♦యభినుతింప
సొంపు మీఱఁగఁ బెం పెక్కి ♦ సంపదాఢ్య
హారిగృహావాటి శ్రీపోటి ♦ యన్వధూటి. 29

సీ. సాహిత్యవిద్యావి♦శారద శారద
యై ముద్దుపళని నా ♦ నమరునిన్ను
గురుతరం బై తగు♦గుణగణప్రౌఢివే
లాయుతుం డై నవే♦లాయుధాఖ్య
భరతభావాభావ♦భావజగురుఁడు నాఁ
గొమరుఁ జెందెడుముద్దు♦కొమరువరుని
రూపవిభ్రమకళా♦రూఢి నెంతయు రతీ
దేవి యౌముద్దుల♦క్ష్మీవధూటి
తే. గీ. బుద్ధి నల్లారు ముద్దైన♦ముద్దయార్యుఁ
దీటు లేనట్టిపద్మావ♦తీ లలామఁ
దెలివి మీఱురామస్వామి ♦ నెలమిఁ గాంచె
మేటిముత్యాలు పోటివ♦ధూటివలన. 30

కం. వెలసితివి వారిలోన
నెలిచుక్కలలోనఁ జెలఁగు♦నెలరేక యనన్
లలితకళావిభవంబులు
వల నొప్పఁగ మేటిముద్దు♦పళనివధూటీ. 31

సీ. ఏనాటి నీరీతి ♦ నెంతో భక్తి చెలంగ
వ్రాయించె జయధాటి ♦ రామకోటి
ఏనారి నీదారి ♦ నెలమి విద్వచ్ఛ్రేణిఁ
దనియించె నెర మెచ్చి ♦ ధనము లిచ్చి
ఏకల్కి నీపోల్కి ♦ నిలఁ గీర్తిఁ గైకొనెఁ
గబ్బముల్ చేనంది ♦ ఘనతఁ జెంది
ఏబాల నీలీల ♦ నిటు దొరాదొరలచేఁ
బొగ డొందె గడిదేఱి ♦ పొలుపు మీఱి
తే. గీ. తలఁప నేధీర నీమేరఁ ♦ దాతయార్య
పాదముల వ్రాలె మది నెంచి ♦ ప్రస్తుతించి

కలరె నీసాటి ముత్యాలు♦కన్న మేటి
ప్రబలగుణపేటి శ్రీముద్దు♦పళనిబోటి. 32

సీ. చెన్నొందురంభ గా♦కున్న-చో నుబ్రతాప
సింహేంద్రు పెంపును ♦ జెంద నేల
ప్రతి లేనియలకల్ప♦లతిక గా కున్న-చో
లలి ముద్దులక్ష్మితోఁ ♦ బుట్ట నేల
తగుదివ్యసుగుణర♦త్నంబు కా కున్న-చో
ముత్యాలలోనుండి ♦ పొదల నేల
యిల సుగంధపద్రి ♦ మిదియె కా కున్న-చో
శ్రీనివాసప్రాప్తిఁ ♦ జెలఁగ నేల
తే. గీ. వీఁక గలచంద్రరేఖయె ♦ కాక యున్న
లలితసకలకళాప్రౌఢి ♦ వెలయ నేల
యని పొగడ మేటి యై [illegible]♦నతనుఘోటి
భవ్యవాగ్ధాటి శ్రీముద్దు♦పళనిబోటి. 33

ఉ. పున్నమచందమామ కెనఁ♦బోలుముఖంబు ముఖానురూప మా
తిన్ననిపల్కు పల్కులను ♦ దేటిన సద్దయ సద్దయారసో
త్పన్నపుఁజూపు చూపున ధ్రువ♦ం బగునీవియు సొమ్ము లౌచు మే
న న్నలు వొంద నొప్ప నర♦నాథులు మెచ్చఁగ ముద్దులక్ష్మియున్.

కం. పద్మారిఁ గేరుమోమును
బద్మాస్త్రుఁడు గోరుగోము ♦ బలువాల్గన్నుల్
పద్మాళి దూఱు నన నగి
పద్మావతిరీతిఁ దనరుఁ ♦ బద్మావతియున్. 35

సీ. ఘటియింప నేర్తువు ♦ కవనజాతు లెఱింగి
పలుకులకల్కి వె♦ల్వెలనఁ బాఱ
నీయఁగా నేరుతు ♦ విలఁ గోరినవరాలు
నగరాజసుకుమారి ♦ సగము గాఁగ

చెల్లింప నేర్తువు ♦ చెప్పినరీతిగాఁ
గని ద్రౌపదీసతి ♦ కాన కేగ
నటియింప నేర్తువు ♦ నవరసంబుల నంటి
తగురంభ యనిమిష♦త్వము వహింప

తే. గీ. నీదె మతి యుక్తి పరికింప ♦ నీదె శక్తి
నీదె నెరవద్దు నరయఁగా ♦ నీదె ముద్దు
సరసముగఁ జేసి రాధికా♦సాంత్వనమ్ము
భక్తి హరి కిమ్ము శ్రీముద్దు♦పళనిబోటి. 36

వ. అని నియోగించిన నేనును ప్రబంధనిబంధనోద్యుక్తనై. 37

—♦ ష ష్ఠ్యం త ము లు. ♦—

కం. శ్రీకృష్ణదేవునకుఁ గరు
ణాకరచారిత్రవిలస♦దనుభావునకుఁ
గోకులజప్రియభావున
కాకృతిజితశంబరార్య♦హంభావునకున్. 38

కం. కౌస్తుభయుతవిస్తృతవ
క్షస్తలునకు భక్తలోక♦సంరక్షణతా
నిస్తులునకు శ్రుతిమస్తక
వాస్తునకు సమస్తవిబుధ♦వరవస్తునకున్. 39

కం. శౌరికి జనవాంఛితసహ
కారికిఁ బాండవకులోప♦కారికి నచలో
ద్ధారికిఁ గలికలుషౌఘవి
దారికి దనుజేంద్రమదమ♦తంగజహారికిన్. 40

కం. అర్జునమదనాభ్యాసున
కర్జునకరకాంతిమంద♦హాసున కతిభ
క్త్యార్జునకృతసహవాసున
కరునవాసునకు ద్వారకా♦వాసునకున్. 41

కం. కరుణాపరిపూర్ణునకుఁ
బరమమునిప్రకరహృదయపరిపూర్ణునకుఁ
గురుకులగిరిజిష్ణునకుఁ
జిరగుణయుతవిష్ణునకును శ్రీకృష్ణునకున్. 42

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినరాధికాసాంత్వనం బను శృంగార ప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 43

కం. శ్రీవనితావరశుభగ్రియ
శోవారిధిపూర్ణచంద్రుఁ డు శుకయోగీంద్రుఁ
భావించి చూచి జనక
న్యామ్రవరుఁ డిట్లనియె భక్తిసంభ్రమపరుఁ డై. 44

సీ. మునినాథ [1]మును నేను బొందుగా హరికథ
లిన్నియులవిందుగా వింటి నందు
నందుతోఁబుట్టు గోవిందుని కత్తయై
వరగుణాకర యన వఱలురాధ
తా నెత్తి పెంచఁగాఁ దగునిళాసతిమీఁద
వడి నేల బలుకారు బారుచేసి
గోపాలదేవుపైఁ గోపించె నపు డెట్లు
దక్షిణనాయకాధ్యక్షుఁ డైన

తే. గీ. దేవకీసూనుఁ డానారితీరు దీఱఁ
దీరుగా నేలె నవి యింపు దేఱునటుల
నాన తీవయ్య బహుసావధానమతిని
విని కృతార్థుఁడ నయ్యెద విమలహృదయ. 45

కం. అన విని శుకయోగీంద్రుఁడు
వనజాక్షునిదివ్యపాదవనరుహయుగళిఁ
దనివారఁ దలఁచి యి ట్లనెఁ
గనులం దానందబాష్పకణములు దొలుకన్. 46

1. విన్నపంబొక్కటి హరికథ [మూలము.]

సీ. ఏవంకఁ జూచిన ♦ నేణీవిలోచనా
రతికూజితార్భటీ♦రావచయము
లేచాయఁ జూచిన ♦ నిందుబింబాననా
వల్లకీవాదన♦వైభవంబు
లేతావుఁ జూచిన ♦ నిభరాజగామినీ
[1]సంగీతసాహితీ♦సంభ్రమంబు
లేదిక్కు చూచిన ♦ నింద్రనీలాలకా
భరతశాస్త్రోక్తభా♦వాభినయము
తే. గీ. లెందుఁ జూచిన గోపికా♦బృందగీత
మదనగోపాలసత్కథా♦ మహిమ లలర
నంగభవమల్లరంగ మై ♦ రంగుమీఱు
బహుతరస్త్రీలతోఁడ వ్రే♦పల్లెవాడ. 47
తే. గీ. అందుఁ జెన్నొందునందుని♦మందిరమున
వాస మై యుండుఁగౌస్తుభో♦ద్భాసితుండు
దానవవిదారి [2]యిష్టహృ♦త్తాపహారి
భవ్యగుణపాళి మదనగో♦పాలశౌరి. 48
సీ. కువలయామోదంబు ♦గొనవచ్చుసత్కీర్తి
నిశాకాంతుఁ డగుట సం♦దియము గలదె
కమలాభిరుచిహేతు♦కం బైన తేజంబు
దిననాథుఁ డగుట సం♦దియము గలదె
దానవారిసమృద్ధి ♦ దనరించునస్త్రంబు
దేవేంద్రుఁ డగుట సం♦దియము గలదె
హంసాహితశ్రీల ♦ నలరారునెమ్మోము
నీలాబ్ద మగుట సం♦దియము గలదె.
తే. గీ. యినకరదళోపలాలన♦గనుపదంబు
లంబుజాతంబు లన సంది♦యంబు గలదె

1. సంగీతసాహిత్య [మూ.] 2. దుష్టచిత్తాపహారి [మూ.]

యని తనుగుఱించి బుధజను • లభినుతింప
ఠీవిఁ దనరుకొత్తు శ్రీకృష్ణు • దేవుఁ డనఁగ. 49

సీ. సవరంపుఁ బరువంపు • సవరంపు రుచి నింపు
నెఱిసొంపు గలజంపు • కురులతోడ
నలువొందు నెలలందుఁ • గళ లెందుఁ [1]దగఁ జెందు
తొగవిందు జిగిఁ జెందు • మొగముతోడ
నునుదమ్ములను దిమ్ము • లను నిమ్ములన యమ్మ్రి
గను నొమ్ము సిరి గ్రమ్ము • కనులతోడ
[2]నొగిఁ బ్రబ్బు బిగి రబ్బు • నగుమబ్బు బిగి నుబ్బు
లను ద్రొబ్బు గన సబ్బు • తనువుతోడఁ
తే. గీ. [3]దనర వ్రేపల్లెలోఁ గల • తలిరుఁబోండ్లు
హరికపటచర్యలకు మోహి • తాత్మ లైరి
యెప్పుడును జేరి మెప్పించు • చొప్పుఁ జూచి
మరులుపూనరె సతు లైన • మాను లైన. 50

సీ. గురుకుచకుంభము • లుద్ధరము ల్గాకున్న
గోపాలకరఘాతిఁ • గొనఁగ నేల
కలికివాల్గన్నులు • కలువలు గాకున్న
హరి[4]చూపు కాంతిచే • నలర నేల
తుల మించు మైదీఁగె • యలమించు గాకున్నఁ
గృష్ణాంబుధరముతో • నెనయ నేల
శ్రీపాదపద్మము • ల్చిగురులు గాకున్న
మాధవుచేఁ జెల్వ • మంద నేల

1. వగఁజెందు [మూ] 2. కలి మెప్పడును గప్పు • చెలిమెప్పఁ గొను చొప్పు కర మొప్పు నెఱివిప్పు టురముతోడ. [మూ] 3. మారుమా రని మారు ము • మ్మారు మారి, మాటు లేకయె మీఱు మై • తీరుతోడఁ, దేజరిల్లెడు గోపాల • దేవుఁ జూచి, మరులు పూనరె సతు లైన • మాను లైన. [మూ.] 4 చూపు కాంతిచేఁ. [మూ.]

తే. గీ. యనుచు బుధకోటి పొగడఁగాఁ♦దనరు[1]కోటి
యన్నువులమిన్న నందుని♦కన్నఁజిన్న
వారిధరవేణి రాధికా♦కీరవాణి
ప్రబలును జెలంగ హరిప్రాణ♦పద మనంగ. 51

వ. అడియునుం గాక. 52

సీ. నెరికొప్పమినుకొప్పు♦నిడుదపెన్నెరులతో
నునుజూపు లీనెడు♦కనులతోడఁ
గళలు దేఱుచు మీఱు♦కలికినెమ్మోముతో
విడికెంపు గనుపింపు♦పెదవితోడ
గెఱగట్టుకొని పుట్టు♦నెఱపూపచనులతోఁ
గడుసన్నగిలుచున్న♦కౌనుతోడ
జిగి హెచ్చుచును వచ్చు♦చికిలిలేఁదొడలతో
జడతలొల్కుచుఁ గుల్కు♦నడలతోడ

తే. గీ. రమణఁ బొల్గాఱుచెక్కుట♦ద్దములతోడ
మేల్మి గనుపట్టుచిన్నారి♦మేనితోడఁ
దేజరిల్లును బే రిళా♦దేవి యనఁగ
రాజగోపాలుపట్టంపు♦రాణి యగుచు 53

ఆ. వె. ఆమెఁ గూడి దాన♦వాళికిఁ గాలుఁడు
గోపసతుల కెల్లఁ ♦ గుసుమశరుఁడు
జలజజాదిసురల ♦ కలపరబ్రహ్మంబు
తల్లిదండ్రులకును ♦ దనయుఁ డగుచు. 54

సీ. మోహించి యొకక్రేవ ♦ ముగ్ధభామామణు
ల్తళుకుఁజూపులఁ గల్వ♦దండ లొసఁగ
మన్నించి యొకచోట ♦ మధ్యాణుమధ్యలు
దెలినవ్వులను సుమాం♦జలులు [2]నెరప

1. కోటు లందుఁదలమిన్న. [మూ.] 2. మఱువ. [మూ.]

భావించి యొకప్రక్కఁ ♦ బ్రౌఢచంద్రానన
ఘనకుచలికుచము ♦ ల్గాన్క లీయ
లాలించి యొకయిక్క ♦ లోలలోలాక్షులు
లలి మానధనములు ♦ లంచ మంప

తే. గీ. నందజుకు నన్నివగల నా♦నంద మిచ్చి
చల్ల సేయఁగ నింటింటఁ ♦ జంద్రుఁ డగుచు
మందలో నుండు మన్మథ♦మన్మథుండు
ప్రాభవస్ఫూర్తి రాజగో♦పాలమూర్తి. 55

తే. గీ. విడక దాదు లఘుగులకు ♦ మఘఁగు లొత్తఁ
గనుయశోదయు గారాబ♦మునను జూడ
గరిమ నందుఁడు గన్నులఁ ♦ గప్పకొనఁగ
రాధ పోషింపఁదగు నిశా♦రాజవదన. 56

సీ. శౌరిని గని రాధ ♦ చనుగుత్తు లివిగో కొ
మ్మన లేవె తన కింత ♦ యను నిళయును
మురవైరిఁ గని రాధ ♦ మోవిపం డిదుగో కొ
మ్మన లేదె తన కింత ♦ యను నిళయును
వరుని గన్గొని రాధ ♦ నెరిపించ మిదిగో కొ
మ్మనలేదె తన కింత ♦ యను నిళయును
బద్మాక్షుఁ గని రాధ ♦ పలుకెంపులివిగో కొ
మ్మన లేవె తన కింత ♦ యను నిళయును

తే. గీ. హరిని గని రాధ యలయాట ♦ లాడుదాము
పడుకటింటికి ర మ్మని♦తోడరి పిల్వ
నాడ నేఁగూడ వచ్చెద ♦ ననునిళయును
నవ్వ రాధికామాధవుల్ ♦ రవ్వ సేయ. 57

సీ. మురువుగా దాఁగిలి ♦ మూఁత లాడెడువేళ
యదురాయలకుఁ బల్మ ♦ రెదురుపడును

రీతిగా గుజగుజ♦ రేకు లాడెడువేళ
మదనగోపాలుని ♦ గదిసి నిలుచుఁ
గొమరుగా వెన్నెల♦కుప్ప లాడెడువేళ
మురవైరిచేఁ గను ♦ ట్యూమ్రయ నిచ్చు
గుములుగా గుజ్జన♦గూడు లాడెడువేళఁ
గంసవిద్వేషిచెం♦గట వసించు

తే. గీ. నెట్టులైనను దేవకీ♦పట్టికరము
గరము తను సోఁకఁగాఁ గని♦కరముచేత
సుదతియలనాఁడె సైగఁగాఁ♦జూచుఁ బోఁడ
లమ్మ చెల్ల యిదెంతచి♦త్రాంగి యనఁగ. 58

సీ. పాడించు నొకవేళ ♦ బహుదేశ్య రాగము
ల్నాగించు నొకవేళ ♦ జంత్రవాద్య
మెఱఁగించు నొకవేళ ♦ భరతశాస్త్రప్రౌఢిఁ
బట్టించు నొకవేళ ♦ భావరసము
నెగడించు నొకవేళ ♦ నెరికావ్యసంగతు
ల్గనుపించు నొకవేళఁ ♦ గవనరీతి
బోధించు నొకవేళఁ ♦ బూవిల్తుశాస్త్రంబుఁ
జదివించు నొకవేళ ♦ శయ్య్యలోలి

తే. గీ. నూఱి పోయు మఱొకవేళ ♦ నారజంబు
వచ్చి నవిసించు నొకవేళ ♦ వాద్యవిధము
నెపుడు చూతునొ యిదె శౌరి ♦ నెనయ ననుచు
దయ నపుడు పొంగి యిళకు రా♦ధాలతాంగి. 59

కం. నలు గలఁదు జలక మార్చును
జలువలు గట్టించు మద్ర♦సాన్నము లుంచుక
డెలనాకుమడుపు లిచ్చును
గలికి ర మ్మనుచుఁ దీసి ♦ కౌఁగిటఁ జేర్చున్. 60

సీ. ఒమ్ముగా దిమ్ముగై ♦ కొమ్మ రావలె నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ ♦ గోరి కొలుచు
నియమనై మెఱుఁగెక్క♦నెరికురుల్ పెరుఁగంగ
దిన మొక తైలంబు♦దెచ్చి యంటుఁ
గలికికన్నారికంబు ♦ దొలఁగఁ జెంచుల కెంతొ
యిచ్చి తీసినమందు ♦ లిచ్చు నిచ్చు
[1]నెప్పు డీడేరునో ♦ యీముద్దరా లని
యుపవాస మొకవేళ ♦ నుండనియదు

తే. గీ. వగలు గైసేసి చెలి యుంచు ♦ సొగసుఁ జూచి
దృష్టిపై దృష్టి తీసుక ♦ తెఱవ నాదు
సవతి వౌదువె యని చెక్కుఁ ♦ జఱచి మోము
మోమునఁ గదించి నూఱాఱు♦ముద్దు లిడును. 61

కం. సతి నిట్లు రాధికామణి
సతతము గనుగందనీక ♦ చనువున మనిచెన్
రతిమగనితోఁటలోపల
లతకూనను బెంచినటుల ♦ లలితము గాఁగన్. 62

తే. గీ. కొమ్మ కటు యౌవ్వనవసంత♦గుణ మెసంగఁ
దొలుతఁ గనుపట్టుబాల్యజా♦తులు దొలంగెఁ
గరముచివురులు తొవ రెక్కెఁ ♦ గడమతావు
లొఱపు మీఱెను గోకిల♦స్వరము లొదవె. 63

సీ. అధరబింబంబున ♦ కరుదెంచుచిలుకల
పలుకులో యన ముద్దు♦పలుకు లమరె
ముఖచంద్రమండలం♦బును గ్రహింపఁగ వచ్చు
పెనురాహువో యన ♦ వేణి యమరె
నలు వొందునాభిపు♦న్నాగంబునకుఁ బాఱు
నళులబా రనఁగ నూఁ♦గారు దనరెఁ

1. నెపు డీడుమీఱునో. [మూ.]

బదపద్మయుగళంబు ♦ గదిసి పో కున్న రా
యంచ యంచన మంద♦యాన మెసఁగె

తే. గీ. మీఱుబహునవశ్రీ ల్చెంది♦నారు గనుక
విన్నవించెద నని తళ్కు♦బెళ్కు లమరఁ
జేరెనో తెల్ప ననఁ గను ♦ ల్చెవులఁజేరె
రమణి కటు చాలయౌవనా♦రంభవేళ. 64

తే. గీ. [1]గుబ్బగుబ్బలులను ద్రోబ్బి ♦ నిబ్బరముగ
గుబ్బెతకు [2]గబ్బిసిబ్బెంపు♦గుబ్బ లుబ్బె
సరసయౌవనమానస♦సరసిలోనఁ
బొడముబంగరునునుదమ్మి♦మొగ్గ లనఁగ. 65

తే. గీ. అరయఁ దనజోడుబయలాయె♦ననెడువంత
చిత్తముననాటనానాఁటఁ♦జిక్కఁగౌను
మానహానికి సైతురే ♦ మహిని దలఁప
బట్ట గట్టినబలుగుణ♦వంతు లెల్ల. 66

సీ. వెన్నునిముఖచంద్ర♦బింబంబు కళదేఱఁ
దరుణిలోచనకుము♦దంబు లలరె
శౌరికిఁ జికురాంధ♦కారము ల్పెరుఁగంగ
ముకురాస్యనఖరతా♦రకలు వెలసె
వనజాక్షువక్షఃక♦వాటంబు జిగి మీఱ
బిబ్బోకవతిచను♦గుబ్బ లుబ్బె
స్వామికి భుజకల్ప♦శాఖలు బలియంగ
నతనాభికిని బాహు♦లతిక లెనసె

తే. గీ. హరికి యౌవనవాసంత ♦ మతిశయిల్ల
నాతికిని బికకలకంఠ♦నాద మొదవె
భళిర యిటువంటి యీసతీ♦పతులజాతి
రీతు లమ్మయ్య యని రతి♦ప్రియుఁడు పొగడ. 67

1. గబ్బిగుబ్బ. [మూ.] 2. బాలగను గబ్బి. [మూ.]

ఆ. వె. చికిలిసానఁ దీర్చు♦జీనరత్నమురీతిఁ
బరువ మైనకుసుమ♦వల్లిపగిది
మెఱుఁగు చేసినట్టి♦మేల్మిబొమ్మవిధాన
రమణి దనరె జవ్వ♦నమున నపుడు. 68

తే. గీ. శుభదినంబున సప్తమ♦శుద్ధి గలిగి
చెలఁగువేళను గురుమాపు♦చీరతోడ
సరసరుచిరాన్న భోజనో♦త్తరమునందు
నీ డెఱుంగనిచేడియ ♦ యీడుమీఱె. 69

సీ. మనయశోదను జీరి ♦ మనయిళ్ల పుష్పించె
నని చెప్పి బహుమతు ♦ లందరమ్మ
తెలియఁగా రోహిణీ♦దేవిని రప్పించి
యాచిన్నెలో కావొ ♦ యరయరమ్మ
చుట్టపక్కాలకు ♦ శుభపత్రికలు వ్రాసి
పంప మామకు శ్రుత♦పఱచరమ్మ
దినశుద్ధి లగ్నంబు ♦ గని సాంగ్యములు దెల్ప
వేగ గర్గుని బిలి♦పించరమ్మ

తే. గీ. కలికిలతకూన పుష్పిణి♦గాఁ జెలంగె
నెవరు గన్నారు మాధవు ♦ నెనసె నేమొ
మందు లీవలె సాంబ్రాణి♦ మధురమధువు
మంచిఖర్జూరములను దె♦ప్పించరమ్మ. 70

కం అనువనితల గుసగుసలను
విని కనులను జలము లొలుకఁ ♦ బెనుసిగ్గు[1]పడఁగ
వనజాక్షిని గని రాధిక
చినిచిన్నెలకన్నె నెన్ని♦చేసెద రనుచున్. 71

సీ. అంటు గల్గినవారి ♦ నంటుకో నియమించి
పడఁతిని మగరాల♦పలక నుంచి

---

1. గోనక్. [మూ.]

విప్రసువాసినీ♦వితతిచేఁ బాడించి
ననమేనఁ గుంకుమ♦నలుగు లుంచి
చలువగొజ్జఁగినీట ♦ జలకంబు లాడించి
తడి యొత్తి కురులార్చి ♦ జడ ఘటించి
పస మించు కెంబట్టు♦పావడ బిగియించి
రంగుచెంగావికో♦కను [1]గదించి
తే. గీ. రవికె దొడిగించి సొమ్ము ల♦లంకరించి
జాజు లెనయించి కల్పముల్ ♦ సంఘటించి
యరుఁగుపై నుంచి పాలు పం♦డ్లవరించి
కోర్కెల నిప్పించి చిమ్మిలి♦గొట్టఁ బంచి. 72
తే. గీ. భేరి మొదలగువాద్యము ♦ ల్భోరు[2]కొనఁగ
వరుస నెనయించి చెలికొడిఁ♦బ్రాలుగట్టి
కుంకుమరసంబు కస్తూరి ♦ కుసుమములును
బంధుమిత్రాప్తతతి కిచ్చి ♦ పంచి రాధ. 73
తే. గీ. చాన ని ట్లరపడకింటి ♦ లోని కనిచి
మొల్లపూఁబాన్పుపై నత్తి♦మిల్ల నునిచి
దగ్గఱను నింబదళము బె♦త్తంబు నునిచి
[3]యుగ్మలుల నందు జాగరం♦బుండఁ బనిచి. 74
తే. గీ. మాంత్రికులఁ బిల్చి యిలుచుట్టు ♦ మంత్రయంత్ర
తంత్రములఁగూర్చి నట్టెసల్ ♦ తప్పిదారి
భూతముల నెందుఁ జొరనీక♦భూతిఁ జల్లి
కలికిఁ గాపాడెఁ గను రెప్ప♦గాచినటుల. 75
తే. గీ. వేడ్కఁ గావించి మరునాఁడు ♦ పిట్టఁబెట్టి
[4]కలశముల నెత్తి నీమసీ♦మలకుఁ దనియఁ
బంచి పంచమదినమునఁ♦బసపు నూనె
యందఱికిఁ బోసి చెలిసి బెం♦డ్లరుఁగు నుంచి. 76

1 ధరించి [మూ.] 2. కలగ. [మూ.] 3. ముద్దియల. [మూ.] 4 బండ్లపైఁ బెట్టి నీమసీ♦మలును దనియ. [మూ.]

తే. గీ. తరుణు లప్పుడు సంపెంగ ♦ తైల మంటి
మానినుల్ [illegible] స్నాన మా ♦ డించి [illegible]
దమ్మిగుమ్మతిదొరచేతి ♦ తలిరుటాకు
చికిలిబాకును దేజహరాల్ ♦ చేసినటుల. 77

సీ. పరిమళంబులు మ్రుక్కి ♦ పీరు లొక్కొ నొకభామ
చక్కఁగా జడ వేసె ♦ నొక్కలేమ
కస్తూరితిలకంబు ♦ ఘటియించె నొకజంత
బుక్కాము మైఁజల్లె ♦ నొక్కకాంత
కెంబట్టుపావడ ♦ గీలించె నొకబోటి
గొంగి కైక ముడి పెట్టె ♦ నొక్కజోటి
హారంగొక మొలఁగట్టె ♦ నొకమదావతీయాన
యొదవించె మణిభూష ♦ లొక్కచాన

తే. గీ. తరుణి యొక్కతె నిల్వుట ♦ ద్దంబుఁ జూపె
[1]రమణియొక్కతె మేన గం ♦ దము నలందెఁ
[2]బడఁతి యొక్కతె యగురుధూ ♦ పంబు వైచెఁ
జేడియకు నిట్లు రాధ కై ♦ సేయువేళ. 78

తే. గీ. తెఱవ యీరీతి నిండుము ♦ స్తాబుతోడ
నుల్లసిల్లెను మల్లెపూఁ ♦ జల్లు లలర
నవ్వగలచివ్వలకుఁ గాలు ♦ ద్రవ్వుకొనుచు
మరునిపడివాగెపై గోవ ♦ మట్ట మనఁగ. 79

కం. అంతటఁ గాంత లిఖాసతి
వింతఁగఁ గై సేసి తెచ్చి ♦ వెల గలమగరా
సంతనల మంతు కెక్కిన
దంతపుపనిచవికెలోన ♦ దయ దనివారన్. 80

1. సకియ యొక్కతె యరవిరి ♦ సరులు దుని మె. [మూ.]
2. ముదిత యొక్కతె మేలిమి ♦ మును గొసంగె. [మూ.]

తే. గీ. మేల్మిపచ్చలగద్దియ♦మీఁద నుంచి
చేరి యనసూయ మొద లగు♦వేఱటాండ్రు
మన యిళామాధవులకు శో♦భన మటంచుఁ
జల్లఁగాఁ బాడి సుంకులు ♦ చల్లి రపుడు. 81

సీ. చెక్కుటద్దములపైఁ ♦ జెమటబిందువు లూరఁ
గస్తూరితిలకంబు ♦ గరఁగి జాఱఁ
గరకంకణంబులు ♦ ఘల్లుఘ ల్లని మ్రోయ
నలువంకఁ జూపువె♦న్నెలలు గాయ
స్తనభార మోర్వక ♦ తనుమధ్య మసియాడ
నిండుమోహంబుతో ♦ నీవి వీడ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బు♦గుబ్బచన్గవ పొంగ
బాహుమూలోజ్జ్వల♦ప్రభ లెసంగఁ
తే. గీ. గటితటంబునఁ గీల్జడ ♦ నటన మాడ
[1]గగనమున కేగునిట్టూర్పు♦గాడ్పుతోడఁ
దాళగతు లొప్ప సంపెంగ♦తైల మంటెఁ
దమక మెదనాటి హరికి రా♦ధావధూటి. 82

తే. గీ. చెలులచే యూనుకొని లేచి ♦ కలికి యిడిన
పాదుకలు మెట్టి రాజస♦ప్రౌఢి నేగి
మేటిమగరాలముక్కాలి♦పీటమీఁద
శౌరి కూర్చుండె మజ్జన♦సదనమునను. 83

కం. లికుచకుచ శౌరి కత్తరి
లికుచరసం బిడియె నఖర♦రేఖలచే నొ
క్కొకటిగఁ జిక్కెడలింపుచుఁ
బ్రకటితఘననీలకేశ♦పాశంబందున్. 84

కం. కుంకుమ నలు గిడె నొకచెలి
పంకజదళనేత్రుమేన ♦ భావములోనన్

1. ఘనతరం బైన. [మూ.]

డెం కగుననురాగరసం
బింకఁగ వెలిఁ దీసి విభున • కిప్పించె ననన్. 85

కం. గంధామలకము పెట్టెను
గంధేభసమానయాన • గనుకనిఁ గరముల్
గంధతను లంది యియ్యఁగ
గంధవతీధవున కప్డు • గరిమ దలిర్పన్. 86

తే. గీ. పసిఁడిగిండులచే ముంచి • పడఁతు లియ్య
జలక మార్చెను జెలువ గో•జంగినీట
రమణునకు రాధ మదనసా•మ్రాజ్యమునకుఁ
జెలగి పట్టాభిషేకంబుఁ • జేసె ననఁగ. 87

సీ. కురు లార్చె నొకలేమ • సురటి నొక్కతె వీవ
పరిమళాగురులధూ•పములనొసఁగి
సిగ వైచె నొకభామ • నిగరాలతాయెతు
లీలించి జంటరు•మాలు గట్టి
విరు లుంచె నొకరామ • విదళించి పన్నీటఁ
బద నిచ్చి గోవజ•వ్వాజిఁ జమిరి
పట మిచ్చె నొకచాన • యటు విప్పి నలుగంగ
నీక తావులు గట్టి • నెగయఁ బట్టి

తే. గీ. తిలకవతియోర్తు కస్తూరి•తిలక మునిచె
గంధగజయాన యొక్కతె • గంధ మలఁదెఁ
దడవుగా నోర్తురత్నాల•తొడవు లిడియె
శౌరికిని జాల నయ్యలం•కారవేళ. 88

కం. ఎనిమిదిదిక్కులరాజుల
ఘనకీర్తులు వచ్చి యతనిఁ • గవిసె ననంగా
నునుముత్తెపుఁజౌకట్టులు
వినుతాంగి యిడంగ శౌరి•వీనుల మెఱసెన్. 89

తే. గీ. కళలు పదియాఱు నేఁ గంటి ♦ ఘనునిమోము
గనియె నరువదినాలుగు♦కళ లటంచుఁ
[1]గలఁగి కమలారి హరిపదా♦క్రాంతుఁ డయ్యె
ననఁగ మగరాలపెండియం ♦ బునిచె నొకతె. 90

కం. మగువ యిడ హరియురంబునఁ
దగియెన్ జిగిచిలుకతాళి ♦ ధర నాతనిబల్
సొగసు గని చిత్తజన్ముఁడు
దెగి పాఱఁగఁ బట్టు వడిన♦తేజి యనంగన్. 91

కం. మగరాలపతక మొకచెలి
దగిలింపఁగ శౌరియెదను ♦ దగె నాలో నన్
[2]వగ నీనుతొఁగలరాయఁడు
సొగ నగుతల్లీలఁ దొంగి ♦ చూచె ననంగన్. 92

తే. గీ. కూర్మి నీల నిట్లిళాదేవి♦గోరు లుంచు
ననెడువగ గోళ్ళకుతికంటు♦నునిచె నొకతె
యందులకు రాధ కెంపుల♦నందగించు
నిట్టు లనఁ గౌస్తుభము శౌరి♦కిడియె నొకతె. 93

తే. గీ. రమణి గీలించుతారహా♦రము మురారి
యురమున వెలింగె నెదలోన ♦ మెఱయుచున్న
తనవరుని బంపి మఱి యిళా♦తరుణి నెనయు
మనుచుఁ దారక లటువలెఁ ♦ గొనె ననంగ. 94

తే. గీ. చాన గీలించునీలకం♦జాతసరము
మెఱసెఁ జిన్నికృష్ణునివిప్పు♦టురమునందు
మారు లేనితన్మోహనా♦కారమునకుఁ
జంచలాక్షులు దృష్టి తాఁ♦కించి రనఁగ. 95

తే. గీ. పడఁతి గట్టినకాంచనాం♦బరము దనరె
నంబుజాక్షునిస్వచ్ఛదే♦హాంబుదీఁద

1. యళికి [మూ.] 2. దగ నీతోఁగలిసెద నని. [మూ].

సలిలిమెడ నిండి తెగునాద♦యూరసంబు
పైని దాని ట్రులను గాన♦వచ్చె నసఁగ. 96

కం. తొగమగనిబావ నిట్టుల
వగగాఁ గై కేసి తెచ్చి ♦ పనిహార్వులపహా
స్మగరాలచవి కెలోపలఁ
దగుపచ్చలపీట నునిచి ♦ తరుణులు వేడ్కన్. 97

తే. గీ. చని యిళాదేవిఁ గని లగ్న♦సమయమాయె
రమ్ము మాయమ్మ యని క్రమ్మి♦కొమ్మలెల్ల
బలిమిఁ గొని పిల్వ రాధిక♦భయముచేతఁ
దగ్గి దిగ్గున లేచి సు♦సిగ్గు మాని. 98

వ. వలపులచంద్రకావిజిగి♦పావడరంగు లెసంగఁ బైకొణీ
జిలిబిలిచీరకుచ్చెళులు ♦ చిందులు ద్రొక్కఁగ జంటిరైకలో
పలిచనుగుబ్బ లుబ్బఁగను ♦ బంగరుటందెలుఘల్లుఘ ల్లనన్
జలజదళాక్షి వచ్చె రభ♦సంబున నయ్యదురాజునొద్దకున్. 99

తే. గీ. అపుడు సుముహూర్త మనుచు గ♦ర్గాదిమునులు
శోభనముఁ జేసి రానిత్య♦శోభనులకు
వాద్యములు మోగ్రియ నిఖిలది♦క్పతులు పొగడ
నాప్తబంధుసుహృత్కోటి ♦ తృప్తిఁ బొంద. 100

కం. అవ్వేళను హరియు నిళా
యావ్వతరత్నంబు బాంధ♦వావలితోడన్
బువ్వము దిని రారుచులకు
నువ్విళ్ళూరుచును మెప్పు ♦ లొసఁగుచు నంతన్. 101

కం. నందుం డందఱఁ బరమా
నందంబును నొందఁ జేసె ♦ నయ్యైమర్యా
దం దగుసూనృతభాషా
సందోహముచేఁ బటాది♦సత్కారములన్. 102

తే. గీ. అంత సంతోషసంభరి ♦ తాంతరంగుఁ
డగుచుఁ దాంబూలఫలదాన ♦ మాచరించి
యతివయును దాను క్షీరాన్న ♦ మారగించి
యువతి యిడురత్నపాదుకా ♦ యుగళి తొడిగి. 103

చ. చలువ లెసంగుచప్పరపు ♦ జంత్రపుబొమ్మలు పావురంబులున్
గిలకలమంచము న్విరులు ♦ నించినసెజ్జయుఁ గీచుబుఱ్ఱయున్
దలగడదిండ్లు దోమతెర ♦ తళ్కునుడోలిక నిల్వుటద్దముల్
గలపడకింటి కేగి యటఁ ♦ గంజవిలోచనుఁ డుండె నర్తకిన్. 104

సీ. వలిపెచెంగావిపా ♦ వడకొంగసల్ బిగియించి
కుంకుమపువ్వంచు ♦ కోక గట్టి
కలపంబు నెమ్మేనఁ ♦ గలయంగ మేదించి
హవణిల్లుముత్యాల ♦ రవికె దొడిగి
గేదంగిరేకుల ♦ గీల్ జడ ఘటియించి
చంద్రసూర్యాదిభూ ♦ షణము లుంచి
పాలుపుసంచపురేకు ♦ బుక్కామ మైఁ జల్లి
కస్తూరితిలకంబు ♦ నిస్తుపఱచి
తే. గీ. గోవజవ్వాజి మెడను గీ ♦ ల్కొల్పి జఘన
మునకు నగురుసాంబ్రాణికొం ♦ బొగలు పట్టి
కనులఁ గాటుకరేకలు ♦ కదియఁ దీర్చి
రాధికామణి యిళకు న ♦ లంకరించి. 105

కం. నిద్దపుటద్దముఁ జూపిన
ముద్దియ తగె నభిమధ్య ♦ మున బింబిత మై
ముద్దులు గులికెడుకలుముల
ముద్దులగుమ్మయన భువన ♦ మోహిని యగుచున్. 106

సీ. ఎటు తాళ నున్నదో ♦ యీకొమ్మ కెమ్మోవి
కైటభారాతిప ♦ ల్గాటులకును

ఎటు లోర్వ నున్నవో ♦ యీశన్నెచన్నులు
గోపసింహుని గోటి♦గుమ్ములకును
ఎటు లాన నున్నవో ♦ యీతన్విలేఁదొడల్
చాణూరహరుమారు♦సాదనలకు
ఎటు లాగ నున్నదో ♦ యీనాతినునుమేను
దంతిమర్దనుకౌఁగి♦లింతలకును

తే. గీ. నంచుఁ దను గేలి యొనరించు♦మించుఁబోండ్లఁ
గాంచి తలవంచి సిగ్గుచేఁ♦గలఁకఁబాఱు
వారిజాననవీనుల♦వద్దఁ జేరి
బుద్ధిగా నిట్టు లను రాధ ♦ బుజ్జగించి. 107

సీ. చెలువుండు కౌఁగిటఁ ♦ జేర్చినయపు డీవు
గుబ్బల మెలమెల్లఁ ♦ గ్రుమ్మవమ్మ
విభుఁడు చెక్కిలి ముద్దు♦వెట్టినయపు డీవు
నలరుమోవొక్కింత ♦ యానవమ్మ
సామి పైకొని రతి ♦ సల్పినయపు డీవు
నించుక యెదురొత్తు ♦ లియ్యవమ్మ
ప్రాణేశుఁ డలకేళి ♦ బడలినయపు డీవు
పురుషాయితము వేగఁ ♦ బూనవమ్మ

తే. గీ. అతఁడు నవరసరసికశి♦ఖావతంసుఁ
డధికసుకుమారమూర్తి యీ ♦ వతని నెటుల
వలచి వలపించుకొనియెదో ♦ పలికినాను
నాన గొనఁబోకు నామీఁది♦యాన నీకు. 108

కం. అని మనసిజుగమనమ్ములు
విను మని యుపదేశ మిచ్చి ♦ నే లె మ్మిదిగో
యెనసెను శుభలగ్నము ప్రియు
నెనయఁగ వలె వేళ తప్ప♦నియ్యక యనుచున్. 109

కం. మరుగంధసింధురంబును
గరముం గదలించి తెచ్చు♦కరణిని దెఱవర్
వరుకడకు బలిమిజాలుములు
మెఱయఁగఁ గొని తెచ్చి పలికె ♦ మెల్లన హరితోన్.

సీ. పదపద్మముల నొప్పు♦బంగారుగొలుసులు
మేలు గుల్కెడునిగ♦ళాలు గాఁగఁ
గటితటి నటియించు♦గంటలమొలనూలు
పాలాదిగంటల♦చాలు గాఁగ
నల్లచీమలబారు♦నా నూరునూఁగారు
మేర మీఱుకపమద♦ధార గాఁగ
గబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బు♦గుబ్బగుబ్బలు లెంతొ
మంతుగఁ గుంభకుం♦భములు గాఁగ

తే. గీ. గంధవడిలోనదుమ్మాడి ♦ మందగతుల
వచ్చె నెరితావి కళులచా♦ల్వల గొనంగఁ
జిన్ని మరుదంతి ని న్నెక♦నన్నఁ జూడ
నరన నెక్కెడు మీఁదిపై♦నరము లేగ. 111

సీ. ఈగోటిమీటుల ♦ కీకుచగిరులట్లు
పొంగి తాళవు దీని♦మొగ్గచన్ను
లీపంటిగంటుల ♦ కీమోవిపగడంబు
వగను దాళదు దీని♦చిగురుఁబెదవి
ఈమారుసాధన ♦ కీయూరుకాండంబు
లటులతాళవు దీని♦యనఁటితొడలు
ఈకౌఁగిలింతల ♦ కీతనుకనకంబు
వలెను దాళదు దీని♦మొలకమేను

తే. గీ. నీకు సరి యగునటు లెల్ల ♦ నేను గాను
పాల మెఱుంగని దిది వట్టి♦ముగ్ధ గాని

తెలిసి యెటు లేలెదో నీకుఁ • దెలుప వలెనె
దేవ దక్షిణనాయకా•ధిపుఁడ వీవు. 112

సీ. కొనగోళ్ళఁ గొని మోవి•చెనకి చూతువు గాని
యదరంటఁగా నొక్క•యానఁబోకు
ముద్దుచెక్కులఁ జిన్ని•ముద్దు లుంతువు గాని
జిగిగోటికత్తులఁ • జీరఁ బోకు
మొనవేళ్ళఁ జనుమొనల్ • పుణుకు దింతియ కాని
వగవగ బిగిపట్టు•పట్టఁ బోకు
రతికేళి మెల్ల మె•ల్లన సల్పుదువు గాని
దురుసుపై సరములు • నెరపఁ బోకు
తే. గీ. వెఱ్ఱినై తెల్పెదను గాని • వెలఁది నీవు
వలపులను మించి గడిదేరి • వద్దఁ జేరి
మారుసాములఁ జలపోరి • పోరువేళ
నాదుగురికట్లు నిలుచునా • నలిననయన. 113

తే. గీ. అంచు హరిచేతి కిళ నొప్ప•గించి రాధ
వత్తు నేఁ గూడ నని చెలి • పైఁటఁ బట్ట
వేగ వచ్చెద నని విడి•పించుకొనుచుఁ
జనియె మది ఖేదమోదముల్ • పెనగొనంగ. 114

వ. ఇ ట్లమ్మందయాన యమందయానంబునఁ బసుకయిలు వెల్వడి రత్నముద్రికాలంకృతం బైనకెంగేల నొక్కబాలికామణిం జెయ్యానుకొని యవ్వాసుదేవు నెడఁబాసిపోవం జాలనిచిత్తంబుతోన తత్తరపడి యమ్మత్తకాశినులం గని తలు పోర సేయుండనునెపమున తిరిగి తిరిగి చూచుచు రాజసం బవలంబించి యెవ్వరితోడం బలుకక డగ్గుత్తియ నడంపుచుఁ గేళిపూగుత్తు లాఘ్రాణించుపోలిక బెట్టునిట్టూర్పులు నిగుడింపుచుఁ జెందొగల విందుఁ గనుచందంబున వదనారవిందం బెత్తి కందోయిం గ్రందుకొనుబాష్పబిందుబృందంబులఁ జిప్పిలనీక రెప్పల నార్చుచు హరివిరహాభరంబునం దాఁకి

జారినకరకంకణంబులం గని చేయెత్తి కప్పుకొప్పు దిద్దుకొనుచొప్పునం గప్పుచుం గుచలికుచంబులం దగదగ మని తగులుకొనుచిగురువిలుగలతులువపసి గలం దగిలి చిటిలి పెటిలి పడుతారహారంబులం బయలుపడనీక పయ్యెద చెఱంగున మఱుంగు సేయుచు నిజమందిరంబుం బ్రవేశించి యం దొక్క చోకాటంపునులుపుపట్టుమేలుకట్టులం గనుపట్టుకట్టాణిముత్తియంపుజల్లులతో నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొనుబొండుమల్లియలపూదండలం దగిలి రొదలు సేయుతుమ్మెదలగరులనిగనిగలకుం బదు లనంగం దగిలి మగరాలసోరనగండ్లనుండి వెలికి నిగుడునగురుసాంబ్రాణిపొగల మగుడం ద్రోయుచుం డెరగంటిమచ్చకంటులనెరినెరుల వరలువిరులచేరులనెత్తావుల నత్తమిల్లి మత్తిల్లి వచ్చుకమ్మతెమ్మెరలవగ మిగులుమగరాలసౌధంబున నెంతయు వింతవింతపనిసంతనల మంతు కెక్కుజీవదంతపుంజప్పరకోళ్ళమంచంబుపై రవిబింబంబుడంబు విడంబించు కెంబట్టుపరుపునరాజినశిఖారేఖల సెకమీఱుసూరెపుటంబుతలగడం జేరి యొక్కపల్లవపాణి పదపద్మంబులు పట్టుచుండం బవ్వళించి యాత్మగతంబున.

ఆ. వె. సొమ్ము లియ్య వచ్చు • సొమ్మంద మియ వచ్చు
నియ్యరాని ప్రాణ • మియ్య వచ్చుం
దనదువిభుని వేరు • తరుణిచేతికి నిచ్చి
తాళ వశమె యెట్టి • దానికైన. 116

సీ. నాతి యింతకు మున్నె • నాసామిమధురాధ
రామృతమ్మును జూఱ • లాడ కున్నె
యతివ యింతకు మున్నె • హరివిప్పటురముపై
గుబ్బలకసి దీఱం • గ్రుమ్మ కున్నె
రమణి యింతకు మున్నె • రమణుకౌఁగిటఁ జేరి
పారావతధ్వనుల్ • పలుక కున్నె
చాన యింతకు మున్నె • శౌరి పైకొన వెను
దియ్యక యెదురొత్తు • లియ్య కున్నె

తే. గీ. మున్నె యది జాణ సిగ్గుచే • నున్నం గాని
విభుం డు వగం జేసి తనుప్రీతి • వీడంజేసి

చేరఁగాఁ దీసి యందందుఁ ♦ జేయివేసి
కొమ్మ నిటమున్నె తా దిద్దు♦కొనక యున్నె. 117

కం. అని చింతింపుచు నచ్చటఁ
గనువిలుతునిబారి కలికి ♦ కను మూయక లో
వనరుచు నుండెను రాధిక
వనరుహదళనయనుఁ డచట ♦ వనితామణితోన్. 118

కం. చెలియా వింటివె రాధా
జలజేక్షణమాట లెల్లఁ ♦ జక్కఁగ నని నా
గలకంఠీమణి సిగ్గునఁ
దల వంచుకొనంగఁ జూచి ♦ దయ దైవారన్. 119

సీ. చిన్ననాఁటనె చెల్మిఁ ♦ జేసితి మెడ లేక
మన కేటిసిగ్గులే ♦ మధురవాణి
నేఁ బల్కఁగా లేదె ♦ నినుఁ జూచి ననుఁజూచి
యీవేళ మాటాడ ♦ విందువదన
కూడి యున్నా ళ్ళాట♦లాడమో యెటుపోయె
దాయాట లీయాట ♦ లంబుజాక్షి
పోనిపోనీ నేను ♦ బొరుగూరివాఁడనా
నీకు మేనరికంబు ♦ నీలవేణి

తే. గీ. యళుకు లేటికె ననుఁ జూచి♦కులుకులాడి
మోముఁ జూడవె మో మెత్తి♦మోహనాంగి
ముద్దుగా ముద్దు లియ్యవె ♦ ముద్దుగుమ్మ
మాటు కేగకె నాయాన ♦ మందయాన. 120

కం. మనరాధ దెలిపె నేటికి
ననువుగ నాల్మగనియాట ♦ లాడక యున్నన్
మనసిజభూతము వెఱపుం
గనిపించు నటంచు వేగఁ ♦ గదియుద ఘబలా. 121

కం. చన దిటు లూరక యుండఁగఁ
గనువినుదయ్యంబు గదుమఁ♦గా వచ్చినయా
వెనుక నెటు దాగువారము
మనసిగ్గులు దాని నెదిరి ♦ మార్కొన వనుచున్. 12

చ. గమగమతావులం గులుకు♦కప్పురబాగము లిచ్చి వేడ్కతో
సమముగఁ గ్రొత్తముత్తియపు♦సన్నపుసున్నముఁ బెట్టి చొక్కపుం
దమలపుటాకుఁ జుట్టి వని♦తామణిచేతి కొసంగఁ బోవుచోఁ
గొమిరె నయంబుతోఁ గొనిన ♦ గోపకులాభరణుండు ప్రేమతోన్. 12

సీ. ఉసికొల్పి వంచించి ♦ దుసుకులచనుదోయి
చేనంట నమ్మ నొ♦చ్చినె యనును
మొనసి యేమరఁ జేసి ♦ మోవాన గమకింప
వడి నుల్కి కరపల్ల♦వములఁ గప్పె
నల్లందులకుఁ జొచ్చి ♦ యటు నీవి వదలింప
మిట్టిమీ నై [1]బెట్టు ♦ కొట్టుకాను
విభుఁ డందుఁ జెనకి తా ♦ వికవికనవ్వుచో
నటు గిరుక్కున మళ్ళి ♦ యలుక నించు
తే. గీ. తను గురించినఁ గని తన♦కనులు మూయుఁ
గవకవల్ నించుచో వ్రేళ్ళ ♦ చెవులఁ జొనుపు
కొను నిళామానినియు ముగ్ధ♦తనముఁ బూని
రాజగోపాలసంగమా♦రంభవేళ. 124

వ. అంత. 125

ఉ. ముద్దులబెట్టు కొంత జిగి♦మోముగదింపుల వింత మోహపు
సుద్దులచే రవంత తెలి♦చూపుల నంత విరాళిచేతలం
బద్దుల సుంత పావురపు♦పల్కులు పల్కె కలంతసిగ్గు పో
దిద్దు మురారి నారి నటు ♦ తెప్పనఁ బైకొని మోవి యానుచున్ 136

1. యట్టె [మూ.]

మ. అలరు ల్వాడ రుమాల వీడ నెదపై ♦ హారాళు లల్లాడఁ ద
ళ్కులచౌక ట్లసియాడఁ బావురపుఁబ♦ల్కుల్ పల్కుచున్ గుల్కుచున్
బలుజోకొట్టుచు మబ్బుదట్టుచును బై♦పై నిక్కుచున్ సొక్కుచున్
గళ లెల్ల న్గరఁగించి [1]యేలె సొగయం ♦ గంజాస్త్రికయ్యంబునన్. 127

చ. గొనకొనుసిగ్గు మోహమును ♦ గూడఁగ నొక్కటి కొక్క టెక్కుడై
పెనఁగొను కేలు మోముపయిఁ ♦ బెట్టుక మెల్లన వ్రేళ్ళసందులన్
గనుఁగవ రెప్ప లార్పక యొ♦గాదిగఁ గన్గొనె శౌరివక్త్రమున్
మనసిజకేళినైపుణిని ♦ మానక మానిని యప్పు డెంతయున్. 128

చ. ఉలుకును గొట్టుకాడు నగు ♦ నూర్పు లడంపుచు నూర ఱుంచు లోఁ
గలఁగును బల్కఁబోవుఁ దట♦కాపడుఁ గన్గొనుఁ గన్మొగుడ్చు మైఁ
బులకలు దార్చు గ్రుక్కు లిడు ♦ బొమ్మల మై మఱచున్ సుఖోన్నతిం
దలకొని పారవశ్యమునఁ ♦ దామరసాక్షి య దేమి చెప్పుదున్. 129

సీ. మో మొకించుక యెత్తి ♦ మోవి యానఁగ నొత్తి
యది యిది చాలించి ♦ యట్టె యుండుఁ
కౌఁగిలింపఁగఁ జూచి ♦ కరపద్మములఁ జాచి
యందు కిందుకుఁ బోక ♦ యట్టె యుండుఁ
జనులఁ గ్రుమ్మఁగఁ గోరి ♦ సరస మెల్లనఁ జేరి
యవల కీవల కేగ ♦ కట్టె యుండుఁ
బౌరుషరతి కెచ్చి ♦ పైకొన గమకించి
యటు నిటులను జేయ ♦ కట్టె యుండు.
తే. గీ. ముద్దు లిడ వచ్చి యందందుఁ ♦ బ్రొద్దు పుచ్చుఁ
బలుకఁగా మీఱు నెలు గెత్తి ♦ కలఁకఁ బాఱు
విడె మొసఁగఁ బోవు సగమాకు ♦ మడిచి మానుఁ
దీరి తీరనిసిగ్గునఁ ♦ దెఱవ యపుడు. 130

వ. ఇట్లనేకవిధంబుల నిళామాధవులు భంగరానంగసంగరక్రీడాపరవశులై యున్నయెడ. 131

1. యేలుకొనియెం. [మూ.]

చ. భువిఁ బథికాళి యాత్రలకుఁ ♦ బోవఁగ నైష్ఠికవిప్రసంఘముల్
జవమున లేచి తానములు ♦ సల్ప రతాంతరసుప్తదంపతుల్
గవిసి రమింప వేళ యిది ♦ గాదె యటంచుఁ ద్రిభంగుల న్నెరా
హవణికె నుగ్గడించెఁ జర♦ణాయుధబోధకయూథ ముద్ధతిన్. 132

ఉ. అంతట దిగ్గునన్ బరుపు ♦ నంటక లేచి పయంట దిద్దుచున్
వంతను గొంత దాచి బల♦వంతపుహాయి రవంత పూని చె
ల్మింతులు చెంతలం బిలువ ♦ కేగిన దేమొ యటంచు నల్క రాఁ
గంతునితండ్రిని న్గదియఁ♦గాఁ జని రాధిక తల్పుతట్టినన్. 133

తే. గీ. [1]చేరి యందాఁక వారు చా♦శీతిబంధ
[2]గతులఁ బెనఁగి చాలక పునా♦రతులఁగలసి
బడలికలు దీఱ నొక్కింత ♦ పవ్వళించి
మదవతీకృష్ణు లప్పుడు ♦ నిదురలేచి. 134

సీ. మిసిమిచెక్కులఁ దమ్మ♦రసము నాథుఁడు పెంపఁ
బికవాణిమోవి కా♦టుకను బెంపఁ
జెదరిన ముంగురుల్ ♦ శ్రీనివాసుఁడు దిద్దఁ
గాంత జారినతిల♦కంబు దిద్ద
నలగోరువంకల ♦ నతఁడు కుంకుమ నించ
గలికి పల్గంటికిఁ ♦ గపుర ముంచఁ
గప్పుపెన్నెరికొప్పు ♦ కాంతుఁ డల్లనఁ బాపఁ
జెలియ హారావళుల్ ♦ చిక్కుఁ బాపఁ

తే. గీ. జుట్టి సగమాకు నోటికి ♦ సుదతి యొసఁగ
మరలిమురవైరి కొొఱికిన♦మనుపులొసఁగ
నట్టియెడ రాధకరకంక♦ణాళి ఘల్లు
రనఁగ వినె నుల్లములు ఝల్లు ♦ మనఁగ నులికి. 135

1. చేరి యందాఁకఁ బెనఁగు చా♦శీతిబంధ. [మూ].
1. రతులుచాలక మఱి పునా♦రతులఁగలసి. [మూ.]

తే. గీ. కలికి వే లేచి గడె దీసి ♦ తలుపు దెఱవ
శౌరి రమ్మన రాధిక ♦ చేరఁ బోవు
నంతకును మున్నె హరిచెవి♦చెంతఁ జేరి
చెలువు చిలుకఁగ ననె నాతి♦ చేతిచిలుక. 136

సీ. నాతికీల్గొప్పన ♦ నల్లకల్వలు గావు
విరవాదిశరము లో♦సరసిజాక్ష
నెలఁతనాసికయందు ♦ నీలంపుమణి గాదు
మరుక్కరముత్యంబు ♦ మురవిఘాల
వనితపాలిండ్లపై ♦ వలచుకస్తురి గాదు
మలయజపంకంబు ♦ మదనజనక
తరుణినెమ్మేనఁ గ♦దంబపుప్పొడి గాదు
వెలిదమ్మిపుప్పొడి ♦ విమలచరిత
తే. గీ. మరునిశరవహ్ని దరికొని ♦ మదిని బొదలి
వెలికి విసరంగ దాని లో♦పల నడంచి
యిదిగొ వచ్చెను బరితాప ♦ మడఁప ఘనుఁడ
వీ వటంచును రాధ యి♦దెంతధీర. 137

చ. జలరుహపత్రనేత్ర విను ♦ చందనగంధివిరాళి యెంతొ మై
నిలఁ గలసొమ్ము లంగజుని♦యింగలమందుఁ గరంగి పూదె లై
మిలమిల ఢొల్లి రాఁ జెలులు ♦ మిణ్గురుబూచు లటంచుఁ బట్టి చే
తులు సెగ లంటి పొక్క వెత♦తో విదలింతురు మిట్టమీను లై. 138

తే. గీ. లేమకును నీవు పొత్తున ♦ లేనియట్టి
వాసరము లెల్ల శ్రీహరి♦వాసరములు
మానినికి నీవు ప్రక్కను ♦ లేనియట్టి
రాతి రెల్లను మఱి శివ♦రాత్రి యరయ. 139

కం. కన లేదో విన లేదో
కనులార న్వీనులారఁ ♦ గాంతలు కాంతల్

ఘనవిరహాగ్నిని స్రుక్కఁగఁ
గన విన లే దిట్టివలపు ♦ కంజదళాక్షా. 140

కం. అనిపలుకు చిలుకపలుకులు
విను వనజదళాక్షుఁ జేరి ♦ వేడ్కను రాధా
ఘనవేణి యిళను జూపుచుఁ
దనదగుప్రేమాతిశయము ♦ దనరఁగ నగుచున్. 141

సీ. చిగురాకుజిగి నూకు♦చెలియకెమ్మోవికా
గజిబిజిమొనపంటి♦గంటు లెల్ల
ననచెండులను జెండు♦నాతిలేఁజనులకా
కఱకుగోటిపిరంగి♦నఱుకు లెల్ల
నునునాచులను నేచు♦వనితపెన్నెరులకా
కక్కసం బగుపెక్కు♦చిక్కు లెల్ల
మరువంపుగురి దింపు♦మగువనెమ్మేనికా
విడువనిమరుసాము♦బడలి కెల్ల
తే. గీ. నకట మగలకుఁ దమయక్క ♦ రైనఁజాలు
నబలలా గెంచి లాలించ ♦ రనుచు నిళకు
వగచుగతి రాధ తనలోని♦వంతఁ దెలియఁ
జేసె శౌరికి నన్యాప♦దేశముగను. 142

చ. అది విని శౌరి రాధకర ♦ మల్లనఁ బట్టి బిరాన చేసరాల్
గుదురుగఁ గంకణంబులును ♦ గూడఁగ ఘల్లుమటంచు మ్రోయఁగాఁ
గదియఁగఁ దీసిన న్గలికి ♦ కాంతునివేరెద వ్రాలె నంతలో
గుదిగొనుసిగ్గుచే నిళయు ♦ గొబ్బునఁ జాటున కేగె నవ్వుచున్. 143

తే. గీ. మాయురే బొబ్బ హాయిరే ♦ మజ్ఝ భళిరె
కలిసి విరిశయ్య మత్తేభ♦ములవితాన
నీడు లే దని వలపుల♦ తేఁడు పొగడ
నపుడు వారిద్ద రాకయ్య ♦ మందుకొనిరి. 144

వ. ఇట్లు విడిఁబడి. 145

సీ. కొసరుపల్కులఁ గ్రమ్మి ♦ గోటికత్తులఁ జిమ్మి
కాసెలోఁ జెయి వేసి ♦ కదియఁదీసి
కన్నాత లాలించి ♦ కౌఁగిటఁ గదియించి
సరిబిత్తలల నెత్తి ♦ చనులనొత్తి
యల్లందులకుఁ జొచ్చి ♦ కల్లమ్ములకు వచ్చి
మెఱుఁగుచెక్కిలి గొట్టి ♦ కురులు పట్టి
తొడకంబముల నాని ♦ తోపునూకుల నూని
సందుచేసుక నొక్కి ♦ ముందు కెక్కి
తే. గీ. యదలుపులు [1]కీలుగొట్లు నెయ్యంపుతిట్లు
గళరవంబులు దుడుకులు ♦ చెలఁగ రాధ
మాధవుండును గడిదేరి ♦ మారుసాము
హాయిగాఁ జేసి సరిగెల్పు ♦ లంది రపుడు. 146

వ. అంత రాధాకృష్ణులు పరస్పరము సంభాషించి రది యెట్లనిన.

సీ. మగడ యాపని దీఱె ♦ మఱియొక యాటాడి
నాకును గట్టిగా ♦ న్యాయ మొసఁగి
పాలఁతి నీపెందొడ♦పుణ్యంబు నా కందె
లేఁతచిన్నది వట్టి♦రోఁత నాకు
నీకు దానికి నింత♦నేస్తమాయెను గృష్ణ
పొంతగా నినుఁ గూడి ♦ యింత బాగ
చెలియ నిమ్మళముగఁ ♦ జేసితివో లేక
యది చేసెనో నన్ను ♦ నడుగ వలదు
తే. గీ. బాగుబా గన గట్టిగాఁ ♦ బని యొసంగ
నియ్యరా కృష్ణ నాకును ♦ నిమ్ముగాను
కీవి వయసున గుణమున ♦ నీవె పెద్ద
రయము రయమునఁ గావింపు ♦ రతిని రాధ. 148

1. పొగడికలు. [మూ.]

సీ. అధరామృతంబు నీ ♦ వానితివో కృష్ణ
యది లేఁజిగురువగ ♦ రంతె రాధ
కఠినస్తనము లెదఁ ♦ గలఁచితివో కృష్ణ
యవి లేఁతలికుచంబు ♦ లంతె రాధ
లలితోరు లూరుల ♦ మెలఁచితివో కృష్ణ
యవియనంటులత్వక్కు ♦ లంతె రాధ
లీలాంగములు కౌఁగి♦లించితివో కృష్ణ
యవి ననలతకూన ♦ లంతె రాధ

తే. గీ. చతురసమరతిసుఖ మొన♦ర్చితివొ కృష్ణ
నవసమాగమమున సౌఖ్య ♦ మవునె రాధ
యుపరతుల నిన్నుఁ గూడెనే♦మోయి కృష్ణ
యాచమత్కృతి ముగ్ధ కె♦ట్లబ్బు రాధ. 149

వ. ఆసమయమునందు. 150

సీ. కాలివాల్పిట్టల ♦ కలకలంబులు మీఱెఁ
బగడకన్నలయొజ్జ ♦ బయలుదేఱె
నెలరాజు పశ్చిమా♦చలరాజముం జేరె
బలుచంద్రకాంతపు ♦ శిలలు పేరెఁ
దారకాగణముల♦తళుకు లెల్లెడ జాఱె
దీపంబు లెల్లను ♦ తెల్లఁబాఱె
నతనుఁడు రే యెల్ల ♦ ననిఁ జేసి వేసారె
ధర వియోగులపరి♦తాప మాఱెఁ

తే. గీ. దమ్మి లలరారెఁ గలువల♦తావు దీఱెఁ
గోకములు తేఱెను జకోర♦కులము తారె

మ. యమునాతీరవిహార హారసదృశోద్యత్కీర్తిసంభార భా
రమణీయాకృతిమార మారసికతాప్రావీణ్యసంసార సా
రమరందోక్తివిచార చారణనుతప్రఖ్యాతవిస్తార తా
రమహీభృత్సమధీర ధీరమునివాఢాధార రాధారతా. 152

కం. ధీరాళిమతోద్ధారా
ధారావర కృత్తమత్త దానవవారా
వారాశినిభగభీరా
భీరాహిత్యామరాద్రి విశ్రుతధీరా. 152

మాలిని. కలికలుషవిఫాలా కాంచనోద్యానిచేలా
గళధృతవనమాలా కాంతరాధావిలోలా
బలభిదుపలనీలా పాండవత్రాణశీలా
తిలకితగుణజాలా దేవకీదేవిబాలా. 154

గద్యము. ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూన
శృంగారరసప్రధాన సంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత
శ్రీమత్తిరుమలతాతయాచార్య పాదారవిందమిళిందాయ
మానమానసచోళసింహాసనాధ్యక్షప్రతాపసింహ
మహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాం
బరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తా
యమాన ముద్దుపళని ప్రణీతంబైన
రాధికాసాంత్వనం బనుశృంగార
ప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమా
శ్వాసము.

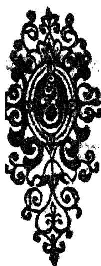
శ్రీరస్తు.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

రాధామధురాధర
సారామృతపానచతుర సద్గుణహారా
పారావారవిహారా
భారతసఖ చిన్నికృష్ణ పాలితకృష్ణా. 1

తే. గీ. అవధరింపుము దేవది వ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవిభునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెర యుక్కెరలను
నెక్కడై మించు నుడిచవు లెక్కఁ బలికె. 2

కం. అటు లారాధిక గోప్పీ
విటు నటు రతికేళి నేలి విడువంగ నిలా
కుటిలాలకఁ జేరి తనదు
కుటిలత్వ మెఱుంగనీక కూరిమి చెలఁగన్. 3

తే. గీ. నిను మిగుల గాసి యిడె నని ♦ నే మురారి
నెనసి పైకొని దండింప ♦ నీవు నిదియె
సందుచేసుక యెచటికే ♦ జరిగి తనుచు
నిళను జేపట్టుకొని రాధ ♦ యింటి కేగె. 4

వ. అప్పుడు. 5

సీ. మహితగండస్థలీ♦మకరికాపత్రికల్
మొసలివాపోగుల♦పసలు దెలుప
మెఱుఁగుచన్నొనఁ గ్రమ్మి ♦ మెఱయుతమ్మరసంబు
పటుతరకౌస్తుభ♦ప్రభ ఘటిల్లఁ
దలిరువాతెర నొప్పు ♦ జలుకెంపు లలవేణు
వివరంపునొక్కుల♦విధ మెసంగ
నలిగి వెన్నునఁ గుల్కు♦తెలిముత్తియపుజడ
పన్నగతల్పంబు♦చెన్ను దనర

తే. గీ. హారగతి మణిశ్రీవత్స♦సారకాంతి
దశదిశల్ నిండ రాధికా♦తరుణితోడ
శౌరిసారూప్య మంది యిల్ ♦ చేర వచ్చు
నిళను గన్గొని యలివేణు ♦ లిట్టు లనిరి. 6

సీ. మనిసికాటున కెందు ♦ మందు లే దందురు
మంచిది ఘనసార ♦ ముంచరమ్మ
చిఱుగోటిపోటులు ♦ సెలవారు నందురు
పునుగుకుంకుమ గూర్చి ♦ పూయరమ్మ
తొడసాముచేఁ గండ ♦ లెడ గట్టు నందురు
చలువగొజ్జఁగినీట ♦ జవరరమ్మ
వలపుచెమ్మట లింకఁ ♦ జలి పట్టు నందురు
కలపంబు నెనయించి ♦ యలదరమ్మ

తే. గీ. కమ్మవిలుకానియేనుఁగు♦గున్న బడలెఁ
దళుకుఁజెక్కుల సొంకవ♦తైల ముంచి

యలరుమందులపొడిఁ బూసి ♦ యలుపుదీఱ
మేటితాంబూలకవళంబు ♦ మేపరమ్మ 7

కం. అని మిగులవగలఁ బల్కుచు
ఘనతరసురతాంతతాంత♦కాంతామణికిన్
మనసిజశాస్త్రక్రమమునఁ
దనువలయిక దీర్చి రంతఁ ♦ దద్దయు వేడ్కన్. 8

చ. అలరులమోవికాటు పస ♦ పంటినదుప్పటినీటు చెక్కులన్
విలసిలుతమ్మముద్దు జిగి♦వెన్నునఁ గీల్జడదద్దు కన్నులన్
నెలకొనునిద్రసొక్కు మెడ ♦ నొక్కునుగాజులనొక్కు లెంతయున్
వెలయఁగఁ గేళిమందిరము ♦ వెల్వడె మన్మథమన్మథుం డొగిన్. 9

తే. గీ. ఇటుల వెలువడి మజ్జన♦గృహముఁజేరి
చలువగొజ్జంగినీటిచే ♦ జలక మాడి
వలువలుధరించి కలపముల్ ♦ గలయఁబూసి
యతివ వడ్డింప దివ్యాన్న ♦ మారగించి. 10

చ. పడఁతి యొకర్తు కెంపురవ♦పావలు వెట్ట లతాంగి యొర్తు పా
వడఁ గొని వీవ నొక్కమద♦వారణగామిని తావికప్రపున్
విడె మొసఁగన్ మఱొక్కనవ♦నీరదవేణి కళాచిఁ బూనఁగా
నడిదము కేడెముం గొనుచు ♦ నంగన యొక్కతె వెంటఁ గొల్వఁగన్.

సీ. మగరాలకంబాల ♦ నొగి యంత్రపాంచాలి
కలు మీటువీణెల♦గులుకు రాగ
ముల సొక్కి తల లూఁచు♦జిలుగుబంగరునీటు
వ్రాఁతచిత్తరుబొమ్మ♦లను గురించి
యొరలెడుచిలుకల♦గొరవంకలనునవ్వు
నిలువిరినగవులో ♦ యివి యనఁదగు
ము త్తియంబులతీఁగె♦ముడికట్టుపనులహొం
బట్టుమేల్కట్లుల ♦ వఱలు విరుల

సరులమూఁగెడుతేంట్ల♦గరులమొయి ళ్ళని
యాడునాఁడునెమళ్ళ♦యడుగుటందె

తే. గీ. లందుఁదగురొదరతినాద ♦ మనుచు నెపుడు
నిలువుటద్దాలపడకిళ్ళ ♦ నలరుగూండ్ల
రమణఁ బలికెడుపారావ♦తముల నెసఁగు
రాధికామణిమణిసౌధ♦రాజమునను. 12

తే. గీ. చేరి [1]యట వింతపనులచేఁ ♦ జెలువు గులుకు
చలువచప్పరకోళ్ళమ♦చంబుమీఁది
యంచరెక్కలసెజ్జపై ♦ నలరుముత్తి
యంపులోడునఁ దగఁ జేరి ♦ హాసు మీఱి. 13

తే. గీ. అండ నటు నిల్చియిళ ముత్తి♦యంపుసున్న
మిడినతమలపుటాకుల♦మడుపు లియ్యఁ
గదిసి రాధిక తనచనుఁ♦గవకుఁ బులక
లమరఁ జాచినపాదప♦ద్మముల నొత్త. 14

సీ. తంబుర మీటి గీ♦తంబు పాడుచు నొక్క
మధురోష్ఠి సరిగమ♦పధని యనఁగ
జగ్గుచౌకట్లను ♦ నుగ్గడింపుచు నొక్క
చక్కెరబొమ్మ త♦ద్ధిక్కు మనఁగ
గుజరాతిజక్కిణీ♦కోపు లాడుచు నొక్క
భామిని జీవుస♦ల్లా మనంగ
బిరుదుకై వారము ♦ల్పేర్మి సేయుచు నొక్క
సరసిజానన జయ♦జయ యనంగఁ

తే. గీ. జంద్రబింబాస్య యొకతె హె♦చ్చరిక దెలుపఁ
జెలియు యొక్కతె సందడి ♦ దొలఁగఁ జేయ
నందఱకు నన్నివగల నా♦నంద మిడుచు
నిండుకొలు వుండె యదువంశ♦మండనుండు. 15

1. నపులచేఁ. [పా.]

చ. అపుడు పయఃపయోధిమణి♦యల్లునిఁ బిల్వఁగ నెమ్మిఁ గోరి స
ద్విపులకులప్రదీపకుఁడు ♦ విశ్రుతకీర్తి యశోదతోడఁబ
ట్టపరిమితప్రభావజన♦కాధిపుమన్ననఁ గొన్నకుంభకుం
డుపగతహర్షుఁడై వరుస ♦ లొప్పఁగ వచ్చెను నందుచెంతకున్. 16

కం. వచ్చినమఱఁదిని గని ముద
మెచ్చఁగ వడి లేచి కౌఁగి ♦ లిచ్చి సమానం
బచ్చపడఁ బసిఁడిగద్దియ
నిచ్చి రహి న్నందుఁ డతని ♦ నీక్షించి దయన్. 17

ఉ. వచ్చినకార్య మే మనుచుఁ ♦ బల్కిన నాతఁడు కూఁతు నల్లునిన్
మచ్చికఁ బంపఁగా వలయు ♦ మా సదనంబున కన్న, రాధతోఁ
జెచ్చెర నెచ్చరించి యటు ♦ చేయుదు నం చని నందుఁ డాడఁగా,
నచ్చెలియింటికిం జనె ని♦శాబ్జదళాక్షినిఁ గన్నతండ్రియున్. 18

వ. ఇట్లు చనునెడ నాళీజనంబులవలనఁ దదాగమనం బాలకించి యవ్విరించిగురుం డుదంచితముదం బెదం గదుర నెదుర్కొని ప్రణమిల్లి యవ్వల్లవతల్లజునిదీవనలం జెందిన వేడుకఁ దోడుకొని తెచ్చి హెచ్చు పచ్చరాగద్దియ నుంచిన నతం డందు వసించి రాధావధూరత్నంబుతోఁ నం గురియించి యిళామాధవులఁదోడ్కొని మానివాసంబునకును నీవు రావల యు నన నావనజానన యయ్యా నన్నడుగం బని యేమి యయ్యిళయు నేనును మీ కొక్కరూప కాదె న న్బిలువ వలయునే వలసినప్పుడు వచ్చెద నిప్పుడివ్వధూవరులఁ బిలుచుకొని చనుం డని పనిచిన వారలం దోడ్కొని నిజమనోరథంబీడేర రథం బారోహించి యాభీరవీరు లపారాయుధపాణు లై బలసి నలువంకలంగొలువ నమితానందంబును జెంది నందునుఱంది నిజమంది రంబునకుం జని సుఖంబుండె నంత నిచ్చట. 19

సీ. పద్మాక్షుఁడును దాను ♦ బవళించుపడకయి
ల్గని కను ల్కటికచీఁ♦కటులు గ్రమ్మ
నెడలేక మురవైరి ♦ నెనయుచుచ్చట లెంచి

శ్రీకృష్ణుచేఁ గొను♦చిలుకపల్కులు విని
గుమ్మగు మ్మని చెవుల్ ♦ దిమ్మగొనఁగ
హరిభోగ్యవస్తువు ♦ లందందసోఁకిన
నెమ్మేను ఝుమ్మని ♦ సొమ్మసిల్ల

తే. గీ. నిప్పుదొక్కినకోతిని ♦ నిలువ దెచట
గాము సోఁకినమాదిరిఁ ♦ గలువరించు
విరిగి తల మిన్ను పడినట్లు ♦ విన్నవోవు
భావజునిధాటి కలికి రా♦ధావధూటి. 20

సీ. వెన్నెలచిచ్చులు ♦ వెదఁజల్లు రేరాజు
కిరణంపుగుంపుల ♦ సోరిగి సోరిగి
యమధనుష్టంకార ♦ మన మీఱుతేఁటిఝుం
కారంబులకుఁ జాలఁ ♦ దారి తారి
రాహుఫూత్కారంబు♦లను మించి చనుదెంచు
మలయానిలునిధాటి ♦ కళికి యళికి
యురుమనిపిడుగులై ♦ యొడలు చిల్లులు వోవఁ
బఱుమరుకోలల ♦ బడలి బడలి

తే. గీ. వదరుచిలుకలకూఁతకు ♦ బెదరి బెదరి
పలుకుబకదారిపిట్టల ♦ కులికి యులికి
తల్లడిల్లుచు వడిఁ బడ♦కిల్లు జేరి
మరులుకొని చాన తనదునె♦మ్మనములోన. 21

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 22

సీ. కలుగునా కన్నుల♦కఱవెల్లఁ దీఱంగఁ
గమలాక్షునెమ్మోము ♦ గనఁగొనంగ
వేవేగ నబ్బునా ♦ వీనులవిందుగా
దనుజారివేణునా♦దము వినంగ
నలవడునా చేతు ♦ లతిపుణ్య మందంగ
వాసుదేవాంఘ్రి సే♦వలఁ బెనంగ

దొరకునా నెమ్మేను ♦ పరవశ మందంగ
వటపత్రశాయికౌం♦గిట మెలంగ

తే. గీ. నొదవునా గోపగోపికా♦సదయు నెనసి
యురుతరానందజలరాశి ♦ నోలలాడఁ
బ్రబల మగుమద్దశాపరం♦పర లవెట్లు
గాఁగ నున్నవో యే నైతె ♦ కాన నకట. 23

తే. గీ. రాసిఁ జేసినశృంగార♦రస మనంగఁ
జక్షులకుఁ దోఁచుకరుణాతి♦శయ మనంగ
నొకటి యైనట్టిమన్మథా♦యుత మనంగఁ
బొలుచుగోపాలరూపంబుఁ♦బొగడవశమె. 24

కం. తమ్ములు శౌరిశ్రీపా
దమ్ములు మోదమ్ము లొదవుఁ ♦ దమ్ముల నెల్లన్
దమ్ము లనం దప మళినా
దమ్ములు వేదమ్ములు నిన♦దమ్ములు పలుపున్. 25

ఆ. వె. పుంగవములమీఁదఁ ♦ బులులును బులులపైఁ
గరులుఁ గరులపైని ♦ హరులు గవియు
నందగోపసుతుని ♦ నడ కొంకించుక సాటి
తాము తాము తాము ♦ తా మటంచు. 26

తే. గీ. దానవారాతినఖధాళ♦ధళ్యములును
బ్రపదరోచులు పదరుచుల్ ♦ పరిఢవిల్లె
నతనియడుగుల నొకటిగా ♦ నతిశయిల్లు
జాహ్నవీయమునాసర♦స్వతు లనంగ. 27

తే. గీ. తీర్థపాదునిశ్రీపాద ♦ తీర్థమందుఁ
గలకమఠనక్రములు దేలి ♦ వెలికి వచ్చె
జోడుజోడుగ నన నీడు ♦ జోడు లేక
యతనిమీఁగాళ్లుఁ జటుబొడ ♦ లనువుమీఱు. 28

చ. సిరియును భూమినీళలును ♦ జెల్వగువల్లవపల్లవాధరల్
నిరతము లాలనల్ సలుప ♦ నిగ్గులు గుల్కెడుశౌరిజంఘలన్
గరకరిఁ జూచి మారజయ♦కాహళు లూఁదఁబడంగ నే మగున్
మొఱ లిడు టింతె కాని సరి♦పోలునె పోలిన బోఁఱుఁ జెందవే. 29

కం. నాగారిగళముపైఁ దగు
నాగమదధ్వంసితొడలు ♦ నాగకరంబుల్
నాఁ గనుకని నగరే యెల
నాగలతో ధీరు లైన♦నాగరజనముల్. 30

ఆ. వె. కౌస్తుభంబుతోడఁ ♦ గనుపట్టు ఫణిరాజ
శాయిగళము శంఖ ♦ మాయె ననుచుఁ
గనకపటముతోడఁ ♦ దనరుగోపాలక
స్వామికటియుగంబు ♦ చక్ర మయ్యె. 31

తే. గీ. జానులను జేరుబాహుల♦సరవిఁజూచి
కనులు చెవులకు వివరింపఁ ♦ గదియువింత
పొలుపు వినఁగోరి తల లెత్తె♦భుజము లటులఁ
గాన లే నైతి ననువంతఁ♦గౌనుచిక్కె. 32

తే. గీ. ముజ్జగంబులు వెన్నుని♦బొజ్జనున్న
తెఱఁగువివరించుదారి నాఁ ♦ ద్రివళు లమరుఁ
గదిసి వళిభంగములఁ దేలు♦కమల మనఁగ
నలువగుము లీనుకృష్ణుని♦నాభి దనరు. 33

ఆ. వె. శ్రీయుతంబు గాఁగఁ ♦ జిలువరాపడగయు
గందపట్టె లుండు♦కతనఁ దలుపు
హరియురంబునెదిరి♦శిరము వే ప్రక్క లై
మూలయింటిలోన ♦ మూఁతఁబడియె. 34

కం. కనుపసికాఫుపడంతుల
చనుజక్కవ లలరఁ జేయు♦శౌరినఖంబుల్

చను నే నెలకేళులు నా
ననుపమములు తత్సమంబు ♦ లవియే జగతిన్. 35

చ. ఖరమురకంసహంసనర♦కాదిసురారులప్రాణవాయువుల్
పొరిగొని దివ్యరత్నమయ♦ముద్రిక లొప్పెడిసోగ్రవ్రేళ్లతో
హరిభుజకాండముల్ చెలువ ♦ మందు శిరోమణు లంద మందఁగా
మురు వగుపంచభోగయుత♦భోగుల నీఁగను శ్రీ లొసంగుచున్. 36

చ. శర ణనువారికి న్మృదువు ♦ శత్రులకు న్గఠినత్వ మిచ్చుఁ ద
మ్మెఱుఁగనివీనిపల్లవము ♦ లే మన యంచుఁ దలంచె నంచుఁగా
మురు వగుదేవశాఖిని స♦మూలముగాఁ బెకలించి తెచ్చె యా
మురరిపు కేలుదోయి యుడె ♦ ము న్నొకభామపెరంటిచెట్టుగన్. 37

ఉ. కోరినఁ గల్పశాఖ యొక♦కొన్నిఫలంబుల నిచ్చు నల్పముల్
కోరిక పార నిత్యఫల♦కోటుల నిచ్చు మురారిబాహువుల్
సారెకు వాని వీని కెటు ♦ సాటి యనం దగు దీటు లేమిచే
వారక పోల్తు రీకవులు ♦ వానికి వీనికిఁ దాఱుమాఱుగన్. 38

చ. అరయఁగ శంఖచక్రముల ♦ నంది సుగంధములం భరించి ప
ల్మరు విను చిక్కనట్టిమహి♦మన్ ఘనసింధురసేవ్యమాన మై
ధరణిధరత్వ మంది గిరి ♦ తద్భుజయుగ్మముమీఁద నెంతయున్
సరిపడఁ జోరి యెత్తు వడె ♦ చాలక యా మురవైరిచేతనే. 39

చ. సరసులు మెచ్చఁగాఁ దనరు♦శంఖ మనంతము పద్మయుగ్మమున్
నరహరికంఠమధ్యనయ♦నంబులకు న్నొలగా వటన్న చో
నరయఁగఁ జోకిలా పిడికి♦లా యొకచేర లటంచు నెంచఁగన్
హరిహరి వారిమూఢమతి ♦ కాదియు నంతము గల్గఁ నేర్చునే. 40

తే. గీ. మారు దధరామృతం బెందు ♦ జాఱనీక
కోర పెట్టినసీలంపు♦కోర యనఁగ
గొల్ల చెలియలసొమ్మగాఁ♦గొనుచుఁ దనరు
మదనజనకుని చుబుకంబు♦మధురిమ మొదవు. 41

తే. గీ. కావి గా దది విడికెంపు♦దీవి గాని
దీవి గా దది యమృతంపు♦బావి గాని
బావి గా దది కప్పురంపు♦తావి గాని
తావి గా దది శౌరికె♦మ్మోవి గాని. 42

కం. తేటలుగా జిగిముత్యపు
పేటలుగాఁ బంచదార♦పేటులుగాఁ బూఁ
దోఁటలుగా రాచిలుకల
మాటలుగాఁ గంసవైరి♦మాటలు దనరున్. 43

తే. గీ. శౌరిముఖచంద్రమునకు సహ♦జంబులగుచుఁ
దగియె నధరామృతస్ఫూర్తి♦మృగమదాంక
మతులితకటాక్షశీతల ♦ మైనకళలు
నవ్వువెన్నెల కువలయా♦నందగరిమ. 44

ఉ. మల్లెలు మొల్లమొగ్గలును ♦ మంకెనపువ్వు సువర్ణకోశముల్
దెల్లనినవ్వు పల్వరుస ♦ తియ్యనివాతెఱ నిక్కముక్కునై
యల్లుకొన న్ముఖాబ్జమున ♦ నాతఁడు మాధవుఁడౌ టెఱింగి మే
ల్చెల్లవె వీనికి న్బుధులు ♦ చెప్పెడియాసుమనోభిధానముల్. 45

చ. మురహరునాస నూఁదఁబడి ♦ పోయిననీలపువేణునాదముల్
సరి గన లేక చేఁబడిన♦చంపకకాండవిలాససంపదల్
నెరి గని కాదె పక్షిపతి ♦ నేర్పున ముక్కుడఁ జేసి తగ్గి త
చ్చరణము లంది క్రిందుపడె ♦ నమ్మతి నెప్పుడు వీఁపుఁ జూపుచున్.

కం. సరి లేనిశౌరినాసిక
స్మరవనవంశంబు గాదె ♦ మఱి దానితుదల్
వరముక్తాఫల మేటికి
వెర వగుతిలపుష్పతుహిన♦బిందుపురీతిన్. 47

కం. అద్దిర నిద్దపుటద్దము
లద్దనుజవిదారిచెక్కు ♦ లటు గా కున్నన్

సుద్దపుటద్భుతరసమున
కొద్దిక యై చూచువారి ♦ నొగి లోఁ గొనునే. 48

జలజము కల్వ లొక్కెడెన ♦ శౌరివిశాలవిలోచనంబులం
దుల గనఁ గోరి హంసతతి♦తో జలమందుఁ దపంబు సల్పఁగాఁ
గలిగెను దోసము న్బగలుఁ ♦ గ్రమ్మఱ నాకనుదోయి నెంచఁగా
జెలఁగెఁ బికస్వరం బమర ♦ శ్రీధరణీకరభూషణంబు లై. 49

కం. మురహరుని వంకబొమ్మలు
మరువిండ్లే కాక యున్న ♦ మగువలమనముల్
మెఱుఁ గై నచూపుతూపులఁ
గురిసి విభేదించుదారి ♦ గొనునే జగతిన్. 50

తే. గీ. తనుఁ దలఁచి దీను లిడు మొఱ♦ల్వినఁగ లేక
యతులనవదివ్యసంపద ♦ లలరఁ జెలఁగు
శౌరివీనులు శ్రీలె పో ♦ సారె కటులఁ
గాక కనుదమ్ములటు మేలు ♦ గనఁగ నేల. 51

తే. గీ. శౌరిముఖసామ్యమును గోరి ♦ సారసారి
గట్టుపై నెక్కి తలక్రిందు ♦ గాఁగ నెంతో
కాఁకఁబడిపడి తనచేతఁ ♦ గాక కాదె
యతనుచిత్తానువర్తి యై ♦ యతిశయిల్లె. 52

వల నగునబ్జరూపములఁ ♦ బాత్రము జ్యోతియుఁ గాఁగఁ జేసి య
వ్వలపుల తేనితండ్రి మొగ♦వాసికి వాసిగ దృష్టి దీసినం
జెలిమి ఘటిల్ల నవ్వ డొక♦చెల్వము గాంచి ఘనంబు మించి హం
సలకుఁ గలంగకే యుభయ♦సంపద లందెఁ దమఃప్రసక్తిగాన్. 53

తే. గీ. ఇరులు గా వని నీలంపు♦సరులు గాని
సరులు గా వవి మగతేఁటి♦గఱులు గాని

1. కన్ను బొమ్మలు. [మూ.]

గఱులు గా వవి మరువేట♦యురులు గాని
యురులు గా వవి శౌరిముం♦గురులు గాని. 54

సీ. ఈకప్పు పెన్నెరి ♦ కెన యగానె సొరముల్
నీలాంచలముపైని ♦ నెగడినంత
నీయెమ్మెక్రొమ్ముడి ♦ కెన యగానె నునునాచు
యమునాజలంబులో ♦ నల్లినంత
నీనిడుకీల్జడ ♦ కెన యగానె రాహువు
గురుతమోవిఖ్యాతిఁ ♦ గొన్నయంత
నీగొప్పకొప్పున ♦ కెన యగానె శిఖికోటి
ఘనులతో బహుమైత్రిఁ ♦ గన్నయంత
తే. గీ. ననఁగ వలగట్టి మృదులత్వ♦మంది చిక్కఁ
గొనక భంగ మై కొనసాగి♦కనుల కెనఁగి
బెండుపడకయె యెపు డొక్క♦దండి వన్నెఁ
జెందుగోపాలకస్వామి♦చికురభరము. 55

సీ. శకటారినెమ్మోము♦సరి యెందు లే దని
ద్విజరాజుపై నానఁ ♦ బెట్ట వచ్చు
శౌరికన్నులతోడ ♦ సమ మెందు లే దని
తమ్ములఁ బడవైచి ♦ దాఁట వచ్చు
మరునికన్నయమోవి♦సరి యెందు లే దని
యమృతంబుముందర ♦ నాడవచ్చుఁ
గ్రీడిబావయురంబు♦జో డెందు లే దని
యాదిశేషునిఫణ ♦ మంట వచ్చు
తే. గీ. కంసరిపుమధ్యసామ్యంబు♦గలుగ దనుచుఁ
జెప్పి హరిముందరనె బాస♦సేయ వచ్చుఁ
గృష్ణదేవునిరూప మిం ♦ కెందు దొరకఁ,
బో దటంచును నజునైన ♦ ముట్ట వచ్చు. 56

కం. ఇల రాయరాయ లగుమా
యలరాయల నెంచి యూచ ♦ కాచక మదిలో
నలరాయల నెలరాయల
వలరాయల నెన్న దృష్టి♦పాత్రలు గారే. 57

ఆనడ లామెఱుంగుతొడ ♦ లారసికత్వము లావిలాస మా
మేనిమెఱుంగు లామొలక♦మీసఁపురంగులు నాబెడంగు లా
సూనశరాసతంత్రపరి♦శోధన లామధురస్మితంబు లా
పూనికచొప్ప లాపలుకు♦పోడిమి యానెఱజాణకే తగున్. 58

మాటలు ముద్దుపద్దులును ♦ మక్కువచెక్కులు మ్రొక్కుసొక్కులున్
గాటఁపుకౌఁగిలింతలు వ♦గల్ గిలిగింతలమీఁటువింతలున్
మాటికి ఘాటికి న్దలయు♦మాలిమి మేలిమిఁ జూచినట్టియే
యాటది వాని వీడు నక♦టా కడురక్కసి నన్నుఁ దక్కఁగన్. 59

అని చింతించుచు మించుఁబోఁడి తనలోన్ ♦ ప్రాణావనోదార మై
వనజస్యందమరందబిందువిలస♦ద్వాగ్ధోరణీసార మై
యనవద్యాఖిలలోకవర్ణితమనో♦జ్ఞాకార మాకీరముం
గని తా నిట్లనె [1]సూనసాయకశరా♦ఘాతార్తచిత్తాబ్జ మై. 60

ఇదిగో వచ్చెద నంచుఁ బోయె బహునా♦ళ్లేగెన్ మహాబ్దంబు లై
సదయుం డేటికి రాఁడు నామెడఁ గటా♦క్షం బెల్లఁ బో నాడెనో
మదిఁ దా వీడెనొ కూడెనో యిళను రా♦మా జీవ మూటాడెడిన్
మదనక్రూరదవానలం బదన మై ♦ మై నంటఁగాఁ గీరమా. 61

కంటికి నిద్ర రాదు విను ♦ కాంతుని బాసిననాఁటినుండియున్
వంటక మింపు గాదు పెర♦వార్తలు వీనుల సోఁక లేదు నేఁ
డొంటిగఁ బ్రొద్దు పోదు మరు♦లూరక యుండఁగ నీదు తొల్లియే
జంటఁ బెనంగువారిఁ గనఁ ♦ జాలక చాల కరంగఁ గంటినో. 62

1. రాధ మన్మథ. [మూ.]

సీ. వానిమోమును జూచి ♦ నే నేల మరులైతి
జిగిగందమామపై ♦ వెగటు దోఁప
వానిమైసోఁగ సెంచి ♦ నే నేల వలచితిఁ
గలువలపాన్పుపైఁ ♦ గసటు వోడమ
వానినవ్వు దలంచి ♦ నే నేల చిక్కితిఁ
జిక్కనిపాలపైఁ♦జేదు గొనఁగ
వానిమా టాలించి ♦ నే నేల లో నైతిఁ
జిలుకపల్కులపైని ♦ జుల్క నమర
తే. గీ. వానివ్యాతెర నే నేల ♦ యానఁ గంటి
జీనిచక్కెరయుక్కెర♦[1]లేని మాన
[2]నిందు కేమందు నేమందు♦నందితిందు
[3]నెపుడు హరిపొందు గనుఁగొందు ♦ నెట్టులుందు. 63
సీ. కనుఁగవ హరిమోము ♦ గనుఁగొననే కోరు
వీనులు హరిమాట ♦ వినఁగఁ గోరు
నాసిక హరిమేని♦వాసన ల్గొనఁ గోరు
నధరంబు హరిమోవి ♦ యానఁ గోరుఁ
జెక్కిలి హరిగోటి♦నొక్కు లెక్కలె కోరు
గుబ్బలుహరిఱొమ్ముఁ♦గ్రుమ్మఁ గోరుఁ
గరములు హరి నెంతొ ♦ కౌఁగింపఁగఁ గోరు
మేను శ్రీహరిప్రక్క ♦ మెలఁగఁ గోరు
తే. గీ. నిన్నియొక్కొకటే కోరు ♦ నిదిగొ నాదు
మనసు గోరెడికోరికెల్ ♦ మట్టులేవు
మర్మమెందుకు మదనసా♦మ్రాజ్య మిచ్చి
నెగడు హరియె యాయుర్దాయ ♦ మగుటశుకమ. 64
తే. గీ. మనసు కరఁగును హరిముద్దు♦మాట విన్న
మోహ మెద నిండు హరినగు♦మోము గన్నఁ

1. లేనిమాలి. [మూ]. 2. తిందు కేమందు మదిని నా♦నందమొందు. [మూ].
3. దెపుడు. [మూ].

దమి చెలంగును హరిచెంత ♦ నిమిష మున్న
మరువ వచ్చునె యెవరెంత ♦ మరువుమనిన. 65

సీ. హరిపేరురముఁ జూచి♦నంతఁ జన్గుబ్బలు
సిగ్గుమాలుచు రైక ♦ చిటుల నుబ్బుఁ
బసిగాపురాయల♦పల్కు విన్నంతనే
వీనుల కమృతంబు♦విందు లగును
మీనాంకుతండ్రినె♦మ్మేను సోఁకినయంతఁ
బులకలు తను వెల్ల ♦ మొలక లెత్తుఁ
గమలాయతాక్షుని ♦ గదిసి పైకొన్నంతఁ
దమి నిండి తండోప♦తండ మగును

తే. గీ. నందనందనుఁ డబ్బెనా ♦ నవనిధాన
ములును దక్కినచందానఁ ♦ జెలఁగుఁ జిత్త
మామనోహరుఁ బాసి నేఁ ♦ డడల వ్రాసె
నౌర తలవ్రాఁత తలకొట్ల♦మారిధాత. 66

కం. చెలువుని గన్గొనుటకు నా
పలుకునఁ జని చిక్కె నేమొ ♦ పరిపరిగతులన్
బిలిచిన రా దిచ్చటికిం
జెలిమి గలుగునాదుమనసు♦చెలి యోచిలుకా. 67

కం. వీడుదు బంధుల మగనిన్
వీడుదు ధనధాన్య గేహ♦విభవము లెల్లన్
వీడుదుఁ బ్రాణము లొడలన్
వీడంగాఁ జాల హరిని ♦ వే యన నేలా. 68

ఎంతని విన్నవింతు హృద♦యేశుఁ డొనర్చినవింత లన్నియుం
జింత కెడంబు లాయె మును ♦ చేసినబాసలు దప్పు లాయె న
న్నింతులు నవ్వ నాయె వెత ♦ లెందు వెలి న్విడఁ గూడ దాయె నే
నెంతయుఁ దూర నాయె నిఁక ♦ నేఁటికి మాటలు ముద్దుకీరమా. 69

కం. కల గంటి నిన్న రాతిరి
[1]కలకంఠిని గూడి హరికిఁ ♦ గరకరినాపైఁ
[2]గల కంటినగతి నిదిగో
కలకంఠధ్వనులు కర్ణ ♦ కాండము లయ్యెన్. 70

ఉ. కావునఁ బోయి నీ విపుడు ♦ గావుము శౌరిని దెచ్చి కూర్చి వే
గావుగ నన్ను వే గదిసి ♦ కాయజుఁ డెంతయుఁ బంతగించె లో
జీవము లావలించెఁ దమి ♦ సిగ్గు నడంచె విరాళి మించె మై
దీవె చలించె దాయ యయి ♦ దేవుఁడు న న్నిటు ముంచెఁ గీరమా.

సీ. నాకృష్ణదేవుని ♦ నాముద్దుసామిని
నాచక్కనయ్యను ♦ నాదుహరిని
నానోముపంటను ♦ నారాజతిలకుని
నారాముతమ్ముని ♦ నాదువిభుని
నామనఃకాంతుని ♦ నానందతనయుని
నాప్రాణనాథుని ♦ నాదుప్రియుని
నామోహనాంగుని ♦ నానీలవర్ణుని
నావిటోత్తంసుని ♦ నాదుసఖుని
తే. గీ. జేరి కన్నులకఱ వెల్లఁ ♦ దీరఁ గాంచి
చాల నడిగితి మ్రొక్కితిఁ ♦ గేలు సాచి
కౌఁగిలించితిఁ గరములు ♦ కనులఁ జేర్చి
కొంటి ర మ్మంటి మదివేడు♦కొంటి ననుమి. 72

సీ. మోహనాంగునిఁదియ్య♦మోవి బింబ మటంచు
మదిఁ జొక్కి నామాట♦ మరువ వలదు
నలినలోచనునిలే♦నగ వానవా లంచు
మరులెక్కి నామాట♦ మరువ వలదు

1. కలకంఠిని గూడిశౌరి ♦ కందిన యటు లైఁ. [మూ.]

2. గలఁ గనినగతియు నిదిగో. [మూ].

కంసారిపలుకులు ♦ కండచక్కెర లంచు
మదిఁ దక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు
రమణుచల్లనిచూపు ♦ లమృతపూరమటంచు
నెరిఁ జిక్కి నామాట ♦ మరువ వలదు
కమలాక్షుకరములు ♦ కల్పశాఖ లటంచు
మది నెంచి నామాట ♦ మరువ వలదు

తే. గీ. వానిఁ గనిలేని ఘనమోహ♦వనధిలోన
మరగి మున్నుదు రయ్యాది♦మౌను లైనఁ
బలుక నేటికి మనవంటి♦వారిఁ గానఁ
గీరమా తెల్పి గాని తెల్పు ♦ శౌరితోడ. 73

కం. ఇళ చెంత నాథుఁ డుండఁగ
బలుకం బోమెదవు నాడు♦పలుకులు చిలుకా
వెలి దీసి యొంటికోలువునఁ
జెలువునితో విన్నపంబు ♦ సేయుము చిలుకా. 74

కం. అనుచిలుకలకొలికిని గని
కనికరమునఁ జిలుక పలికెఁ ♦ గలికిరో వినుమా
వనరుహనయనుఁడు మఱి మది
నిను గడ నిడి భళి మఱొక్క♦నెలఁతను గోనునా. 75

సీ. కలికి నీకంఠంబు♦కరణి నున్న దటంచు
నీకటితటిదారి ♦ నెగడె నంచుఁ
గాంత నీయూరుల♦గతిఁ జెలంగె నటంచు
నీయూరుతీరున ♦ నెగడె ననుచుఁ
జాన నీబొమలచం♦దాన మించె నటంచు
నీముక్కుచెక్కున ♦ నెగడె ననుచుఁ
బొలతి నీకొప్పుచా♦ప్పున మేలు గనె నంచు
నీమోముగోమున ♦ నెగడె ననుచు

తే. గీ. శంఖచక్రగదాఖడ్గ♦శార్ఙ్గములను
వేణుశిఖిపింఛపద్మము ♦ ల్విడక పూని
నట్టిహరినిన్ను విడుచునా ♦ యడల వలదు
నిమిషమునఁ దెత్తు నే వాని ♦ నీలవేణి. 76

కం. జలజభవాదులచేతం
దెలివిగఁ దే రానివానిఁ ♦ దే నోపుదువే
భళిభళి నీ వనఁ దెత్తును
బలుసోదరు నీకటాక్ష♦బలమునఁ జెలియా. 77

కం. అని పలికి కలికిపంపుఁ
జనె ముద్దులు చిలుకుచిలుక ♦ జలజదళాక్షుం
గొని వత్తు నంచు నంతట
వనిత సఖు ల్గొలువఁ గేళి♦వనమున కరిగెన్. 78

తే. గీ. కొమ్మ యీరీతిఁ జని కొమ్మ♦కొమ్మయందు
నూతనం బగుదళములు ♦ నూల్కొనంగ
మరునికో టగుపూఁదోఁటఁ♦జొర వెఱవఁగఁ
జొరవ నుడివిరి తెఱవలు♦మఱువుపడగ. 79

చ. సకియరో చూడుమా కనులు ♦ చల్లఁగ నల్లదె మాధవుండు వా
రక సుమనోవికాసుఁ డయి ♦ ప్రాప్త వనప్రియచిద్విలాసుఁ డై
శుక ముఖసద్విజప్రకర♦సూనృతవాఙ్మయుఁ డౌచు గోపికల్
కకవికఁ జుట్టఁ బెట్ట వన♦లక్ష్మిని గూడి చెలంగె వేడుకన్. 80

చ. పొగడలు చెంగలించె సుర♦పొన్నలు క్రొన్నన లుంచె మావులం
జిగురులు మించె సంపెఁగలు ♦ చెల్వు వహించె రసాలసాలము
ల్మొగడలు నించె గొజ్జఁగిగ♦ము ల్వికసించె నశోకభూజము
ల్తొగరు ఘటించె మించెఁ గద♦ళుల్ కనవే ఘనవేణికామణీ. 81

చ. ఘనకమలాకరాశ్రయతఁ ♦ గాంచిన హంసలు మాధవస్తుతిం
జనుపికముల్ హరిం దలఁచు♦జక్కవపక్షులు కృష్ణవర్ణముల్

గొనునునుదేంట్లు మారగురుఁ ♦ గోరి వహించుశుకంబు లొప్ప మే
ల్గని పురుషోత్తమస్ఫురణఁ ♦ గైకొనె నీవనిఁ జూడు భామినీ.

కం. ఇటు లాడుచెలులమాటలు
కుటిలాలక యాలకించి ♦ కొంతకుఁ గొంతక్
దిట మూని కేళివనమును
జటులగతిం జొచ్చి మెల్లఁ ♦ జని చని యచటన్.

సీ. పున్నాగములఁ జూచి ♦ పున్నాగము లటంచు
భ్రమ గొని లేమావి♦గుములఁజేరు
లేమావిగుములను ♦ లేమావిగుము లంచుఁ
దారాడి స్యందన♦తతికిఁ బాఱు
స్యందనతతులను ♦ స్యందనతతు లని
వెత నొంది పరవీర♦తతులఁ గోరుఁ
బరవీరతతులను ♦ బరవీరతతు లంచు
బెదరి కెంజిగురాకు♦పొదలు దూఱుఁ
తే. గీ. బొదలు మదనుని విరియంప♦పొదు లటంచు
నవలగొజ్జంగిసీటికా♦లువలఁ దారుఁ
జెలులపైఁ జీరు వేమారు♦కలఁకఁబాఱు
వెతలచే మీఱు వేసారు ♦ విధిని దూఱు.

కం. ఈరీతి నెచట నిలువక
తారాడుచు నొకరసాల♦తలమూలమునక్
జేరి విరిపాన్పుమీఁదను
నారీరత్నములు గొలువ ♦ నవలా చెలఁగెన్.

తే. గీ. కోకకుచ కాఁకఁబడఁజూడ ♦ లేక లోక
బాంధవుం డస్తమించెను ♦ బశ్చిమాద్రిఁ
గువలయద్వేషి యయ్యును ♦ గొమ్మవంతఁ
గనఁగ లేఁడన నితరుల ♦ నవఁగ నేల.

సీ. మఱి సంజ గనిపించె ♦ విరహులపై వల
రాజు గ్రక్కినకోప♦రస మనంగఁ
దిమిరంబు [1]తిమిరించెఁ ♦ దెగిపాంథులను ముంచ
మరుఁడు నిర్మించిన♦మాయ యనఁగఁ
దారక లరుదెంచె ♦ మారుండు పథికులఁ
గూల్ప నించినచిచ్చు♦గుం డ్లనంగ
విధుబింబ ముదయించె ♦ వెస వియోగులనొంప
స్మరవీరుఁ డెత్తిన♦చక్ర మనఁగ

తే. గీ. బొండుమల్లియతండముల్ ♦ పూచినటులఁ
బండువెన్నెల బ్రహ్మాండ♦భాండ మెల్ల
మెండుకొనె విప్రయోగుల♦మీఁద శంబ
రారి వైచినవెలిగుడా♦రం బనంగ. 87

చ. కలువలు మీఱె నీరరుహ♦కాండము తారెఁ జకోరపంక్తి వె
న్నెలరుచి గోరె జక్కవల♦నీటులు దీఱె విటీవిటాళిపే
రలుకలు జాఱె సూనశరుఁ ♦ డమ్ములు నూఱె సుధాంశురాలలో
పల జల మూరె దంపతుల♦బంధురతాపము లాఱె నంతటన్. 88

చ. వెడవిలుకాఁడు లోపలను ♦ వెల్వల గాలియుఁ బైని జంద్రుఁడున్
జడిగొని చుట్టఁ గీరములు ♦ శారికలు న్బికహంసముల్ నెరా
యిడుములఁ బెట్టఁగాఁ గలికి ♦ యిట్టటు బెట్టుగఁ గొట్టుకాడుచున్
బడలి విరాళిచేఁ గుముద♦బంధుని గన్గొని సైఁచ కిట్లనున్. 89

ఉ. తోయధిరాజుకుం బొడమి ♦ తోయజవాసినితోడఁబుట్టి యా
తోయరుహాప్తుజం టగుచు ♦ తోయజనేత్రునకు న్మఱంది వై
త్రోయఁగ రానిచీఁకటులఁ ♦ ద్రోయుచుఁ జల్లనితెల్వి చెందియున్
నాయమె నీకుఁ జెంగలువ♦నాయఁడ నాయెడ నింత సేయఁగన్. 90

---

1. మించెను ♦ దెగిసాధులను. [మూ.]

తే. గీ. కాలమహిషాధిరూఢతఁ ♦ గదలి వచ్చి
కిరణపాశమ్ములఁ దగిల్చి ♦ విరహిజనుల
[1]డాసి తీసెదు ప్రాణముల్ ♦ దోసకారి
రాజవా నీవు యమధర్మ♦రాజు గాని. 91

కం. తమ్ములకును గోడుకనకును
సమ్మతి గానట్టిరజని♦చరుఁడవు గావా
యిమ్మహి రావణదితిజుల
నమ్మక్కరో మించి తౌర ♦ యత్రికుమారా. 92

తే. గీ. గురుసతిని బట్టి విప్రయో♦గులను గొట్టి
తమ్ముల నడంచి పక్షపా♦తము ఘటించి
కాలగతి నుండి యిదౌరాజ♦గట్టునుండి
పడె దధోగతి రౌరవ♦ప్రాప్తిఁ జెంది. 93

తనుఁ గొనువారినిం గొనుచు ♦ ధర్మము దప్పక కాలకూటముఁ
మును గళమం దడంచికొని ♦ మూర్ఖత నిన్నిరసావహింపఁగాఁ
బునుకకళాస మెమ్ములను ♦ బూదియుఁ బూని తలేఁబుఁ బట్టి మే
నును సగ మయ్యె మూలఁ బడె ♦ నుగ్రుఁ డుదగ్రనిశాచరాగ్రణీ. 94

వ. అని మదనునిం గూర్చి యిట్లనియె. 95

తే. గీ. విసముతోఁ బుట్టెఁ గావున ♦ విధున కకట
పద్మినుల నేచుగతి సరే ♦ భళిర నీవు
పద్మినీపద్మనేత్రుల♦వలనఁ బుట్టి
మేనమామను బోలఁగా ♦ మేలె మదన. 96

తే. గీ. తల్లిపుట్టింటిపగవానిఁ ♦ దనరఁ జేసి
తండ్రిపేరును గైకొన్న♦దంటనంటి
పద్మినీజాతులను జంపఁ ♦ బగలు గంటి
వౌర నీ కిది యేమిటి ♦ మేర మార. 97

1. గాసిఁ జేసెదవివ్వాడు ♦ దోసకారి. [మూ].

చ. అని యనిలుం గురించి పవ♦నా [1]పవ నాయెడఁ జేయ నాయమా
ఘన మెడలించి మారుగతిఁ ♦ గైకొనుచు న్మనమోహరుండ వై
దినమును లంకనుండి చను♦డెంచుచుఁ గొమ్మలఁ బల్మిఁ బట్టఁగా
ననఁ దగు దీవు రావణున ♦ కన్నవొ తమ్ముఁడవో యెఱుంగరా. 98

వ అని శుకపికాదులం గురించి 99

సీ. [2]కాని మాటనె బంది♦ఖాననే వేయింతు
గడుసుకొక్కెరవేఁట♦కానిఁ గూడి
[3]పట్టి మీపు ట్టెల్లఁ ♦ బలుగాకుల కొసంగి
వే ముంతు గోపికా♦రాముఁ గూడి
పద మెత్తి పెట్టి మీ♦మద మెల్ల వదలింతు
మెదలనీయక నీల♦మేఘుఁ గూడి
జడకొద్దిఁ గొట్టి మీ♦చెఱుగంతుల నడంతు
నిస్తులశరదబ్జ♦నేత్రుఁ గూడి

తే. గీ. యలిగి మొగ మేల నెఱఁజేయ♦శుకములార
[4]విడువ్రుఁడీ వట్టికూఁతలు ♦ పికములార
డించుఁ డటు మందగతుల రా♦యంచలార
నిలుపుఁ డిఁక వెఱ్ఱికేకలు ♦ నెమ్మిలార. 100

వ. అని విలపించుచుండునవసరంబున. 101

చ. చిలుకవజీరుఁ డత్తరిని ♦ జిందఱవందఱఁ జేతు నంచు నా
చిలుకలకొల్కిపైఁ గదిసి ♦ చివ్వలిరవ్వ లడంగ జాతిపెం
జిలుకులకోరికోల లటు♦చేఁదెను దుమ్మెదనారి మ్రోయఁగాఁ
గలికిమెఱుంగుగుబ్బలను ♦ ఖంగు ఖణీలు ఖచిక్కు రింగనన్. 102

కం. ఇ ట్లేసిన మదిరుల్లని
[5]పల్లెలను సడలి రాధ ♦ భయ మందుచుఁ దా

1. పగ. [మూ]. 2. కానిమ్మ నే. [మూ]. 3. పట్టి మీపుట్టిల్లుఁ. [మూ]. 4 ప్రేలగా నేలవిప్పుడు ♦ పికములార. [మూ]. 5. పెల్లెన్మదిసడలి రాధ ♦ పంబిన వెతతో. [మూ].

ని ట్లని పలుకఁ దొడంగెను
బొట్లంబుగఁ జుట్టు నున్న ♦ పొలఁతులతోడన్. 103

శౌరిని బిల్వఁగాఁ జనిన ♦ చక్కనికీర మదేల రాదొ యే
దారిని జన్నదో నచుమఁ ♦ దారెనొ చేరెనొ లేదొ గోపికా
జారుని గాన్చెనో కనదొ ♦ చక్కఁగ నావెత విన్నవించెనో
సారెకు లేక శౌరినుడి ♦ చక్కఁగయుక్కర మెక్కి చిక్కెనో. 104

సీ. పద్మాక్షుఁ డెవ్వతె ♦ పైఁ గన్ను వేసెనో
పలుమాఱు వలకన్ను ♦ పదరె నిదిగొ
శౌరి యెవ్వతెమోవి ♦ చవులకు మరగెనో
వదలక కెమ్మోవి ♦ యదరె నిదిగొ
వనజారి యచట నె ♦ వ్వతెచెట్టఁ బట్టెనో
విడువక భుజము కం ♦ పించె నిదిగొ
ఫణిశాయి యెవతెను ♦ బైకొని యేలెనో
మించి పెందొడ చంచ ♦ లించె నిదిగొ
తే. గీ. చిత్తజునితండ్రి యెవతెచేఁ ♦ జిక్కెనొనొ
మించుసంచున మై తత్త ♦ రించె నిదిగొ
చిలుక యీవేళకును రాక ♦ నిలిచినపుడె
యేమి హేతువొ తెలియ లే ♦ దింతులార. 105

కం. చెలువుఁడు వేఱొకచెలియను
దలఁపునఁ దలపోసినపుడె ♦ తనకుం దానే
తల నొచ్చుఁ గనక వినకయె
కలికిరొ యే మందు వలపు ♦ కానిది సుమ్మా. 106

కిలకిల నవ్వుచుం దివిరి ♦ కిన్నెర మీటుచుఁ బాట పాడుచున్
జిలుగురుమాలచెంగు వెను ♦ జీరఁగ దుప్ప టొకింత జాఱఁగాఁ
గలుకుహారంగు పెండియము ♦ ఘల్లన నాయొడ ఝల్లు ఝల్లనన్
దులదుల శౌరి వచ్చుగతి ♦ దోఁచియుఁ దోఁచక యున్న దేమొకో.

సీ. మదహస్తిపై నెక్కి ♦ మావటీల్ గొలువంగ
విచ్చలవిడిఁ జొచ్చి ♦ వచ్చునటుల
సాంబ్రాణితేజిపై ♦ సాహిణు ల్వాగడంగఁ
బట్టాను జేపట్టి ♦ వచ్చునటుల
వెంట దళంబు లై ♦ విచ్చుకత్తులవారు
మెచ్చఁగా దులదుల ♦ వచ్చునటుల
గిలుకుపావలు మెట్టి ♦ చెలికాండ్రు వెంట రాఁ
బావురంబును బూని ♦ వచ్చునటుల
తే. గీ. బడఁతు లిరువంకఁ జెలనాకు♦మడుపు లొసఁగఁ
గొనుచు జిగిచూపులను నాదు♦మనసు గొనుచుఁ
బడకయిలు సేరఁగా శౌరి ♦ వచ్చునటులఁ
దోఁచుటే కాని మఱి యేమి ♦ దోఁచ లేదు. 108

చ. ఉరమున హారము ల్గదల ♦ నొ ట్లసియాడ రుమాలచెంగు వె
న్నొరసి నటింపఁగాఁ జెమట ♦ లూరఁగఁ గస్తురిబొట్టు జాఱఁగా
వరుసలు మీఱఁగా గళర♦వం బొఱపారఁగ మందనుండి శ్రీ
హరి నను నేలె నేను నెదు♦రానఁగ మాయగ నున్న దేమొకో. 109

చ. అరయఁగఁ బ్రాణనాయకుల ♦ నవ్వుల నివ్వలఁ బాయురామ లా
విరిశరునంపతంపరల ♦ వ్రేఁగునఁ బొర్లఁగ న్యాయ మక్కటా
హరి యిదొ నాదులోవెలి న♦హర్నిశముం గనుపట్టుచుండెడిన్
విరహ మి దేలనో మిగుల ♦ వేదనఁ బెట్టు దురాగతంబుగన్. 110

చ. వలచినవారు లేరొ యెడఁ♦బాసినవారలు లేరొ వార లీ
యలమటఁ జెందిరే మిగుల ♦ నందియు నావలె జీవయుక్తలై
నిలిచిరె యేటిమాటలివి ♦ నేరక యాడితి భూమి నుండఁగాఁ
గలిగెను శౌరితోఁ జెలిమి ♦ గంధగజేంద్రసమానగామినీ. 111

ఉ. ఎంతవిలాస మెంతసొగ ♦ సెంతవదాన్యత యెంతరాజసం
బెంతయొయార మెంతకళ ♦ యెంతగభీరత [1]యెంతసోయగం

1. యెంతయారజం. [మూ].

బెంతనిరూఢ మెంతనయ ♦ మెంతమనోజ్ఞత యెంతశీవి నా
యంతటిమందభాగ్య కిఁక ♦ నంతటిచక్కనిదేవుఁ డబ్బునే. 112

సీ. నేను ముద్దులు వెట్టఁ ♦ దాను ముద్దులు వెట్టి
తెఱవ నీదుఋణంబు ♦ దీరె ననును
నేను గెమ్మోవానఁ ♦ దాను గెమ్మోవాని
వెలఁదిరో విందుకు ♦ విందె యనును
నేను జెక్కిలి నొక్కఁ ♦ దాను జెక్కిలి నొక్కి
విరిబోణి వీడుకు ♦ వీడె యనును.
నేను గౌఁగిటఁ జేర్పఁ ♦ దాను గౌఁగిటఁ జేర్చి
మెలఁతరో మేరకు ♦ మేర యనును

తే. గీ. [1]రతుల నే నేలఁ దా నమ♦రతుల నేలి
సారసాక్షిరో యిది మారు♦బేర మనును
చిన్ని చిన్నారివెన్నుఁడు ♦ సేయుచిన్నె
లెన్ని యెన్నని తలపోతు ♦ నేమి సేతు. 113

సీ. కెమ్మోవి యానకు ♦ గేలి సేయుదు రంటె
గజిబిజిమొనపంట ♦ గంటి సేయుఁ
గురులు పట్టీడ్వకు ♦ గుబ్బ దక్క దటంటె
చీకాకుగాఁ దీసి ♦ చిక్కుపఱచు
జిగిగుబ్బ లంటకు ♦ సిగ్గు పోవు నటంటె
క్రొత్తనెత్తురు గ్రమ్మ ♦ గోరు లుంచుఁ
బరులు రాఁ గలరు లే ♦ వడిగ నేలు మటంటె
జాములతరబళ్లఁ ♦ బ్రేమ నేలుఁ

తే. గీ. బలుక వల్దనఁ బావురా♦పలుకు పలుకుఁ
గిలకిలను నవ్వవల్దనఁ ♦ గేక వేయు

1. రతుల నే నేలఁగా నమ ♦ రతుల నేలి. [మూ.]

వానివగ లెంచి మై నీరు ♦ గానియపుడె
రాతఁ జేసెనొ చెనటివి♦ధాత నన్ను. 114

సీ. వానికన్నులతేట ♦ వానిచల్లనిమాట
వాఁ డాడుసయ్యాట ♦ వానిపాట
వానిముద్దుమొగంబు ♦ వానికంబుగళంబు
వానిఱొమ్ముదిటంబు ♦ వానిడంబు
వానివాతెరకావి ♦ వానిపెన్నెరితావి
వానిచక్కనిఠీవి ♦ వానియీవి
వానిమూఁపులపొంగు ♦ వానిమేనిమెఱుంగు
వానికౌను బెడంగు ♦ వానిరంగు

తే. గీ. వానియొరతీరుచూపులు ♦ వానిసౌరు
వానివలపులదొరసాము ♦ వానిగోము
వానిసేఁతలతగుమేల్మి ♦ వానితాల్మి
పరుల కెవ్వరికినిలేదు ♦ మరపు రాదు. 115

సీ. తనరఁ జూచిన దృష్టి ♦ దాఁకునో యని వాని
నునుమోము కనులారఁ♦గనఁగ నైతిఁ
గదియ నొక్కిన నేడఁ ♦ గందునో యని వాని
యధరంబు తనివార ♦ నాన నైతి
బిగిగుబ్బ లెద సోఁక♦బాగులునో యని వాని
ఱొమ్మున నిండారఁ ♦ గ్రుమ్మ నైతిఁ
దడవు చేసిన మేను ♦ బడలునో యని వానిఁ
జెలఁగి నామనసారఁ ♦ గలియ నైతి

తే. గీ. నొచ్చు నంచని చెక్కిలి ♦ నొక్కనైతి
నలుగు నని గ్రుచ్చి కౌఁగిట ♦ నలమ నైతి
నందసుతుప్రేమ సత మని ♦ నమ్మియుంటి
నిప్పు డీరీతి నడుచు నం♦చెఱుఁగ నైతి. 116.

సీ. మును చల్వ లొసఁగుచు ♦ మోమోటమున నున్న
సోముఁడు సోముఁడై ♦ చురుకు చూపె
నపరశరీరుఁ డై ♦ యాత్మజుఁ డై యున్న
మారుఁడే మారుఁ డై ♦ పోర సాగె
దాక్షిణ్యశాలి యై ♦ తగుప్రాణ మై యున్న
గాలియే గాలి యై ♦ కలఁప సోఁకె
మధువు గూరుచు వేళ ♦ మహిమ నపేక్షించు
సురభియే సురభి యై ♦ తరుమఁ జూచె

తే. గీ. నగ్నిశిఖ లయ్యె వివరింప ♦ నగ్ని శిఖలు
భువి శిలీముఖములు శిలీ ♦ ముఖము లయ్యె
నన్ని యట్లయ్యె నిట్లైన ♦ యపుడె యిపుడు
కృష్ణదేవునిదయ దప్పె ♦ నేమి సేతు. 117

వ. ఇ ట్లగుటంజేసి. 118

సీ. తగుకుంకుమరసంబు ♦ మగనిపేరురమునఁ
బెం పొందుకొమ్మ క ♦ ర్పించరమ్మ
పద నై నగంబురా ♦ సదయువా తెర నాని
యెసఁగురంభోరున ♦ కొసఁగరమ్మ
మాఱినకస్తూరి ♦ గారాబుపతిపత్రిక-
వెలయుమృగాక్షి కి ♦ ప్పించరమ్మ
చేర్చి కూర్చినవిరుల్ ♦ చెలికానిఁ బైకొని
పొసఁగులతాతన్వి ♦ కొసఁగరమ్మ

తే. గీ. కటకటా నేర కిటు లంటిఁ ♦ గాని ద్రోహి
యైననేఁ గూడఁగాఁ బెట్టి ♦ నట్టిదీని
నిచ్చినంతనె వారల ♦ మచ్చికలకు
హాని పుట్టదె యిప్పుడే ♦ చానలార. 119

వ. అని యనేకవిధంబుల విలపించుసమయంబున. 120

తే. గీ. హరు నుదిటికంటిమంటల♦నంటి బెదరి
త్రుళ్ళి రాత్రును బడ వైచి ♦ మళ్ళి వచ్చు
తియ్యవిలుకానిసాంబ్రాణి♦తేజి యనఁగ
గగనమార్గంబునను దోఁచెఁ ♦ గలికిచిలుక. 121

కం. ఇటు లేతెంచినచిలుకను
గుటిలాలక చూచి లేచి ♦ కులుకుచుఁ జిలుకా
యిటు రమ్మ ర మ్మటంచన
దిటమున ముంజేత వ్రాలె ♦ దీనత దోఁపన్. 122

తే. గీ. అటుల ముంజేతిపై వ్రాలి♦నట్టిముద్దు
చిలుకను గురించి చిలుకల♦కొలికి పలికె
మోవి కంపింప ముక్కు-ర♦ముత్తె మదరఁ
గప్పురపుతావి గుప్పున ♦ నుప్పతిల్ల. 123

సీ. కంటివా నాసామి♦కళలుగుల్కెడుమోము
కనులకఱవు దీర ♦ గరిమ చేర
వింటివా నాసామి ♦ వెలలేనిపలుకులు
తమకంబు దైవాఱఁ ♦ దాప మాఱ
నుంటివా నాసామి ♦ యొఱపైనముంజేతఁ
గాయంబు చెలువాఱ ♦ ఘనత మీఱ
మంటివా నాసామి ♦ మన్ననల్ గైకొని
బలుసంతసము చేర ♦ వలపులూర

తే. గీ. నంటివా తుంటవిలుదంట♦మంటమారి
తనము తొఁగగంటి వెనువెంటఁ ♦ దగిలెనంట
తొంటి నెనరంట నొంటినే ♦ నింట నుంట
జంట గూడక తాళ లే♦నంట చిలుక. 124

ఉ. దేవకిచిన్నికుఱ్ఱ వసు♦దేవునికూన యశోదపట్టి నా
దేవుని నెందుఁ గందు బల♦దేవునితమ్ముఁడు గోపగోపికా

జీవనజీవనంబు యదు♦సింహుఁడు శౌరి కిరీటిబావ శ్రీ
దేవియనుంగు సౌఖ్యనిర♦తి న్వసియింపఁగఁ గంటె కీరమా. 125

తే. గీ. ఎంతవేఁడిన బదు లాడ ♦ వేమి చిలుక
కాలగతు లెట్టు లున్నవో ♦ గడచినామె
కాఁగలది కాక మానదు ♦ గానఁ దెల్పు
చల్ల కై వచ్చి ముంత దా♦చంగ నేల. 126

తే. గీ. అనిన విని చిల్క యుల్కి పే♦రల్క చిల్కఁ
బల్కె ని ట్లని చిల్కల♦కొల్కితోడ
నన్నుదలమిన్న విను మొన్న ♦ నన్ను నీవు
వనజనాభుని దోడి తె ♦ మ్మనఁగఁ బోయి. 127

కం. తెఱవా యే మని చెప్పుదు
హరి యున్నవనంబు చేరి ♦ యటు చూతుఁ గదా
గిరికొని యున్నా రచ్చటఁ
దరుణులు కోటానకోట్లు ♦ తన్మధ్యమునన్. 128

సీ. బారను గొల్వగా ♦ మీఁజువక్షమువాఁడు
తలచుట్టి వచ్చు నే♦త్రములవాఁడు
చిక్కనిపాల్గాఱు♦చెక్కులు గలవాఁడు
మెఱుఁగుచామనచాయ♦మేనివాఁడు
విడికెంపునణగింపు♦బింబాధరమ్మువాఁ
డున్న తాజానుబా♦హువులవాఁడు
చిగురాకులను గేరి ♦ నగుపాదములవాఁడు
డంబై నకంబుకం♦ఠంబువాఁడు

తే. గీ. నెమలిరెక్కతురాఁబూను♦నెరులవాఁడు
మొలకనవ్వులఁదగుముద్దు♦మొగమువాఁడు
మదనకోటులఁ గొనగోట ♦ నదుమువాఁడు
చారుతరమూర్తి గోపాల♦చక్రవర్తి. 129

తే. గీ. పూలసిగ వీడ బావిలీల్♦తూలియాడ
రాజసము గూఢ భూషణ♦రాజితోడఁ
బ్రోడలకుఁ బ్రోడ యని కొని♦యాడిపాడఁ
గనఁదగియెనాడఁ గన్నుల♦కఱవులూడ. 130

తే. గీ. మనము మాటాడ వేళ గా♦దనుచు నేను
దియ్యమామిడికొమ్మపైఁ ♦ గుయ్యకణగి
యుంటి దంటలమటుమాయ♦తంట లెఱుఁగ
సరగఁ గులుకుచు వారలు♦హరినిగూడి. 131

సీ. కొమ్మ యొక్కతె గబ్బి♦గుబ్బలు గదియించె
సఖియ యొక్కతె మోవి ♦ చప్పరించె
వనితయొక్కతె రాధ♦వలెనేలు మనితక్కెఁ
జెలియ యొక్కతెనిక్కి♦చెక్కునొక్కె
రమణి యొక్కతె పావు♦రాపల్కులను బల్కెఁ
గలికియొక్కతెపొల♦యలుక చిలికె
నలివేణి యొక్కతె ♦ సొలపిముద్దులు వెట్టె
నువిద యొక్కతె పాద♦యుగము పట్టె

తే. గీ. ముదిత యొక్కతె చుంబనం♦[1]బునను బొల్చె
బాల యొక్కతె పుంభావ♦కేళి నిలిచెఁ
జాన యొక్కతె సమరతి♦సలుపఁ బిలిచెఁ
దరుణి యొక్కతె నటనబం♦ధనము వలచె. 132

చ. అపు డొకకల్కులాఁడి పొల♦యల్కలుచిల్కుచుఁ బల్కుపల్కులన్
గపురపుపల్కు లొల్క వగ♦కాఁడ బలే నిను మెచ్చఁగా వలెన్
గపటము చేసి మాచెలిని ♦ గంతునిరంతుల కొప్పగించి నీ
విపు డిటు వచ్చి నెచ్చెలుల♦వేడుకల న్మరుగంగఁ జెల్లునే. 133

1. బోల్చెనె. [మా].

తే. గీ. అనుచుఁ జనుదేరఁ గని యిళా♦వనితచెలియ
యంచు మది నెంచి చెలులకే♦డించి దాని
గబ్బిచనుదోయి యెద నుంచి ♦ కౌఁగిలించి
పడఁతితోఁ దెల్ప వల దని ♦ పంజరించి. 134

సీ. తప్పక తనుఁ జూచి ♦ ఱెప్పవేయక వచ్చు
జలజాక్షిపై దృష్టి♦సైత మిడక
మోహోపదేశత♦మోముఁ జూపుచు వచ్చు
సకియమోమున ముద్దు♦సైత మిడక
బహుదూరమున నుండి ♦ పైఁట విచ్చుచు వచ్చు
చానగుబ్బలగోరు♦సైత మిడక
భ్రమఁ బోకముడి సగ్గి ♦ బారవైచుక వచ్చు
నాతిమేనున మేను ♦ సైత మిడక

తే. గీ. జారుశిఖిపీడ తెలిముత్తె♦సరము లాడ
నందియలు పల్కఁ బఱచె ఘ ♦ ర్మాంబు లొలుక
నదరు మదినాటి యిళ నెంచి ♦ యదుకిరీటి
[1]పదక మెద మీఱ బంగారు♦పటము జాఱ. 135

ఇటు లేతెంచినశౌరిరాకఁ గని యు♦య్యేణాక్షి మోహంబుచే
నటు చన్గుబ్బలు లుబ్బఁ గన్ను బెళుకన్ ♦ హారాళు లల్లాడ నా
మటుమాయ ల్గలశౌరిఁ జేరి పులకల్ ♦ మైఁ గ్రమ్మఁగాఁ గ్రుచ్చి కౌఁ
గిట శయ్యాగృహమందుఁ జేర్చి మదన♦క్రీడాభిలాషం దగన్. 136

కం. అప్పుడు వారలవెంటనె
చొప్పెఱుఁగఁగనీక నందుఁ ♦ జొరఁబడి యొక హా
న్నెప్పలకీల్బొమ్మకడన్
దప్పక కనుచుంటి వారి♦తటమట లెల్లన్. 137

1. పెడలె పెదయందు మదనుఁడు ♦ విరియఁబాఱ. [మూ.]

సీ. పన్నీరుమేరువల్ ♦ బాగాలతట్టలు
కలపంపుగిన్నెలు ♦ గందపొడులు
ముడిపూలపొట్లముల్ ♦ పునుఁగుకరాటముల్
జవ్వాదిబరిణె లా♦కుఁబరసంబు
సొమ్ముల పెట్టెలు ♦ సారిది యత్తరుబుడ్లు
కుంకుమపింగాండ్లు ♦ కుసుమధృతులు
కపురంపుక్రోవులు ♦ కస్తూరివీణెలు
కట్టువర్గంబులు ♦ చుట్టుఁ దనరు
తే. గీ. చలువచప్పరకోళ్లమం♦చంబులోనఁ
జెంపబిళ్ళలతలగడల్ ♦ చిన్నిదిండ్లు
బటువులొఱగులుఁ గలపూల♦పాన్పుమీఁదఁ
దమకమున నిశామాధవుల్♦తగ వసించి. 138

సీ. కంసారి బిగియారఁ ♦ గౌఁగిటఁ జేర్చిన
గుబ్బలకసి దీరఁ ♦ గ్రుమ్మెఁ గొమ్మ
కంజాక్షుఁ డాని చి♦క్కనిముద్దువెట్టిన
నలరుచక్కనిమోవి♦యానెఁ జాన
యతనునికన్నయ్య ♦ యచ్చోటఁ జెనకినఁ
దేటచెక్కిలి గోట♦మీటె బోటి
మందరనగధారి♦మణితముల్ నించినఁ
జిగురుమకారముల్ ♦ చిలికెఁ గలికి
తే. గీ. కృష్ణదేవుఁడు కరికర♦క్రీడ సలుపఁ
జేరి తమి రేచి పురికొల్పెఁ ♦ గీరవాణి
నీలవర్ణుఁడు పైకొని ♦ క్రీడ నేల
బాళి నెదురొత్తు లిచ్చె ని♦శాలతాంగి. 139

సీ. కిలకిలనవ్వులు ♦ గిలిగింతలును బంధ
భేదపురవములు ♦ వింతవగలు

పావురాపలుకులు ♦ వాతెరనొక్కులు
చిగురుమకారముల్ ♦ జిలుగుతిట్లు
దురుసుపైసరములు ♦ తొందరముద్దులు
బిగికౌఁగిలింతలు ♦ బింకములును
గొనగోటిమీటులు ♦ గోరింపు లుబుకులు
కొసరులు బొమముళ్ళు ♦ కురుచసన్న

తే. గీ. లౌర శాబాసు మేలు బ♦ళారె బాగు
హాయి తడబడ కెడ గాకు ♦ మాయెనాయె
విడకు విడువకు మనియెడి♦ నుడువు లపుడు
చెల్లవో యేమి చెప్పెదుఁ ♦ గొల్లకొల్ల. 140

తే. గీ. వెలఁది యీరీతి వేవేల♦వితము లమరఁ
గలిసి కసివోక నీలమే♦ఘుంబుమీఁద
నెరితళుక్కనుక్రొక్కారు♦మెరు పనంగ
సరసిజాక్షునిపై వేగఁ ♦ జొకళించె. 141

సీ. వడిగండ్లగమిగుంపు♦వర్షించుఘనమనఁ
గుసుమముల్ గురియుకీ♦ల్కొప్పు మెరయ
హిమబిందుసిక్తమై♦యింపొందుతమ్మినాఁ
జెమట గ్రమ్మినమేను♦చెలువు మీఱఁ
జిలుక నొక్కినబింబ♦ఫలరాజమో యన
మొనపంటిగంటికె♦మ్మోవి దనర
డాగువేసినబల్క♦డానికుండలరీతిఁ
గొనగోటిమీటుల ♦ గుబ్బ లలర

తే. గీ. మారసంగ్రామగంభీర ♦ భేరిదారి
రవలబంగారుటందెల♦రవ మెసంగఁ
దరుణి పొదలుచుఁ బురుషాయి♦తంబు సలిపె
ముద్దులమురారిపై లకు♦ముకి యనంగ 142

వ. తనువులు మూల్గులు లగ్గలికె♦తాఁకులు సోఁకులు తోపు లూపులుఁ
గొసరులు మెప్పులుఁ బగలు ♦ గుల్కులు బెళ్కులు కూర్మిపల్కులుఁ
బెనఁ జిఱునన్నలుఁ వలపు♦నిక్కులు తక్కులు సౌఖ్యముక్కులుఁ
గుసగుసమాటలు న్నడిచెఁ ♦ గూరిమి నిద్దఱికి న్సమంబుగన్. 143

కం. నానావిభవాకర మై
మానససంజాతజాత♦మహిమార్ణవ మై
కానుకతర మై యాసుఖ
మానందోబ్రహ్మ మైన ♦ హరి మైమఱచెన్. 144

గుణితమత్తేభవిక్రీడితవృత్తము.

తరుణీమన్మథ తామసాంతతిమిరో♦ద్యచ్ఛాయ తీర్థాంఘ్రిపు
ష్కరమా తూర్ణగవైనతేయహయ తే♦జస్సూర్యతైక్ష్ణోజ్జ్వల
ద్వరచక్రాయుధ తోయజాతనయనా ♦ తౌషారశుభ్రప్రభా
కరకీర్తిప్రద తంద్రికేతరచిరా♦ఖ్యా తస్కరాగ్రేసరా. 145

కవిరాజవిరాజితము.

వృజినవిదారణకారణ దారుణ♦వీర్యగుణాగుణవిత్ప్రతిభా
విజయవిస్మృత్వరజిత్వరసత్వర♦వీర పరాత్పరవిప్రసభా
నిజపదసేవనపావనభావన♦నీలఘనాఘననిర్మలభా
స్వజనకృతాదర మోదరసాదర♦సర్వధరాధరసారశుభా. 146

కం. అంభోధిపటీభారవి
జృంభణసకలాద్రికులవి♦శృంఖలదళహృ
జ్జంభారితనయసారథి
గాంభీర్యౌదార్యవిజిత♦కలశాంబునిధీ. 147

గద్యము.

చిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రసంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానస-చోళసింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమానముద్దుపళనిప్రణీతం బైనరాధికాసాంత్వనం బనుశృంగారప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

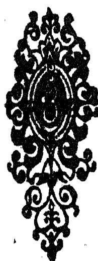
శ్రీరస్తు.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

—◆ తృతీయాశ్వాసము. ◆—

మహిళాప్రియనాయక
సామజరాజాపవర్గ◆సంధాయక భ
క్తామితకామితదాయక
భూమిప్రియ చిన్నికృష్ణ ◆ పోషితకృష్ణా. 1

తే. గీ. అవధరింపుము దేవ ది◆వ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూ◆విభుని జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెర◆యుక్కెరలకు
లెక్క యై మించునుడిచవు◆లెక్కఁ బలికె. 2

చ. అపుడు చెలంగి పొంగి యిళ◆హామికతో విడివడ్డరైకతోఁ
గపురపుతావివీడియము ◆ ఘుమ్మని క్రమ్మముఖాంబుజంబుతో
గపురపుటారజంబుగమ◆కంబు నయంబు భయంబుఁ జూపుచున్
విపులతరస్తనాగ్రముల ◆ వెన్నునిబొమ్మనఁ గ్రుమ్మి నెమ్మితోన్. 3

పరవశుఁ డైన శౌరిఁ గని ♦ పంకజలోచన రాధికామణిం
గొరఁగు మటంచు వేఁడుకొనెఁ ♦ ద్రోయక మాధవుఁ డిచ్చె నమ్మికల్
పురుషుల కేటిసత్యములు ♦ పూనికె లేఁడవి నమ్మి కేది నీ
మరు లిటు కొండ లై పెరుగు♦మాత్రమె కాని కురంగలోచనా. 4

వ. అనిన విని ఘనాఘననిస్వనంబువిన్న చిన్ని రాయంచచందంబున
బెబ్బులిమ్రోఁతలాకర్ణించినకన్నెసారంగంబు తెఱంగున బిడాలఘోషం
కించిన బాలశుకంబురకంబున సింహనాదం బాలకించి బెగడినపెంటియే
ం తెఱంగున బెగ్గడిల్లి యాపాదమస్తకంబునుం జల్లు మని పులకలు
క లెత్త గుండె గభీ లనఁ వకావక లై తల్లడిల్ల డిల్ల వడి యారామ
రిచే ఖండితం బయినకదళికాకాండంబుచందంబున నందనందనునిపైఁ
వలపు నిలుపోపం జాలక చాల కరంగి జాలిమాలి నేలవ్రాలి
ళ్లిన నగనుంగొని చెంగట మెలంగుమెఱుంగుబోణు లెలుంగుదిగులున
కచెల్ల యీహల్లకపాణి నింక నమ్మగఁ జెల్లదను నుల్లసంబున నుల్ల
స నవ్వల్లవపల్లవాధర నెత్తియొత్తుపయ్యెదచెఱంగులస్వేదబిందుసందో
ంలం బో నొత్తి చల్లనిపటీరనీరపూరంబు చల్లి నల్లకల్వరేకులు తుదల
 గాఁ గనుపట్టువట్టివేళ్లవీవనలు విసరి కెందమ్మిదళంబులం గట్టినకపు
పొట్లమ్ములం గర్ణంబులం గీలించి శైత్యోపచారంబుల సేద దేర్చఁ
ుం బ్రొద్దునకు ముకుళితంబు లగుకనుదమ్ములు విచ్చి పదాహతిఁ
సురగాంగనభంగి బుసగొట్టుచుఁ గటితటంబు లుబుక ముక్కుపుట
దర రాకానిశాకరబింబంబుడంబును విడంబించునెమ్మొగంబు జేవు
బ్రచండమారుతతండంబునం దవిలి వడంకుకెందలి రాకువీఁక బింబా
ం కంపింప మరుఁ దురువడి నొర వెరికి విరహులయురంబులు దూసి
గ్రుమ్మి తదీయరక్తంబులంటఁదీసి ధళధళఝళిపించుతళుకుకత్తుల
ం బెట్టుచుఁ గ్రొత్తలత్తుక చొత్తిల్లమత్తిల్లుబిత్తరపుఁజూపులు కడకన్ను
సమ్మరింప డగ్గరి హెగ్గడికత్తియలు బెగ్గడిల్లి యవల నివలఁదొలంగి
సాకారం బగుశోకంబురీతి సాక్షాత్కరించినకోపంబుభాతి సశరీరం

బగుబడలికకై వడిం గనుపట్టుచుఁ గలికిచిలుకం దిలకించి [1]క్రోధమూర్ఛితయై కొంతతడ వూరకుండి ఖేదించియుఁ దెలివి దెచ్చుకొని బెట్టునిట్టూర్పులు నిగుడించి గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె. 5

శా. ఏమేమీ వెర పింత లేకరె యిళా♦హేమాంగి యిట్లాడె నే
యామాట ల్విని మంచి దం చనియెనే ♦ యాధూర్త గోపాలుఁడుర్వ
రామా యట్లనె కాని మంచిపని [2]రా♦రాపేల యేమాయె నా
భామారత్నము గూడి తా సుఖము మై ♦ వర్ధిల్లినం జాలదే. 6

సీ. మఱచెనో నాచేతి♦మణితంబు లన్నియుఁ
బలుకనేర్చిననాఁటి♦పంజరింపు
తెలియదో నాచేతి♦దేశ్యంపుగుజరాతి
వింత మెఱింగిననాఁటి♦వేడుకోళ్లు
ఎంచదో నాచేత ♦ నిల జంత్రగాత్రంబు
లభ్యసించిననాఁటి♦యణకులెల్ల
వేఁడదో నాచేత ♦ వెడవిల్తుశాస్త్రంబు
లెఱుఁగఁబూనిననాఁటి♦తిరుగుమరుగు
తే. గీ. గణన సేయదో మరుసాము ♦ గమనములకుఁ
దాను నాచేతఁబడినబె♦త్తంపు పెట్లు
పరులు గని కేరి నవ్వ ద♦బ్బర మురారి
లాలనకె పొంగి యిప్పు డీ♦ళాలతాంగి. 7

తే. గీ. నిన్నఁగుప్పయు నేఁడాళ్లు ♦ నెలఁత తాను
గోరి నామీఁదఁ జేసెనే♦కారుబారు
ముక్కుపచ్చలు మానక ♦ మునుపె బిరుదు
పిచ్చుక యెదిర్చి కాట్లాడ ♦ వచ్చినటుల. 8

తే. గీ. వెనుకఁ గొప్పను ముందఱఁ♦జనులు గేలి
సేయనాయెను నాచెంతఁ♦జేయు వింత

1. క్రోధాతురచిత్తయై [మూ.] 2. వే♦లాయెన్ మఱేమాయె [మూ.]

తాను బెంచినపొట్టేలు ♦ తనదుచేన
సన్నఁబడుసామ్య మాయెనో ♦ చిన్నిచిలుక. 9

తే. గీ. తనదుమట్టెంత తా నెంత ♦ తానె యింత
చేయఁజూచిన నే నెంత ♦ సేయరాదు
వేలు వాచిన ఱోలంత♦విరివి యైన
ఱోలు వాచిన నది యెంత ♦ బోలు గాదు ? 10

తే. గీ. వారిజాక్షుని నాపగ♦వారివెంట
ననుప గోరంత యైనను ♦ మనసు లేదు
నందుఁడనుపఁగఁ గని మన♦మందునందు
కొంటి తడ సేయరా దని ♦ యుంటిఁ గాని. 11

ఆ. వె. కుట్టఁ దేలు కుట్ట ♦ కున్నఁ గుమ్మరబూచి
తోసిరా జటంచుఁ ♦ జేసి చెలియ
దానివేలు దీసి ♦ దానికణ్ పొడిచిన
యటులఁ జేయ కున్న ♦ నగునె చిలుక. 12

ఆ. వె. తగరు కొండమీఁదఁ ♦ దాఁకఁ గోరినదారి
నెదురు వన్నఁదెలియ ♦ కింత పలికె
నెంతమీను వచ్చి ♦ యెంతమీనును మ్రింగెఁ
గానఁ ద్రుళ్ళనెద్ద ♦ గంత మోయు. 13

సీ. ఆశుకవిత్వంబు ♦ లల్లితేనే సరా
చిత్రప్రబంధము ♦ ల్సేయ వలదె
గోటిచేతను వీణె ♦ మీటితేనే సరా
కొంచక రా ల్గరఁ♦గించ వలదె
పదచాళిరాగము ♦ ల్పాడితేనే సరా
హిత వొప్ప వర్ణంబు ♦ లెత్త వలదె
అలనాట్యభేదమ్ము ♦ లాడితేనే సరా
నవరసంబుల నంటి ♦ నడువ వలదె

తే. గీ. వింతవింతగఁ గలసిన♦యంత సరియె
యెమ్మెకానిమనోభావ ♦ మెఱుఁగ వలదె
యేమినేరని నిన్నటి♦యింతమొటికె
నన్ను విడనాడనా కోరెఁ ♦ జిన్నిచిలుక. 14

తే. గీ. కాని పదరకు మిఁకమీఁద ♦ దానిమోము
గనఁగ వల దని శౌరిని ♦ గట్టిపెట్టి
బింకములు కూల నరకాలఁ♦బెట్టి నేల
రాచ కున్నను నాపేరు ♦ రాధ గాదు. 15

కం. అన విని శుక మి ట్లనియెను
వనితా యేమందు దాని♦వగలో త్రుళ్లో
మినుకో తెలివో గెలివో
విను వెన్నకుఁ బండ్లు వచ్చు ♦ విత మాయెఁ గదే. 16

తే గీ. చూపులోపల నొకవింత♦చూపుతళుకు
నడుపులోపల నొకవింత♦నడుపుబెళుకు
నుండు నునికికి నొకవింత♦నుండుకులుకు
వచ్చెఁగదవమ్మ మనయిళా♦వనిత కిపుడు. 17

తే. గీ. లేనిపట్టింపు లెల్లను ♦ బూని చాన
నేనె యెదు రైన నిం తైనఁ ♦ గాని చూడ
దల్పునకుఁ గల్మి వచ్చిన ♦ నర్ధరాత్రి
గొడుగు తె మ్మన్నకత గాను ♦ కోమలాంగి. 18

తే. గీ. పడఁతి మును దెల్పనా పదిం♦బదిగ నేను
దాని వినయంపుపోకిళ్లు ♦ తగ నెఱింగి
మానిసిని జేయ వలదమ్మ ♦ దీనిఁ జేర్చి
తెలియ నిది మేకవన్నియ♦పులి యటంచు. 19

వ. అనిన మధురవాణి యనుమధుపవేణి యవ్విరిబోణి నవలోకించి 20
యి ట్లనియె.

కం. మున్నింతో చను వొప్పఁగ
మన్నించినవిభుఁడు వెనుక ♦ మార్మొగ మైనన్
గన్నియ బలిమిని వేడుక
విన్నదనం బదియె కాదె ♦ విధుబింబాస్యా. 32

సీ. మేను మే నానిన ♦ మేను సోఁక దటంచుఁ
గలపంబు లొల్లఁ డో ♦ కలువకంటి
పరులు వచ్చిన రిత్త ♦ పలుక నయ్యో నని
తెర యెత్త నియ్యఁ డో ♦ శరదవేణి
అలమి కౌఁగిటఁ జేర్ప ♦ నడ్డ మయ్యో నని
హారంబు లొల్లఁ డో ♦ హంసగమన
గాసిల్లి నాతోడల్ ♦ కండె లయ్యో నని
పుంభావ మొల్లఁ డో ♦ పువ్వుఁబోఁడి
తే. గీ. మణిగుణంబులదారిని ♦ ననఁగి పెనఁగి
కుసుమగంధంబులట్టులఁ ♦ గూడి మాడి
చెలఁగి తిలతైలములరీతిఁ ♦ గలసి మెలసి
యున్నవిభుఁ డెట్లు చేసెనో ♦ సన్నుతాంగి. 33

కం. అల్లునిమంచితనంబును
గొల్లనిరసికతయు లేదు ♦ కోరితి నీ రెం
డల్లనె చూచియుఁ గనియును
బల్లములోఁ బడినదాని ♦ భంగిని జెలియా. 34

కం. నెరతన ముడి గింటింటికిఁ
దిరుగుచు బతిమాలు హారికిఁ ♦ దెఱవలు కఱవా
తిరిపెం బెత్తెడువానికిఁ
బెరుగుంగూ డేమిబ్రాఁతి ♦ విధుబింబముఖీ. 35

కం. కలలో నైనను బాయక
కలకాలము నున్నవిభుఁడె ♦ కసుగాయకు నై

పలచన చేసె నటన్నం
జెలియా మగవారిచనవు ♦ చెడ్డది సుమ్మీ. 36

కం. అనువనజాక్షిని గని తాఁ
గనికరమునఁ బలుక పలికెఁ ♦ గానీ వమ్మా
వనజాక్షువింత లెఱుఁగవె
కని తెల్పిన భారతంబు♦కత లై పెరుఁగున్. 37

సీ. కొననాల్కఁ గొని దాని♦నసమోవి చెనకితే
కసుగందునో యంచుఁ ♦ గలవరించు
మొనవేళ్ళమెలమెల్లఁ♦జనుమొనల్ నిమిరితే
తగిలి నొచ్చునో యంచుఁ♦దత్తరించు
వదన మించుక నాభి♦పై మోపి ముద్దాడి
బరువాయెనో యంచుఁ ♦ బలవరించు
గోటిచేఁ గప్పముం♦గురులు చిక్కడలించి
చురుకునేమో యంచుఁ ♦ బరితపించు

తే. గీ. జాజిపూఁదేనె గొనుతేఁటి♦జాడ నమరి
తాను రతి చేసి దాని పా♦దమ్ము లొత్తు
వలచువారును వలపించు♦వారు లేరొ
వార లీబూమె లొనరింప ♦ లేరు గాని. 38

తే. గీ. దొరకరానిపదార్థంబు ♦ దొరకె నటుల
ఱొమ్మునను కాని డించఁ డే♦యిమ్ము నైనఁ
బెట్టుచోటను బెట్టక ♦ వెలఁది నిపుడె
కట్టి కాచుక యున్నాఁడు ♦ కదలనియఁడు. 39

సీ. కనకాంగికట్టువ♦ర్గమె వల్లెవా టామెఁ
గొమ్మపావడ చుట్టు♦కొనుట కామె
నలివేణిసొమ్ము ♦ నిలువుటద్దం బామెఁ
జెలిగోటిలత్తుక ♦ తిలక మామెఁ

దరుణిలేనునుతోడ ♦ త్రిలగడదిం డ్లాయె
వెలఁదిగుబ్బలు చెంప♦బిళ్ళ లాయె
లలితాంగిచెమ్మట ♦ ల్చలువపన్నీరాయెఁ
గలికిమేను నలుంగు♦కలప మాయె

తే. గీ. బోటి పడకిల్లు జిగికొల్వు♦కూట మాయె
లోలలోచనతోడిదే ♦ లోక మాయెఁ
బలుకు లేటికి నిపు డిళా♦భామనుండి
యచట శౌరికి దొరతన ♦ మమరె నమ్మ. 40

తే. గీ. మగువ యదిగాక యిఁకనొక్క♦మాటగలదు
వినుము వలపులదొరసాని ♦ యనెడు పేరు
దాని కిచ్చెను నినుఁబిల్వఁ♦బో నటంచు
నెటుల నో రాడెనో శౌరి ♦ కెఱుఁగనమ్మ. 41

తే. గీ. రాధలోనను నాలోన ♦ రమణి యెవతె
తెలుపుమాయంచు నానతోఁ ♦ బలుకనాతఁ
డన్నిటను మీర లొక్కరూ♦పైనఁగాని
మురిపెమున నీవె హెచ్చనె♦మోహనాంగి. 42

అనిన విని రాధావధూరత్నం బి ట్లనియె. 43

ంబుల న్మనుచు♦నేలిక కంజభవాదిమానిహృ
రోజరాజములఁ ♦ బూని వెలింగెడితేజ మిందిరా
పాణిబావాలుపుల ♦ కబ్బనిదివ్యసుఖంబు చిత్ర మీ
ామినీచరణ♦వారిజసేవకు లెస్సఁ జిక్కెఁగా. 44

తే. గీ. వారి వీరిని నన నేల ♦ వీరి వారిఁ
గలగలపు చేయున న్నన ♦ వలయుఁగాక
తెలఁగెఱుంగక యపు డట్టు ♦ దిమ్మగొంటి
తలఁపఁ దననుండిరానట్టి♦తప్పు గలదె. 45

తే. గీ. ఎల్ల వారికి శకునంబు ♦ లెల్లఁ బలికి
బల్లి తాఁ బోయి తొట్టిలోఁ ♦ బడినరీతి
నొకరి ననసేల తాఁ జేసి♦కొనినపనికి
వెనుకఁ జింతించు టెల్లను ♦ వెఱ్ఱితనము. 46

ఆ. వె. హద్దుముద్దుమీఱి ♦ యాఁడుది మగఁ డంచుఁ
గూడి మాడి యాఁడఁ ♦ జూడఁ దలఁచి
బలిమి విందుఁ బెట్టి ♦ పగ గొన్న చందానఁ
బెండ్లి చేసి నేనె ♦ బేల నైతి. 47

ఆ. వె. నక్క యురుల్లలోనఁ ♦ జిక్కుకొన్న వితానఁ
గోరి మనము చేసి♦కొన్న పనికిఁ
బేగులోనితీఁట♦వెత మాయె ననఁగ రా
దత్తకొంగు తొలఁగి♦నటులఁ జిలుక. 48

చ. కరి తరుమంగ వాఁడి గల♦కంటకము ల్వని మేనఁ గాడఁగా
సరి పడఁ బోవఁ బాము గని ♦ జాలిన మధ్యమసీమ నెక్క వే
కొఱికెడువేరు పట్టి చుఱు♦కుల్ తగఁ గందురుటీఁగ లెల్లెడం
గరువఁగఁ దేనెఁ గ్రోలఁ జను♦కామినితో సరి యైతిఁ గీరమా. 49

తే. గీ. నీవు పోయినపనికి రాఁ♦నీవు కొదవ
పట్టి పల్లార్చి దేవకి♦పట్టినిటకుఁ
దోడుకొని వత్తు వనుచు నీ♦తోడుచిలుక
నెమ్మి కన నెమ్మనమ్మున ♦ నమ్మియుంటి. 50

తే. గీ. దాని వెలి చేసి శౌరి నె♦ట్లైనఁ గాని
తోడితెచ్చునుపాయంబు ♦ దోఁచ లేదొ
తోఁచ కాడితి నీ కేల♦తోఁచ నిచ్చు
ముందుపడ నాదుతలవ్రాఁత♦ముద్దుచిలుక. 51

వ. అనిన విని బెట్టులికి చిలుక యక్కలికించితవతీతిలకంబుం దిలకించి యీబాల యింత బేల యగునే యని బెట్టునిట్టూర్పు నిగుడించి యి ట్లనియె. 52

సీ. చిక్కనికొంగిళ్ళ • జిక్కి మై మఱచుచు
ఔ ముద్దు ఔముద్దు నాని • రోజుకొనుచు
నొక్కరికెమ్మోవి • యొక్కరు మార్చుచుఁ
గలగల్పుమణితము • ల్పలుకుకొనుచు
నెదురయ్యాలల నెక్కి • యెలనాగయును దాను
జిగినోటిమఱుపులు • చేకొనుచును
గళ లీను చెక్కుల • నెలవంక లీనఁగాఁ
దిలకము ల్కానగోళ్ళ • దిద్దుకొనుచు

తే. గీ. నచట వేసిన తెర వేసి•నట్టులుండ
సరిగచౌశీతిబంధము • ల్సలుపుకొనుచుఁ
జెలఁగు వనమాలిఁ జేరితి • సిగ్గుమాలి
వరుస నెటు తోడితెత్తు నో•వన్నెలాఁడి. 53

కం. తల కెక్కినవలపున హరి
యలయిళ దాసానుదాసుఁ • డై మెలఁగంగాఁ
గలవె యిఁక నేటియాసలు
కలి పోసినవెనుక నుట్టె • కనుఁగొనుమాడ్కిన్. 54

వ. అనిన విని మనస్సునఁ బట్టరానికినుక పొడమినంత. 55

...దుమోవి తొట్రుపడు•యానముఁ గుచ్చెల జాఱుపైఁటయున్
...మునుంగురుల్ మిగులఁ • జింతిలుచిత్తము వాడుమోము లోఁ
...లెడివాంఛ గద్గదిక • మోహ్పుకనుంగవ మీఱ మారుచే
...చు లేచి యామెలఁత • వెన్నునిపైఁ దగుమచ్చరంబునన్. 56

సీ. జడ వేగ వదలించి • ముడిపూలు విదలించి
యలజడిఁ గ్రీలంటు • నందగించి
కలసొమ్ము లెడలించి • వలయము ల్చిట్లించి
నుదుటఁ గస్తురిబొట్టు • కదియ నుంచి

కాటుక సమయించి ♦ కలపము లైమలించి
సరసవాసనకట్టు ♦ సంఘటించి
దుగరైక తొలగించి ♦ జిగిచల్వ నటు డించి
మాసినచీర స♦మ్మతి ధరించి

తే. గీ. [1]వెతల మితి మీాఱి వేసారి ♦ విధిని దూఱి
యలమటలఁ దారి జీవపు♦టాస లాఱి
పడకయిలు చేరి కంకటి♦పైని జేరి
పొరలె మరు లూరి చిలువరా♦పొలఁతిదారి. 57

చ. పొరలును గొట్టుకాడు వెతఁ ♦ బొందును హా యనుఁ జింత నొందు ని
వ్వెఱపడు వాడు లోఁ గుములు ♦ వెఱ్ఱిగఁ బ్రేలు విరాళిఁ జెందు బల్
పొరుగును సొమ్మసిల్లు మదిఁ ♦ జొక్కు వితా కవు మూరు దూఱు నా
తరుణిని గేరు మారుకొను ♦ తగ్ హారి దూఱును బెట్టు మూర్ఛిలున్.

చ. ఉలుకును వెచ్చ నూర్చుఁ గడు ♦ నుస్సు రనుం దల యూఁచు లేచు లోఁ
గలగఁబడున్ దిగుల్పడును ♦ గానిపను ల్తలపోయు వేసరుం
గలవల మందుఁ గన్గొను వి♦కావిక నవ్వు భయంబుఁ జెందుఁ గ
న్గొలఁకుల నీరు నించు మదిఁ ♦ గొంకుఁ దలంకు వడంకు నెంతయున్.

ఉ. రా యను వింత పుట్టెనది ♦ రా యనుఁ జూతువు గాని వేడ్క లే
రా యను మేలువార్త వినుఁ♦రా యను నావల పింత చేసె నా
రాయను నిన్ను దూఱ నగ♦రా యను నంతియె కాదు కాని పో
రా యను దానిపొందె కన♦రా యను హా యదుశేఖరా యనున్. 60

సీ. ఏయెడ నాఱొమ్ముఁ ♦ బాయనివీణ నే
పాటలాధర గోట ♦ మీటునొక్కొ
నామాట మీారక ♦ నలు వొందుకీర మే
నెలఁతముంజేతిపై ♦ నిలుచునొక్కొ

1. [illegible] [మూ].

మెలమి నాకనుసన్న ♦ మెలఁగునేణాక్షు లే
నలినాక్షియాజ్ఞల ♦ నడుతురొక్కొ
నామొగంబున కొద్ది♦కై మీఱునద్ద మే
సుందరీరత్నంబు ♦ చూచునొక్కొ
తే. గీ. తూఁగుటుయ్యాల నెవ్వతె ♦ తూఁగునొక్కొ
పెట్టెసొమ్ముల నెవ్వతె♦పెట్టునొక్కొ
పొందుగా శౌరి నెవ్వతె ♦ పొందునొక్కొ
తెలియ దిటుమీఁదఁ బ్రాణము ♦ ల్నిలుప రాదు. 61

ందతిబొమ్మరా ళ్ళుడిగె ♦ నందతినెమ్మది చల్లనయ్యె నే
దతినెమ్మొగంబులును ♦ హాసములం జెలు వొందె నొర గో
దుఁడు దానిఁ గూడి నను ♦ వింత యొనర్చినయంత నక్కటా
దక కంద నేమి కల♦కాలము నాదుమనంబుమాత్రముః. 62

సీ. హరిని బాసిననన్నుఁ ♦ బరిహాస మొనరించు
మోహనాంగులనోరు ♦ మూసినటుల
నానాఁటఁ గృశియించు♦ననుఁజూచి కనుగీటు
పువ్వుబోణులకన్ను ♦ పొడిచినటులఁ
గడువిన్న నగునన్నుఁ ♦ గని సంతసం బందు
మెలఁతలబొమ్మలు ♦ మెట్టినటుల
నెంచి నన్నిఁక త్రుళ్ళు ♦ నంచని తల లూఁచు
ముద్దుగుమ్మలతలల్ ♦ మొట్టినటుల
తే. గీ. యదువిభుని జేరి సామి ర♦మ్మనుచుఁ జీరి
గెలివి యొనగూర్చి విందుకొఁ♦గిటను జేర్చి
మురిపెమునఁ దొట్టి చిక్కని♦ముద్దు వెట్టి
మేలిమిని గూడఁ గలదె యీ♦మేనితోడ. 63

కం. అని మిగుల వగలఁ బొగులుచుఁ
[illegible]

గనుగొని వనరుచు రాధా
వనజేక్షణ పలికె వలపు ♦ వడ్డికిఁ బొఱలన్. 64

మ. చిలుకా యెవ్వతె లేనిచోద లిడి డా ♦ చేతం గడం ద్రోయునో
బలిమిన్ రాధికదూత గావె యని కో♦పావేశతం జూచునో
నలి యాఁకంటికి ఖండచక్కెరలఖా♦ణం బుంచునో యుంచదో
కలలో నంతకుఁ దాళలే వకట నీ♦గారాబ మెట్లున్నదో. 65

సీ. ఏసాంకవామోద ♦ యిఁక రాపు సేయునో
చూడఁ జాలక రాజ♦శుకములార
అంబుదాలక యేది ♦ యలజళ్ళఁ బెట్టునో
సైరింప లేక హం♦సంబులార
శరదిందుముఖి యేది ♦ విరసంబు చేయునో
నెమ్మి నెమ్మది మాని ♦ నెమ్మిలార
మించుబోణియెవర్తు ♦ మిఱుమిట్లు గొల్పునో
వైరంబు మీఱ గో♦ర్వంకలార
తే. గీ. తేజరిల్లునిళాండజ♦రాజయాన
కాల రాచును మిము నెల్ల ♦ నేలఁబెట్టి
మిగుల మునురీతి నావెన్క ♦ నెగిరి పడఁగ
వలదు మనుఁ డింక సన్మార్గ♦వర్తు లగుచు. 66

తే. గీ. కలరవములార యిఁక నొక్క♦కలికి మిమ్ముఁ
దప్పు లెంచక యాఁకలి♦దప్పులెఱిఁగి
సనగ లులవలు నువ్వులు ♦ సన్నబియ్య
మునిచి పెంచునొ పెంచదో♦కనరు చేసి. 67

వ. అని నెచ్చెలులం జూచి యి ట్లనియె. 68

సీ. హరిమధ్య యెవ్వతె ♦ కరికోఁత బెట్టునో
యదలించి మత్తేభ♦యానలార

కనకాంగి యెవ్వతె ♦ కడుఁ గాఁకఁ జూపునో
విడివడి సమదాళి ♦ వేణులార
శుకవాణి యెవ్వతె ♦ వికటించి పలుకునో
మొగ మెట్టుఁ జేసి యో ♦ ముగుదలార
అబ్జాస్య యెవ్వతె ♦ యఱగొఱల్ నించునో
పక్షపాతమునఁ బ ♦ ద్మాక్షులార
తే. గీ. యింక నేకలకంఠి తా ♦ నెగిరి పడునొ
పగను మీమీఁదఁ బల్లవ ♦ పాణులార
మీరు కల నైన నన్నుఁ బాసి ♦ పో రటంచు
నమ్మి యుండితి నిదివఱ ♦ కమ్మలార. 69

తే. గీ. ఒక్కపాటు నెఱుంగక ♦ యున్న మీకు
నకట నన్నుండి యీవేత ♦ లంద వలసె
నినుముతోఁ గూడ నగ్నిహో ♦ త్రునకుఁ బెట్లు
తగులు నంచనుకతగాను ♦ తరుణులార. 70

సీ. ఈమేను దొరఁగిన ♦ నిఁక జీవునకు వేత్ర
వరతను వబ్బ దన ♦ భ్రమను గాదు
పద్మాక్షుఁ డీవట్టి ♦ పడకిల్లు గన్గొని
పరితాప మందు న ♦ న్భ్రమను గాదు
మనరాధ పోయెఁగా ♦ యని యిళాకలకంఠి
వగ లందునో యను ♦ భ్రమను గాదు
చుట్టువాఱక బెట్టు ♦ చుట్టంపుపూఁబోండ్లు
పలవింతురో యను ♦ భ్రమను గాదు
తే. గీ. మంచి యేలికసాని లే ♦ దంచు మీర
లెగ్గు చెందెద రనుచు నే ♦ నిన్నినాళ్లు
నిలువఁ గూడని ప్రాణముల్ ♦ నిలుపుకొంటి
నిఁక నిలుప రాదు దయయుంచు ♦ డింతులార. 71

వ. అని విలపించుచుండుసమయంబున. 72

కం. మఱుఁ దురువడి నొఱ నరవిరి
కిరుసుఛురీ లంచు దూసి ♦ కినిసి బిరాన౯
పఱుఁ జంటఁ జెమట పొడమఁగఁ
దరుణీమణియెదను దారి♦దప్పక క్రుమ్మెన్. 73

కం తను వెల్ల జల్లు మనఁగా
ననమోవి చలింప మిగుల ♦ నడుము వడంకం
జను లదరఁ గురులు వదలఁగఁ
గనుదమ్ములు మోడ్చి వ్రాలెఁ ♦ గామిని మూర్ఛన్.

కం. అత్తరి బిత్తరు లెల్లను
జిత్తమ్ములు తల్లడిల్లఁ ♦ జిత్తజుచివురుం
గత్తులపై వ్రాలిన య
మ్మత్తచకోరాక్షిఁ జూచి ♦ మమత దలిర్పన్. 75

సీ. కలకంఠనిట్టూర్పు♦గాడ్పులు నిగిడిన
వల్లీమతల్లిక ♦ లెల్ల సొరిగె
మదవతిపై సోఁకు♦మారుత మొలసిన
శుకపికనికరము ♦ లొస్సలి వ్రాలె
నలివేణి యొరగిన♦తలిరుటాకులసెజ్జ
నీరసంబై బూది♦దారిఁ గాంచెఁ
దరుణిగుబ్బల నున్న♦తారహారంబులు
సొబ గెల్లఁ జెడి చిట్లి ♦ సున్నమయ్యె

తే. గీ. దమ్ము లిడఁ బోవఁ గలువమొ♦త్తము లయ్యె
విసము లయ్యెను జేర్చిన♦బిసము లన్ని
మల్లె లయ్యెను విరిబోండు♦మల్లె లుంచ
నెందునను వీకఁజెడు దీనిఁ♦జెందుకాఁక. 76

కం. ఏ మంద మేమి సేయుద
మేమందునఁ దీరు కాఁక ♦ లేదిన మకటా
యేమందయాన నడుగుద
మీమందరకుచ తెఱంగు ♦ లెల్ల నటంచున్. 77

సీ. తావికప్రపుఁదిన్నె ♦ దనరించె నొకరంభ
యొప్పుపుప్పొడి గప్పె ♦ నొక్కశ్యామ
విరిజాజు లలరించె ♦ వేఱొక్కలతకూన
యొమ్ముత్తెమ్ముల నుంచె ♦ నొక్కసరసి
బిసకాండములఁ జేర్చె ♦ వెస నొక్కపద్మిని
యొగిఁ బల్లవము లుంచె ♦ నొక్కకొమ్మ
హిమజలంబులఁ జల్లె ♦ నిల నొక్కశశిరేఖ
కెందొగ లిడె నొక్క ♦ కృష్ణవేణి
తే. గీ. తక్కునెచ్చెలు లట్లనే ♦ తలిరువిల్తు
ధాటి కోర్వనిరాధావ ♦ ధూటి కపుడు
తమతమకు నొద్దికైనసా ♦ ధనము లొసఁగి
సారెఁజేసిరి శైత్యోప ♦ చారవిధులు. 78

ఉ. కోమలిసిబ్బెపువ్వలుద ♦ గుబ్బల జొబ్బిలునొప్పుకప్రిమా
కాముని కాఁక సోఁకి యది ♦ గప్పిన మండఁ దొడంగె మన్మథ
స్వామికి నేఁ డిదే చమురు ♦ వత్తియు లేనినివాళిజోతు లో
సామజయానలార యని ♦ చానలు చేతులు పట్టి పల్కఁగన్. 79

తే. గీ. సకియ లిటు సల్పుశైత్యోప ♦ చారవిధులు
చెలియ కవి నిప్పు కెరువు వే ♦ సినవితానఁ
గాఁక మితి మించఁగా నది ♦ గాంచి మధుర
వాణి యనుచాన మన్మథ ♦ స్వామి నెంచి. 80

సీ. రతిమనఃకాంతాయ ♦ రాజీవకుంతాయ
మలయానిలరథాయ ♦ మన [illegible]

సత్కారవాహాయ ♦ జగదేకమోహాయ
మత్తశూర్పవధాయ ♦ మన్మథాయ
పద్మాకుమారాయ ♦ బాలికాధారాయ
మహనీయవిబుధాయ ♦ మన్మథాయ
మాధవప్రభవాయ ♦ మాధవసచివాయ
మానితాత్మకథాయ ♦ మన్మథాయ

తే. గీ. మంజుహర్షణబోధాయ ♦ మన్మథాయ
మధుపగుణచాపనాథాయ ♦ మన్మథాయ
మహితశృంగారసదనాయ ♦ మన్మథాయ
మనసిజాయ తుభ్యం నమో♦మన్మథాయ. 81

కం. నగధరుఁ డెప్పటివలెఁ జెలి
తగు లొందిన నిన్నె యిష్ట♦దైవము వంచుఁ
దగఁ గొలుచుఁ బాపు మాపద
ఖగవాహన గోపతనయ ♦ కమలాదరణా. 82

తే. గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించి వందనం ♦ బాచరించి
మృగమదముచేత గేదంగి♦రేకుపైఁ ద
దీయయంత్రంబు వ్రాసి రా♦ధికను డాసి
యాక్షణమె దిట్టముగఁ గేల ♦ రక్ష గట్టి. 83

కం. ప్రియునామమ్ములపలుకులు
ప్రియ మందఁగ నాలకించి ♦ పెంపు దలిర్పన్
నయనములు దెఱచి సరసిజ
నయనుని నటుఁ గాన కడలి ♦ నాటినప్రేమన్. 84

శా. ఆకాంతామణి యంగజానలము లో♦కాతీత మై పర్వ నా
లోకాఖీలదృగశ్రువర్షము లురః♦రోజాద్రులం గప్పఁగా
శోకోద్రేకముచేఁ జెఱంగు మొగము ♦ న్సోఁకించి తా నేడ్చె న
స్తోకోన్మత్తమయూరరాజవిలస♦త్సువ్యక్తరావంబునన్. 85

కం. వనజాతవదన లది గని
వనితామణిచుట్టు ముట్టి ♦ వగవకు మమ్మా
వనమాలిఁ గూడె దిదిగో
వినుమా దక్షిణపుగాలి ♦ విశదం బయ్యెన్. 86

సీ. అలజక్కువలపెక్కు♦వలఁ ద్రొక్కు బలునిక్కు
గలగుబ్బపాలిండ్లు ♦ గలఁగెనమ్మ
బిగిఁ జెందుతొంగవిందు♦తగు లొందువగ లందు
వదనారవిందంబు ♦ వాడెనమ్మ
నునుగల్వలను గెల్వఁ♦గనునిల్వఁ డను చెల్వ
మరుకన్నులను జెల్వ ♦ దొరఁగెనమ్మ
పరువంపుమరువంపు♦మురువంపుగరిమంపు
చిన్నారినెమ్మేను ♦ చిక్కెనమ్మ
తే. గీ. చొక్కమగుచెక్కుటద్దము ♦ లుస్రిక్కెనమ్మ
తావిచెంగావిమోవిడా ♦ ల్తారెనమ్మ
యేల యిఁకజాలి వనమాలి♦నేలి మేలు
కొనెదు వినవమ్మ శుభము చే♦కొనెదవమ్మ. 87

వ. అనిన విని రాధికామణి యి ట్లనియె. 88

సీ. తనివార హరిమోము ♦ గన లేనికన్నులు
కలఁగిన నే మాయెఁ ♦ గాంతలార
చెలువునికౌఁగింట ♦ మెలఁగనిదేహంబు
చిక్కిన నే మాయెఁ ♦ జెలియలార
గోపాలకస్వామి ♦ గ్రోలనికెమ్మోవి
స్రుక్కిన నే మాయె ♦ సుదతులార
యెమ్మెకానియురమ్ముఁ ♦ గ్రుమ్మనిపాలిండ్లు
కమలిన నే మాయె ♦ రమణులార
తే. గీ. యెఱిఁగి యెఱుఁగక పలికెద ♦ రింతె కాని
యెడ విడనిబాళి రతికేళి ♦ నెలమి నేలి

నట్టినా దేవు నెడఁబాసి ♦ నట్టివెనుక
జీవనం బేల తను వేల ♦ జీవ మేల. 89

ఉ. మానినులార మీర లను♦మానము మానుఁడు నమ్మ వద్దు నః
గానిపనుల్ మదిం దలఁచి ♦ గాసిల నేటికి నేఁటి కీయెడల్
సూనశరాగ్ని కాహు తిడి ♦ సొంపు వహించెదఁ బక్ష ముంచుఁడీ
ప్రాణము ప్రాణనాయకుని ♦ బాసి తరించునె యెంత నిల్పినన్. 90

ఉ. ఈయెడఁ గాయము న్విడిచి ♦ యేగెద నంచు విచార మొంద లే
దాయదుసార్వభౌమునికి ♦ నాము నై రికిఁ గానికానిమై
పోయినఁ బోవ కున్న నిలఁ ♦ బుణ్యమొ పాపమొ గ్రుడ్డికన్ను దా
మూయక విచ్చిన న్మఱచి ♦ మూసిన నేమి తలంచి చూడఁగన్. 91

కం. ఐతే యింకొక నెంజలి
యాతరుణీస్మరుని మోము ♦ నవలోకింపం
బాతకురా లైతిఁ గదా
యీతరి ననుఁ గూర్చి వగవ ♦ నేటికి మీకున్. 92

కం. అని పలుకువనితఁ గనుగొని
కనకాంగులు కనుల నశ్రు♦కణములు దొరఁగన్
వనరఁగ నేటికి నేఁటికి
వనజాక్షుఁడు వచ్చువేళ ♦ వచ్చె నటంచున్. 93

సీ. హరి యదె వేంచేసె ♦ వరరథాంగస్ఫూర్తి
యను వంద వీక్షించు ♦ మనియె నొకతె
కమలాప్తుఁ డదె యామె♦గం బయ్యెఁ బద్మినీ
హాసముల్ చెలరేగె♦ననియె నొకతె
గోవర్ధనుఁడు తమః♦క్రూరప్రభల్ జాఱి
నల్లదె పొడ సూపె ♦ ననియె నొకతె
యదె లోకబాంధవుం ♦ డరుదెంచెఁ గుముదాళు
లణఁగి తల ల్వంప ♦ ననియె నొకతె

తే. గీ. కరుణ వెన్నుఁడు నీమీఁదఁ♦గన్ను దెఱచె
నదిగొ దిశలెల్లఁ దెలివొందె♦ననియె నొకతె
వచ్చె నాచాయవగకాఁడు♦వగవఁబోకు
మతనుభయ మేమిచేయునం♦చనియె నొకతె. 94

కం. ఈరీతి వారిపలుకులు
సారెకు వీనులను సోఁక ♦ సతి మరుకాఁకల్
దీరఁగ వెలఁదులకడ నా
శౌరిం గోరుచు న టుండె ♦ సమ్మతమతి యై. 95

తే. గీ. అంత నచ్చట నర్జునా♦హ్వయునిసఖుని
జేరి రాధిక పంచిన♦చిలుక యలుకఁ
జెప్పకయె పోయె నని చెప్పఁ♦జి త్తగించి
వనజనాభుఁడు మనము ది♦గ్గనఁగ లేచి. 96

సీ. రాజాస్య గేలించు♦రవలపావలు మాని
ధవళాక్షి యిచ్చుకై ♦దండ మాని
పడఁతులు దెచ్చిన♦బారిపల్లకిమాని
సుమగంధు లిడుచామ♦రములు మాని
కాంచనాంగులు పట్టు♦కరదీపికలు మాని
శుకవాణు లనుహెచ్చ♦రికలు మాని
భామామణు లొసంగు♦బాగమ్ములును మాని
వనితలు విసరుపా♦వడలు మాని

తే. గీ. జాలుశిఖపీడ నరవిరి♦సరులు వాడ
బెట్టువగతోడ హృదయంబు ♦ కొట్టు కాడ
విరహ మెంచఁగూడ ముత్యాల♦ వేరులాడఁ
జనియె న్యాప్రోడ శృంగార♦వనముజాడ. 97

వ. ఇట్లు చని. 98

కం. చైత్రరథనందనాదిక
చిత్రమనోహృద్య మైన ♦ శృంగారవనిఁ
మిత్రులతో రాధాశుభ
గాత్రి న్మదిఁ దలఁచి గరుడ ♦ గమనుఁడు వల్కెన్. 99

సీ. ఎలనాగ నాచెంత ♦ కెంతెంత వచియించి
తనముద్దుచిలుకను ♦ బనిచెనొక్కొ
వచ్చి యిచ్చట నాదు ♦ వర్తమానము చూచి
పోయినశుక మేమి ♦ బొల్లెనొక్కొ
యేణాక్షి యది విని ♦ యీనినపులిఁబోలెఁ
బదరి భగ్గున మండి ♦ పడియెనొక్కొ
యది యొక్కనెపముగా ♦ నతివలు పగ చాటి
మించఁగా నేమి బో ♦ ధించిరొక్కొ
తే. గీ. తోయజాననమది కేమి ♦ దోఁచెనొక్కొ
దైవమేగతిఁ జేయంగఁ ♦ దలఁచెనొక్కొ
కాల శని యుండెనో జవ ♦ రాలిఁ బాసి
యేల వచ్చితి నాబుద్ధి ♦ కూలిపోను. 100

ఉ. కామిని చిల్క పోయి పలు ♦ క న్విని గుండె గభీలు మం చనన్
మో మొకయింత చేసికొని ♦ మోవి వడంకఁగ మేను వాడఁగా
గామునికాఁకలం గుమిలి ♦ కంటికిఁ బుట్టెఁడు నీరు నించి తా
నే మని యెంచెనో మదిని ♦ నెంతతపించెనొ యేమి చేసెనో. 101

సీ. నిన్నుఁ బాసి నిమిషంబు ♦ నిలువఁ జాల నటంచుఁ
గౌఁగిటఁ జేర్చుక ♦ గడియనేపు
నీవెంటనే వత్తు ♦ నేఁ దాళ లే నంచుఁ
గరములు పట్టుక ♦ గడియనేపు
నన్నుఁ బిల్వ బంపుము ♦ నాయాన నీ కంచుఁ
గన్నీరు నించుచు ♦ గడియనేపు

దానిమాయలఁ జిక్కి ♦ దయ వీడకు మటంచుఁ
గదిసి బొమ్మునవ్రాలి ♦ గడియసేపు

తే. గీ. గాఁగ వగచుచు గద్గద♦కంఠి యగుచుఁ
బ్రేమ మీఱంగ దీవెన ♦ వీడె మిచ్చి
పనుపఁజాలక పైనంబు ♦ పనిచినట్టి
యువిద నెడబాసి యిం దుంట♦యుచితమగునె. 102

సీ. చూతునా యొకసారి ♦ శుకవాణినెమ్మోము
కలువరాయనిఁ గాంచు ♦ కలఁక దీర
విందునా యొకసారి ♦ విరిబోణిపలుకుల
నలపికధ్వని విన్న♦యలుకు దీరఁ
జేర్తునా యొకసారి ♦ చెలిమేనితో మేను
పూపాన్పుపై నున్న♦తాప మాఱ
దొరకునా యొకసారి ♦ తెఱవచన్గవ యంటఁ
దమ్మిమొగ్గల నంటు♦తలఁకు దీరఁ

తే. గీ. గలుగునా యొక్కసారి చ♦క్కనిమిటారి
ముద్దుచెక్కిలి ప్రేమతో♦మూర్కొనంగ
గొనబుకప్రపుఁబలుకు మూ♦ర్కొన్నయట్టి
కాఁక దీరంగ నంతరం♦గము చెలంగ. 103

చ. లలననిజాంఘ్రిపద్మముల♦లత్తుక నామునికాళ్ల సోఁకఁగా
నిలిచి తమిం దొడ ల్తొడలు ♦ నీవియు నీవియు నాభి నాభియుఁ
వల నగుబొమ్మ బొమ్మ జిగి♦వాతెర వాతెర మోము మోమునుం
గలియఁగ నిండుకౌఁగిటను ♦ గ్రమ్మక నెమ్మిఁ జెలంగు టెన్నఁడో.

సీ. శృంగారయౌవన♦శ్రీ రాధినదుమను
దనరారుబంగారు♦తమ్మి యనఁగఁ
దళుకుమిం చన మించు♦తనుచంద్రరేఖలోఁ
బలిపువిల్లుతురంగ♦పద మనంగఁ

గలదు లే దనునట్టి♦కౌనుదీవియయందుఁ
జూచినదింపైన♦పూ వనంగ
నలు వొందునాభిపు♦న్నాగంబునను బుట్టి
ప్రవహించువిరి తేనె♦వాఁక యనఁగఁ

తే. గీ. జొక్కి మరు లెక్కి మెత్తలఁ ♦ జుట్టి చూడ
నజుఁ డొనర్చినమోహన♦యంత్ర మనఁగ
మరులు గొలిపెడిదొరసాని♦మరునియిల్లు
కళలు గరఁగంగ ముద్దాడి ♦ కలియు టెపుడొ. 105

పయనము వోయి వచ్చెడిరు♦వారపుముచ్చట లావలన్ మఱెం
తయు నినుఁ గూడుప్రోడలకుఁ ♦ దప్పక చెప్పుము నాదుమ్రోల నా
పయినము గానిసుద్ది యని ♦ పల్కు మటంచును మేన వ్రాలి హా!
దయ పగవారికైన నమి♦తంబుగఁ గా దనుచాన నెన్నుదున్. 106

చ. మొగ మొకయింత చేసికొని ♦ మోవి చలింపఁగ మేను సోలఁగా
జిగికనులందు నీ రొలుకఁ ♦ జిత్తజుగేహము చెమ్మగిల్ల నో
రఁగఁ దలవాకిట న్నిలిచి ♦ మ్రాన్పడి నే నిటు వచ్చువేళలన్
సొగసుగఁ జూచునాసుదతి♦చూపు దలంచిన నోర్వ శక్యమే. 107

సీ. శయనింప నొల్లదు ♦ శయ్యపై నైనను
వనజాక్షి నాయురం♦బుననె కాని
వసియింప నొల్లదు ♦ పసిడిగద్దియ నైన
ఘనవేణి నాయంక♦ముననె కాని
భుజియింప నొల్లదు ♦ పులిజున్ను నైనను
దెలివ నాకెమ్మోవి♦తేనె గాని
వినఁగ నొల్లదు రుద్ర♦వీణారవం బైనఁ
గలికి నాగళరవం♦బులనె కాని

తే. గీ. పిలువ నొల్లదు తనతోడి♦చెలుల నైనఁ
గన్నియలమిన్న ప్రేమతో ♦ నన్నె కాని.

యట్టిగుణరాశి నెడఁబాసి ♦ వట్టిగాసి
పొందఁ జేసె విధాత దు♦ర్బుద్ధిచేత. 108

సీ. మడుపులమార్పుల ♦ మక్కువ లొనరించి
తమలపుమార్పుల ♦ దయ ఘటించి
నెమ్మోముమార్పుల ♦ నెమ్మది సవరించి
వాతెరమార్పుల ♦ వలపు పెంచి
జిగితొడమార్పుల ♦ సొగ సెంతొ తనరించి
కౌఁగిలిమార్పుల ♦ గనున ముంచి
తగుతలమార్పులఁ ♦ దమకంబు పుట్టించి
ప్రక్కమార్పులచేత ♦భ్రమ ఘటించి

తే. గీ. పొలయలుక నించి వెంటనే ♦ బుజ్జగించి
కళలు గరఁగించి మనసార ♦ గారవించి
రతుల సొక్కించి నన్నేలు♦రమణి నెంచి
జాలిగొని చాల యీవేళ ♦ తాళఁజాల. 109

చ. కులుకుచుఁ గల్లమై నిలిచి ♦ గుబ్బ లశాడఁగఁ గొప్పు వీడఁగాఁ
దిలకము జాఱ రెప్ప లర♦తేలఁగ నూర్పులు మీఱ మారునిల్
జిలజిల మంచుఁ జెమ్మగిలఁ ♦ జెక్కులఁ జెమ్మట లూర హాయిగాఁ
దలపడి చేయుపుంరతిని ♦ ధ్యానము చేసెద నెప్పుడు న్మదిన్. 110

చ. వడఁకెడునూర్దొడల్ వదలు ♦ పావడ వాతెరకాటు చెమ్మటల్
సడలినపెన్నెరుల్ కరఁగి ♦ జాఱినచాదిక చిట్లుగంధముల్
బెడిదపుటూర్పులుఱ్ కులుకు♦పెన్పనుగుబ్బలపచ్చిగోరులుం
దడబడుయానముఱ్ వలపు♦ తందరయుం దగ మారుసాదనఱ్
బడలి సుఖద్రవం బొలుకఁ ♦ బ్రక్కను నిల్చుచెలిం దలంచెదన్. 111

సీ. జంకించుచు నదల్చి ♦ స్వామి ర మ్మని పిల్చి
యెదు రానుకొని నిల్చు♦నుదుటు దనము

జిగిగుబ్బలను గ్రుమ్మి ♦ బిగికౌఁగిటను గ్రమ్మి
మనసారఁ దను వమ్ము ♦ మంచితనము
ఒడికట్టు సడలించి ♦ తొడ తొడఁ గదియించి
బెట్టుగాఁ దమి నించు ♦ దిట్టతనము
జిలుఁగుతిట్టులు దిట్టి ♦ యలిగి చెక్కిలి గొట్టి
వలపుముద్దులు వెట్టు ♦ సొలపుఁదనము

తే. గీ. మ్రొక్కి మ్రొక్కించుకొనునట్టి ♦ చక్కఁదనము
పొగడి పొగడించుకొనునట్టి ♦ ప్రోడతనము
దక్కి దక్కించుకొనునట్టి ♦ దంటతనము
దానికే కాక కలదె యే ♦ చానకైన. 112

ఉ. ఎందఱిఁజూడ నీవఱకు ♦ నెందఱితోడుత ముచ్చటాడ నే
నెందఱికేళిఁ గూడి సుఖ ♦ మెంతయుఁ జెందను ? దానియల్లచో
టందము పొందుచందమును ♦ నందునఁ జిందుసుఖద్రవంబు నే
చందనగంధియందుఁ గన ♦ సారెఁ దలంచిన దానికే తగున్. 113

చ. పొలయలు కాఱి నేఁ గలియ ♦ మోడ్చినకన్నులు విచ్చి చూచి బొ
మ్మలు ముడి వెట్టి జంకెనయు ♦ మందపుకోపము మోముదమ్మి నిం
పలర నదల్చి యోరి యద ♦ యా దయ మాలి విధాత మున్ను నా
తల నిటు వ్రాసె సద్దు మని ♦ తద్దయు మ్రాన్పుకన్నె నెన్నెదన్.

చ. పలుమఱుఁ గూడి నేదురుసు ♦ పై సరము ల్గనుపించువేళఁ గ
న్గలువలు విచ్చి చూచి యర ♦ గన్నిడి ముద్దులు గుల్క నవ్వి మేల్
భళి యవునయ్య యోలి తిది ♦ బాగదె హా విడ కంచు మెచ్చి నన్
బొలుపుగ దృష్టి దీసికొను ♦ ముద్దియముద్దు దలంప శక్యమే. 115

చ. కులుకుమెఱుంగుగబ్బిచను ♦ గుబ్బలు వెన్నున నాని యాత్మభూ
నిలయము తుంటి నంటఁ దొడ ♦ నిగ్గులు దిక్కులఁ బర్వ సీత్కృతుల్
గొలిపి చిటుక్కుమంచు జిగి ♦ గోటికొనం దల గ్రుక్కి సొక్కఁ జే
సలరులతాంగి నెన్న మరు ♦ లగ్గల మయ్యె నదేమి చెప్పుదున్. 116

సీ. అలమి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి♦యల్లందులకుఁ జొచ్చి
కాసెలోఁ జెయివేయు♦కౌశలంబు
నుబికి పెందొడ లెత్తి♦యొడలు ఝుమ్మన హత్తి
హితవొప్పనెదురొత్తు♦లిచ్చువైపు
[1]తళుకు లేఁ గనఁ దగ్గి ♦ తమి యుప్పతిల నొగ్గి
ధేనుకబంధంబు ♦ నానుజాతి
చివచివఁ బై నెక్కి ♦ రవళి హెచ్చఁగ నిక్కి
పుంభావ మొనరింపఁ ♦ బూనుసొగసు
తే. గీ. తరువుఁ జుట్టినలతకూన ♦ హరువు మీఱి
తనువు తనువునఁ బెనఁగొన ♦ ననువు దేరి
వలపుతో నాగబంధంబు ♦ సలుపుదారి
దానికే కాని మఱి దేని♦కైనఁ గలదె. 117

చ. పొలఁతులఁ గూడనో రతుల♦పోహణఁ జూడనొ మేల్మి సేయనో
యలి గెడఁ బాయనో విరహ ♦ మందనొ కుందనొ తెల్విఁ జెందనో
యిల తొలి నీవిరాళియును ♦ నీవెత లీమితి లేనిబాళి నేఁ
గలను నెఱుంగ నేఁ డిదిగొ ♦ కంటి నయో! తొగకంటికోసమై. 118

తే. గీ. మునుపు నిద్దుర లే దయ్యె ♦ ముదిత నెనసి
వెనుక నిద్దుర లే దయ్యె♦వెలఁదిఁ బాసి
యేమి చెప్పుదు మన్మథ♦స్వామిమాయ
ముంచకయె ముంచె నొంచక♦యొంచె నౌర. 119

సీ. సొగసులపుట్టిల్లు ♦ సొక్కుమందులదీవి
రాజసమ్ములటెంకి ♦ రామచిలుక
నెరవన్నె బంగారు♦విరవాదివిరితీఁగె
కుసుమాస్త్రుచే ఢక్క ♦ కుల్కులగని
మరునిశాస్త్రపుటీక ♦ గురువుపీఠము పులి
గడిగినముత్తెంబు ♦ కమలపాణి

1. తళుకు వెన్గనఁ దగ్గి. [మూ].

మదనసమ్మోహన♦మార్గణ మక్కలిక్క
మరులుకొల్పుట కిమ్ము ♦ మంచిసొమ్ము

తే. గీ. తతసుగుణపేటి దివ్యసౌం♦దర్యవాటి
వనితలకు మేటి మాధుర్య♦వచనధాటి
భావజునిఘోటి ముద్దురా♦ధావఘాటి
గాన మిల నేటివఱలోన ♦ దానిసాటి. 120

ఉ. మారుని కేళిలోఁ జెఱఁగు ♦ మాసె నటంచును మాటు కేగ నే
సారెకుఁ బోకు నిల్వు మని ♦ జాఱుపయంటచెఱంగు పట్టినన్
మీఱినసిగ్గు నారజము ♦ మించినచూపులు చిన్నినవ్వు ల
వ్వారిగఁ గుల్క కల్క తల ♦ వంచిన దొక్కటి కోటి సేయదే. 121

ఉ. కన్నులఁ జెక్కుల న్మెడను ♦ గర్ణయుగమ్మునఁ గాముగీమునం
జన్నుల వీడె మెవ్వరిది ♦ చక్కెరబొమ్మ విచిత్ర మం చనన్
జిన్నిశిరంబు వంచి నును♦సిగ్గు ముదం బరనవ్వు మీఱఁ దాఁ
దిన్నఁగ మోముఁ జూచి నగి ♦ త్రిప్పి మఱెవ్వరి దన్న దెన్నదన్. 122

సీ. కాంచనకాంచికా♦ఘనజఘనప్రభల్
హెచ్చఁగా నెదురొత్తు ♦ లిచ్చి యిచ్చి
రతనాలకుతికంటు ♦ రంగు లీనఁగ మీఱి
పారావతధ్వను ♦ ల్పలికి పలికి
ముంగరముత్యంబు ♦ ముద్దుగుల్కఁగఁ జేరి
యొసపరికెమ్మోవి ♦ యొసఁగి యొసఁగి
తారహారమ్ములు ♦ తీ రొందఁగఁ జెలంగి
గుబ్బలచే ఱొమ్ము ♦ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి

తే. గీ. సగము మొగిచినకనుఁగవ ♦ సగమునగవు
సగముసగ ముగుపలుకులు ♦ సగము మఱపు
కెలివి సగమును దగ రతిఁ ♦ గలిసి యలసి
లోలలోచన నాయెద ♦ వ్రాలుటెపుడొ. 123

చ. నిదుర రిఁకఁ జాలు లె మ్మనిన ♦ నే శయనింపఁగఁ గల్కి యల్కచేఁ
బదరుచు లేచి యవ్వలను ♦ బైఁటచెఱంగిడి పవ్వళింప నేఁ
బదముల వ్రాలఁ దన్నెనట ♦ బల్మిని నేఁ గలియంగ శయ్యపై
వదలినకీలుబొమ్మవలె ♦ వ్రాలిన దప్పటి దిప్పుడై తగఁ. 124

సీ. ముద్దు పెట్టఁగవద్దు ♦ ముదిత! యొంగి లటన్న
మొనసి చెక్కిలి గొట్టి ♦ మోవినొక్కి
సుద్దిగా నున్నాను ♦ సుదతి! ముట్టకు మన్న
గబ్బిగుబ్బలఁ గ్రుమ్మి ♦ కౌఁగిలించు
నబల! పైఁ బడకు మ♦ర్యాద గా దన్నచోఁ
గదిసి పెన్నెరి పట్టి ♦ కదిమి తిట్టు
వ్రతము నేఁటికిఁ బ్రక్క ♦ నతివ! పండకు మన్నఁ
బైకొని కేళి కు♦పక్రమించు

తే. గీ. మేలు గనిమెచ్చు వాతెర ♦ గ్రోలనిచ్చు
ముద్దు గొనవచ్చు నుద్దులఁ♦బ్రొద్దుపుచ్చు
[1]రమ్య మగుగచ్చు లిడి పునా♦రతుల హెచ్చు
నట్టిచెలిపొందు గాంచ కే♦నెట్టు లుందు. 125

సీ. అంగజజ్వరతాప ♦ మాఱదు సఖిముఖ
పూర్ణచంద్రోదయం♦బునను కాని
మదనవిదాహంబు ♦ మానదు ననబోణి
మోవిపంచామృతం♦బునను కాని
స్మరదోష మాఱదు ♦ సతిసుగంధవసంత
కుసుమాకరంబు గై♦కొనినఁ గాని
మన్మథకార్యంబు ♦ మానదు జవరాలి
నిటలరాజమృగాంక♦నియతిఁ గాని

తే. గీ. తలఁప వలరాచభూతంబు ♦ దలఁగి పోదు
ఘనఘనకచాకచాంజనం♦బునను కాని

1. రమ్యమగుగచ్చు డా పునా♦రతుల కెచ్చు. [మూ].

యెట్లు వేగింతు నేరీతి♦నేసహింతు
నెవ్వరిని బంతుఁగాంతఁపాం ♦ దెపుడు గాంతు. 126

చ. మదనుని కేళిచే నెనసి ♦ మంచము డిగ్గి విలోలగాత్రి యై
పదరఁగఁ జూచి నేఁ గరము ♦ పట్టి పునారతి కెచ్చరించినన్
వదలిననీవితో శిరము ♦ వంచి నిరాదరహాస మొప్పఁగా
మదనునియిల్ తళుక్కు మన ♦ మక్కువఁ బైకొనుకన్నె నెన్నెదన్.

సీ. అయ్యొ వచ్చె నటంచుఁ ♦ దొయ్యాలు లెచ్చరింపఁ
బదరి డిగ్గున లేచి♦యెదురుకొనును
చెలిమి న న్నినుమంత♦నేపు చూడక యున్న
నావఁ ద్రావిసజోక ♦ నటవటిల్లు
నెడ నేది విన్ననా నుడి ♦ యెలుంగో యంచు
నెరిబొమ్మ నిక్క మై♦మఱచి వినును
పౌరుషరతి నేలి ♦ బడలితివో యని
వలిపెచెంగావిచా♦వడను విసరు

తే. గీ. నేను సంతోషమున నున్న♦నెంతొ చెలఁగు
నింతనే విన్ననై యున్న♦వంతఁజెందు
నట్టిప్రియురాలి నెడఁబాసి♦నట్టితనకుఁ
జిన్నె లివి గావు ముందర♦నున్న వింక. 128

సీ. చుక్కలగమికాఁడు ♦ సూర్యుఁడై యుండునా
చెలిమోముతో మోముఁ♦జేర్చియున్న
విరులసరమ్ములు ♦ శరము లై యుండునా
మెలఁతకఁ సన్నుల ♦ మెలఁగుచున్నఁ
జిలుకలపలుకులు ♦ ములుకు లై యుండునా
విరిబోణిమాటలు ♦ వినుచు నున్నఁ
జిగురాకుతల్పముల్ ♦ చిచ్చు లై యుండునా
చేడియపద సేవ ♦ సేయుచున్న

తే. గీ. మలయమారుత మెందైన♦మంట లౌనె
బిసరుహాక్షికి సురటిచే ♦ విసరుచున్న
మదిమదిని నేనె కొనినట్టి♦కొదవ లనక
సారె కీవేళఁ బరులను ♦ దూఱనేల. 129

సీ. కుచకుంభములమీఁద ♦ గోరంకుశం బాని
కఱకుకఱుక్కన ♦ నఱకి పట్టి
కమ్మపుప్పొడిలోన ♦ దుమ్మరం బాడించి
చలువగొజ్జఁగినీటఁ ♦ జల్లు కొలిపి
మచ్చికమాటల ♦ మెచ్చుచు లాలించి
ననసెజ్జ సజ్జార♦మునను జేర్చి
మరులుకొల్పెడిసంకు♦మదతైల మెనయించి
తాంబూల మనుకబ♦ళంబు మేపి
తే. గీ. చివచివగ నెక్కి మర్మముల్ ♦ దవుల నొక్కి
దురుసుపై సరముల నెంతొ ♦ దరముఁ జూపి
నెయ్యమలరార మబ్బుద ♦ ట్టియ్యకున్న
మనసున హుషారు చెంద దా ♦ మరునిదంతి. 130

ఉ. ఎవ్వరికూటము ల్చెఱిచి ♦ యెవ్వరి ము న్నెడఁబాపినామొ నేఁ
డివ్వగ రవ్వ లంది యిపు ♦ డిద్దఱ మిద్దఱ మై విదేశత
న్నొవ్వక నొచ్చి మోహ మను♦నూత మునింగి సుఖంబు లేక హా
జవ్వన మెల్లఁబో గడపి ♦ చా నట నే నిటఁ దల్లడిల్లఁగన్. 131

సీ. హృదయేశ నినుఁ బాసి ♦ యేఁ దాళఁజాలరా
జాములో వత్తువో ♦ జాగు లేక
జీవితేశ్వర పోయి ♦ నీ విందు రా మఱి
జాములు రెం డౌనొ ♦ సైచ లేను
ప్రాణనాయక బదు ♦ ల్పలుక వ దేలరా
జాములు మూఁడౌనొ ♦ సాగి రాను

నామనోహర మున్న ♦ నను జేరి యేలఁగా
జాములు నా ల్గానొ ♦ సహజముగను

తే. గీ. అని బహుదినాలపై నాస ♦ కాడి గద్ద
దస్వరంబున నెదఁ జేరి ♦ తాను బనుప
రాలు కన్నీటియేఱుల ♦ లీల దాఁటి
వచ్చినప్పుడిఁ కేటి కీ♦వంత లకట. 132

సీ. పికిలిపిట్టలదారి ♦ బిగికౌఁగిళులఁ జేరి
పెదవులు గఱచుక ♦ పెనఁగి పెనఁగి
మల్లవల్లభులట్ల ♦ మరుసాదనలపట్ల
గల్లమ్ములకు వచ్చి ♦ కలిసి కలిసి
బిరు దొండుమాష్టీల♦కరణి నిర్వేరమును
జూఱుకుపై సరములఁ ♦ జూపి చూపి
మత్తేభములవీఁక ♦ మలయుచు నెడ మీాకే
తమకముల్ గిరిగొనఁ ♦ దాఁకి తాఁకి

తే. గీ. చెలఁగి బకదారులను హెచ్చి ♦ పలికి పలికి
కొదమచిలువలచెలువునఁ ♦ గదిసి కదిసి
సూనశరుపోర వెనుతీక ♦ నేను నారి
చేరి గడిదేరి సరిపోరి ♦ మీాఱు టెపుడొ. 133

ఆ. వె. వాలుమీాల నేలు ♦ వాలుఁగన్నులడాలు
సాముసోము నోము ♦ మోముగోము
మాపు రేపు తూపు ♦ రూపు మాపును జూపు
కిన్నె నెన్న నన్ను ♦ మిన్న సున్న. 134

సీ. కపురంపుదీవిని ♦ గళుకుచెంగావిని
దావిచే మోవిచేఁ ♦ బోవ నెంచి
మెలదేఁటిబారును ♦ దెలిరిక్కసారును
న్నారుచే గోరుచే ♦ దూఱు లెంచి

వికచాబ్జవనులను ♦ విమలాద్రిమణులను
గనులచేఁ జనులచే ♦ ఘన మడంచి
యుద్ధంపుఁబెక్కుల ♦ హాలరాజునిక్కులఁ
జెక్కుచే ముక్కుచేఁ ♦ జక్కడంచి
తే. గీ. మురు వలరుకొమ్మ వలపుల♦ముద్దుగుమ్మ
కమ్మసంపంగికొమ్మ బం♦గారుబొమ్మ
వలచుగొజ్జంగితెమ్మ మ♦ర్వంపురెమ్మ
నెపుడు గన నేర్తు నందాఁక ♦ నెట్టులోర్తు. 135

కం. నాగముల నేలుఁ గుచములు
నాగంబుల నేలు నడలు ♦ నాభిబిలము పు
న్నాగముల నేలు ననుచో
నాగాశ్రయు నేలు టరుదె ♦ నాతి దలంపన్. 136

తే. గీ. చానమోహంద మెల్ల లో♦చనమయంబు
కొమ్మ యొమ్మంద మెల్లను ♦ గుచమయంబు
కలికి వెన్నంద మెల్లను ♦ గటిమయంబు
గాన దానికి సాటి జ♦గానఁ గాన. 137

సీ. జలజాక్షిలావణ్య♦సరసి గా కున్నచోఁ
జనుదమ్మిమొగ్గలం ♦ దొనర నేల
ననబోణిశృంగార♦వనము గా కున్నచో
లలితోరుకదళిక ♦ లలర నేల
పల్లవాధర మోహ♦వల్లి గా కున్నచో
భ్రమరకశ్రీలచేఁ ♦ బ్రబల నేల
వెలఁది మన్మథునిచే ♦ విల్లు గా కున్నచో
జిగిచూపుతూపులు ♦ చెలఁగ నేల
తే. గీ. కలికి నెలరేక గా కున్నఁ ♦ గళలు గులికి
తారకాహార్యమై ♦ చాలఁ ♦ దనర నేల

భామినీమణి నాతపః ♦ ఫలమొ కాక
యున్నఁ దియ్యనిరుచుల మే ♦ లొంద నేల. 138

కం. అని వనరు వనరుహాక్షుని
గనికరమున నూఁది పలికె ♦ ఘనత యొకింతై
నను లేకను శ్రీదాముఁడు
చను వొప్పఁగ బావమఱఁది ♦ సరసము దోఁపన్. 139

కం. ననుఁ గనుఁగొను ననుఁ గనుఁగొను
మనుచును గోటానకోటు ♦ లంగన లుండన్
మునిగెదు రాధను దలఁచుచు
ఘనమోహరసాబ్ధిలోనఁ ♦ గమలదళాక్షా. 140

కం. మాయక్కకన్న రాధిక
యే యెక్కువ యైనచాన ♦ యొఱఁగింపు మదే
యీయమ నాయమ నెన్నఁగఁ
బ్రాయంబున రాజుబంటు ♦ వాసి దలంపన్. 141

ఆ. వె. వావి గాని వావి ♦ వయసునఁ గడుఁ బెద్ద
గుట్టు లేదు మిగుల ♦ గట్టువాయి
బుద్ధి గాదు మాను ♦ పెద్దాపె దంచు మం
కెనకుఁ జే టనంగ ♦ వినవె కృష్ణ. 142

ఉ. నా విని యల్క దొల్క యదు♦నాయకుఁ డిట్లనె బోంట్లజాతులన్
భావము మర్మకర్మములుఁ ♦ బ్రౌఢతనంబును దారతమ్యముల్
కోవిదకోటికే తెలిసి♦కోఁ దగు నంతియె కాని కానలన్
గోవులమేపుపల్లరపు♦గొల్లనికిం దెలియంగ శక్యమే. 143

సీ. తాఁ గన్నకూఁతురై ♦ తగునుడిపడఁతిని
బెనఁగిననలువ కే ♦ ఘనత దఱిగెఁ
దనగురుపత్ని యై ♦ తనరారుతారను
గదిసినరాజు కే ♦ కొదవ వచ్చెఁ

జెలిమలివావి మైఁ ♦ జెలు వొందుమృష నెంతొ
తోడరినయినను కే ♦ దోస మొదవె
మనుమరా లైనగం♦గను గూడి వెలసిన
మున్నీటిరాయుఁ డే ♦ వన్నె దొరఁగె

తే. గీ. నెనసి మఱిచంద్ర మరు కేళి ♦ నెనసినట్టి
వ్యాసునంతటిముని కేమి ♦ వాసి తగ్గె
వావి గా దంటె నో రార ♦ వార లెల్ల
నీవు నేర్చినరీతులు ♦ నేర రేమొ 144

తే. గీ. హరికి భూకాంత దా వావి ♦ నత్త గాదొ
అలపురారికి గంగ మే♦నత్త గాదొ
హరిహయున కహల్యాసతి ♦ యత్తగాదొ
వా రెఱుంగరొ నీపాటి♦వారుకారొ. 145

తే. గీ. రాముకంటెను జానకీ♦రామ పెద్ద
కాంతుకంటెను రేవతీ♦కాంత పెద్ద
రమణుకంటెను గేళినీ♦రమణి పెద్ద
పెద్ద దంటివి నీవే పిన్న ♦ పెద్ద వార. 146

తే. గీ. రామ గా దది సుగుణాభి♦రామ గాని
నారి గా దది మరువింటి♦నారి గాని
కొమ్మ గా దది సంపంగి♦కొమ్మ గాని
గుమ్మ గా దది ముద్దుల♦గుమ్మ గాని. 147

సీ. మగతేఁటిగఱులకు ♦ మగువముంగురులకు
నేనాటిస్నేహమొ ♦ యెఱుఁగ రాదు
అలచందమామకుఁ ♦ జెలియనెమ్మోమున
కేమి దాంపత్యమొ ♦ యెఱుఁగరాదు
కపురంపుతావికిఁ ♦ గలికికెమ్మోవికి
నేయానుకూల్యమొ ♦ యెఱుఁగ రాదు

బంగారుగిండ్లకుఁ ♦ బడఁతిపాలిండ్లకు
నేయనుబంధమో ♦ యెఱుఁగ రాదు

తే. గీ. కళికమగమీలు చెలివాలుఁ♦గనులఁడాలు
కాంతిజిగిచూపు మరుచేతి♦కలువతూపు
వనితమైమించు తళతళ ♦ యనెడిమించు
నొక్కచోటనె పుట్టని ♦ దొకటె కొదవ. 148

ఉ. గంబుర మోవి మారుతుర♦గంబుర తియ్యనిపల్కు నీలనా
గంబుర వేణి చందురున♦గంబుర ఫాలతలంబు చారుపూ
గంబుర కంఠ మంబుజయు♦గంబుర కన్నులు దేవమత్తనా
గంబుర నెన్నడ ల్సురన♦గంబుర గుబ్బచనుల్ దలంపఁగన్. 149

కం. తారలు చక్కనిగోరులు
తారలు రదపఙ్క్తి పంచ♦దారలు పలుకుల్
తారలు చొక్కపుపిక్కలు
తారలఁ జెలి గెలుచు టరుదె ♦ తారుణ్యమునన్.

ఆ. వె. మబ్బుమబ్బు నడచు ♦ బిబ్బోకవతివేణి
వింటివింటి నడచు ♦ వెలఁది నడుము
కలువ గెలువఁ జూచుఁ ♦ గలకంఠి మైతావి
మించు మించ నెంచు ♦ మెలఁతమేను. 151

తే. గీ. తొడలె చాలును రంభలఁ♦దొడరి గెలువ
నుదురె చాలును శశిరేఖ♦నెదురుకొనఁగ
గోరె చాలును దారల♦దూఱుసేయఁ
జాన మెయి చాలు హేమాళి♦శయము నెంచ. 152

తే. గీ. ఇందుబింబాస్యచిఱునవ్వు ♦ నెంచి చూడఁ
జంద్రకిరణవిలాసంబు ♦ సహజ మయ్యె
నింతినునుగొప్పకప్పున ♦ కెంచి చూడఁ
గాలమేఘంబు సరిసాటి ♦ గా దసంగ. 153

చ. చిగురులు పానకంబు సుధ ♦ జీనిరసావళి జుంటితేనియల్
పగడము ద్రాక్షలుం జెఱకు♦పాలును బాలును బంచదారయుఁ
మగువమెఱుంగుమోవిగతి ♦ మన్మథదాహభరంబు దీర్చు నే
తగుసకలాంగకంబులకుఁ ♦ దద్దయు సౌఖ్యము లీయ నేర్చునే. 154

తే. గీ. తాఱుమాఱుగుణంబులు ♦ దీరఁ దేటి
తారుమారుగుణంబుల ♦ పోరు మాఱు
మాఱటంచని మాఱు వే♦మారునట్టి
నారిమారుకయారె నె♦య్యాఱు లీడె. 155

ఉ. గిరులును గిండ్లు గిన్నెలును ♦ గృష్ణకచాకుచపాళి కోడి రా
మఱియొక పేరు లేక చనె ♦ మక్కువ జక్కవపక్కు లుక్కు ద
క్కొరయికఁ జూపి జో డెడసి ♦ కుంది యమందరసానుభావత
హారువు దలిర్పకే కువల♦యాప్తునకే హిత వొంద వాయెఁగా. 156

సీ. కుటిలత్వ మానారి♦కురులపాలిపునఁ జేరి
జనవరు లెన్నఁగా ♦ ఘనత కెక్కెఁ
గఠినత్వ మెవ లేని♦కలికిగుబ్బల నాని
సారెకుఁ గొండంత♦పేరుఁ జెందె
మందత్వ మల వొంది ♦ మగువనెన్నడ నంది
యనుపమవిఖ్యాతి ♦ నతిశయిల్లెఁ
జంచలత్వ మెసంగి ♦ చెలికన్నుల నడంగి
కువలయానందతఁ ♦ గొమరు మిగిలె

తే. గీ. వెసఁ గృశత్వము చెలికౌను♦దెసనుదొట్టి
యిల ననంతయశఃస్ఫూర్తి ♦ నెనసె ననినఁ
జెలియ నయ్యుత్తమాంగిని♦గలిసినట్టి
పురుషుఁ డౌరౌర పురుషోత్త♦ముండు గాఁడె. 157

ఉ. దానిమెఱుంగుముంగురులు ♦ దానిముఖాబ్జవికాసవైఖరుల్
దానివిశాలనేత్రములు ♦ దానియొయారపుచూపుసంపదల్

దానియురోజగౌరవము ♦ దానికడాని హారంగుమేసిడాల్
దానికళాకలాపములు ♦ దానిమృదూక్తులు దానికే తగున్. 158

ఉ. చక్కఁదనాల కేమి రుచి♦సంపద కేమి మెఱుంగు కేమి పెం
పెక్కఁడె రాతిబొమ్మయెడ ♦ నెంతయు దానఁ బనేమి దానిపై
మక్కువ లెక్కతక్కులును ♦ మాటలపిక్కులు సొక్కు మ్రొక్కు లే
దిక్కున నైనఁ గాని కల♦దే కళ దేఱఁగ నెంచి చూడఁగన్. 159

కం. అని పలికి కలికితనమున
వెనుదీయక చేరి పోరు♦వెడవింటిదొర౯
గని కినుక దొఱుక ననిమొ౯
వనజాక్షుఁడు వాని వాని♦బలముల నెల్లన్. 160

సీ. కలువలచెలికాఁడ ♦ కానీర నీకాఁక
సుందరీమణిమోముఁ ♦ జూచుదాఁక
మలయమారుత యేల ♦ మలసెదు నీరాక
సుదతియూర్పులు మేన ♦ సోఁకుదాఁక
మదకీరమా యేల ♦ పదరెదు నీవీఁక
పద్మాక్షి ననుజూచి ♦ పలుకుదాఁక
నెమలి యెందుకు పట్టి♦దుముకులు నీకేక
తొయ్యలినెరికురు ♦ లువ్వుదాఁక
తే. గీ. పికమ నీకూఁక చెలిమాట ♦ వినెడుదాఁక
నంచ నీపోక సఖినడ ♦ ల్గాంచుదాఁక
తేఁటి నీజోక సతిచూపు ♦ నాటుదాఁక
మార నీఢాక నన్నింతి ♦ చేరుదాఁక. 161

తే. గీ. ఇంతలోననె నను మీర ♦ లింత చేరి
బారుదీరుక బలుకారు♦బారు సేయ
నాన దాళదె మీమీఁద ♦ నాన రేపె
బొమ్మ గట్టెద చక్కెర♦బొమ్మఁ జేరి. 162

కం. అని కంతుఁ గంతుబలములఁ
దనచే నైనంత దూఱి ♦ తారి విరాళిం
గొను శౌరి ముందు దోఁచక
వనితామణి సన్ని సెజ్జ ♦ వ్రాలి వితాకై. 163

మాలిని ఉసు రని తల యూఁచున్ ♦ యోజన ల్చేసి చూచున్
గసరుచుఁ జెలి నవ్వున్ ♦ గప్పుమీసంబు దువ్వున్
విసువుచు విధి దూఱున్ ♦ వెట్టికో ర్కెల్లఁ గోరున్
గొసరుచు బయ లానున్ ♦ గుంది సర్వంబు మానున్. 164

కం. విను నెందుఁ జిటుకు మన్నను
గనుఁగొనుఁ గనుఱెప్పఁ జేయుఁ ♦ గలవర మందున్
గినుక గొను శిరము వంచును
వనితా ర మ్మనుచుఁ జీరు ♦ వసుధం జేరున్. 165

కం. హరి యిటుల విరులపాన్పున
విరహాగ్నిని నిగురుకాఁక ♦ వెతఁ గొని పొరలం
బరికించి సఖులు మిగులన్
వెఱఁ గందుచుఁ జెంతఁ జేరి ♦ వివర మొసంగన్. 166

చ. కనుఁగవఁ దమ్ములున్ సిరపు ♦ కప్రము మోవినిఁ గల్వఁ దారలన్
గొనబుచివుళ్లు గేలఁ జెలి ♦ గోరుల మొల్లల బంధుజీవపు
న్ననలు పదాబ్జయుగ్మమున ♦ నాభిని బొన్నలు మేన మర్వము
న్నినిచి సుగంధము ల్గొలిపి ♦ నెమ్మని బూసురటీల వీచుచున్. 167

తే. గీ. సారెకు నొనర్చు శైత్యోప ♦ చారవిధుల
శ్రీనివాసుండు మెల్లన ♦ సేద దేఱె
ద్యుమణి యంతటఁ బొడసూపె ♦ నుదయగిరిని
బూర్వదిక్సతిపాపట ♦ బొ ట్టనంగ. 168

శా. శ్రీమద్గోపవధూమనోహరణ పుం ♦ జీభూతశృంగారరూ
పామేయాద్భుతసుందరాంగ జితపు ♦ ష్పాస్త్రాయుతా రుక్మిణీ

భామాదృష్టమహిష్యవాప్తిహేతీ బ్రహ్మేంద్రసంస్తుతా
జీమూతప్రకరోపమానకలితీ శ్రీనీలవర్ణాన్వితా. 169

కం. అనుపమలావణ్యా వ్రజ
వనితాకుచమర్దనాదిపాండిత్యకరా
తనుతేజస్స్ఫూర్తిజితా
తనుకోటిమహామహాశ్వతసహస్రకరా. 170

మాలిని. కంజదళేక్షణ కౌరవశిక్షణ కార్యవిచక్షణ కాంతినిధీ
రంజితభాషణ రాక్షసభీషణ రత్నవిభూషణ రమ్యసుధీ
సంజయకారణ శత్రువిదారణ సాయకధారణ చారునిధీ
ప్రాంజలినారద పాలనసారద భాసురసారదయాజలధీ. 171

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధానసంగీత సాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళ సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమానముద్దుపళనిప్రణీతం బైన రాధికాసాంత్వనం బను శృంగారప్రబంధంబునందు దృతీయాశ్వాసము.

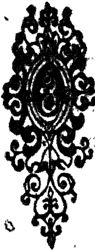
శ్రీరస్తు.

(ఇళాదేవీయ మనునామాంతరముగల)

రాధికాసాంత్వనము.

చతుర్థాశ్వాసము.

గీతాలసమానా
భోగీంద్రశయాన విహగ పుంగవయానా
వాగీశనుతాఖ్యానా
యోగీశ్వర చిన్నికృష్ణ యోగనిధానా. 1

తే. గీ. అవధరింపుము దేవ దివ్యానుభావ
వ్యాసమునిసూతి జనకభూవరునిఁ జూచి
చొక్కటపుజీనిచక్కెరయుక్కెరలకు
లెక్కయై మించునుడిచవులెక్కఁ బలికె. 2

వ. అంత ననంతుండు దురంతకంతుసంతాపచింతాభరం బంతరంగంబున మఱుంగుపఱచుకొని కాల్యకరణీయంబు లాచరించి షడ్రససంపన్నంబయినయన్నం బొకయన్నుదలమిన్న వడ్డింప నారగించి గంధోదకంబుచే గండూషించి ప్రక్షాళితపాణిపాదుండై యాచమించి దివ్యాంబరాభరణగంధమాల్యాదుల ధరించి యత్తమామలకడ కేతెంచి నమస్కరించి వారిచే మన్ననలు గాంచి నేవచ్చి బహుదినంబులాయెం బోయిరావలయు నని

మందలించి కదళించినకౌతుకంబున నిశాదేవిం దోడ్కొని రమ్మని తగువారల నియమించి బయలు వెరసి తన్ను వెంబడించి వచ్చుబంధుజనంబుల బహూకరించి పంచి కనకరథం బారోహించి మించినవేగంబునం జని చని మునిజన బృందావనం బగుబృందావనంబుఁజేర నరుగుదెంచి రథంబు డిగ్గి నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యందు నందయశోదలగురించి నమస్కరించిన వారును గాఢాలింగనంబు లాచరించి దీవించిన ముదంబు వహించి యొక్కసంకేత స్థలంబున కేతెంచి శ్రీదామనామధేయునిచేఁ గురంగనయన తెఱంగు మఱుంగు లేక యాలించి దిటంబు చాలించి యిందు కేమినేయువాఁడ నని యూహించి నేఁ బోయినం గాని రా నోప దని నిశ్చయించి యప్పగ లెల్ల నొక్కలాగున వేగించి యర్ధరాత్రంబునం బయలుదేరి తేట మై జగంబెల్ల నల్లిబిల్లిగా నల్లుకొని జాబిల్లి మొల్లమిగా వెల్లివిరిసినబొంఁదుమల్లియలనుల్లసిల్లునింపుపంపువెన్నెలలు గాయ రాధికాసుందరాంగీమందిరాభిముఖుం డై చనుసమయంబున. 3

సీ. ఏడఁబోయెద విందు ♦ నాడి పొమ్మని వల్కు
నింతులపైఁ గన్ను ♦ లెఱ్ఱఁ బెట్టుఁ
బోనీము మముఁ గూడి ♦ పొ మ్మని యరికట్టు
చిన్నికన్నెలఁ బెడ♦చేతఁ గొట్టు
నేఁ గూడ వచ్చెద ♦ నిలు నిలు మని చేరు
చంచలాక్షుల నద♦లించి నెట్టు
నామీఁదియాన యిం♦దాఁక ర మ్మని పిల్చు
భామినీమణుల నే♦మేమొ తిట్టు

తే. గీ. విఱిగి నిఁక నేల పోవద్దు ♦ వీడె మరులు
మాను మని లోకు లిటువంటి♦మాట లాడఁ
దడ వుపశ్రుతు లని చాల ♦ తత్తరించు
రాధపైఁ బ్రాలి గొని యదు♦రాజమౌళి.

తే. గీ. ఇటులఁ జనుదెంచుహరిరాక ♦ యెఱిఁగి చిలుక
చెప్ప విని రాధ తనయొద్ది♦చెలులఁబిలిచి.

శౌరి యిట వచ్చె నని వింటి♦మీఱ లతని
విడక నిల్పుఁడు మోమోట♦మిడకయందె. 5

చ. అనిన మహాప్రసాద మని ♦ యాచెలు లందఱు నేవితాన నై
నను శకటారిసంగతి గ♦నం గలిగెం గద నేఁటి కంచు నె
మ్మనముల విఱ్ఱవీఁగుచును ♦ మారునిగంధగజంబులట్ల వీఁ
కను జనుదెంచి వాకి లరి♦కట్టుక నిల్చిరి ధీరచిత్తలై. 6

తే. గీ. రమణిపై శౌరి యంతవి♦రాళి గొనుచు
నేమిటిని నైనఁ జూడక ♦ యేది వినక
నెవ్వి యూహింపకయ వచ్చి ♦ యెప్పటట్ల
రాధయిల్ చేరఁ జననొక్క ♦ రామవలికె. 7

సీ. ఘనత నడ్డము లేక ♦ చనియె దెవ్వఁడ వీవు
స్వంత మాపసిగాపు♦సామిఁ గానె
స్వామి లైతిరి చాలుఁ ♦ జా లవ్వలికిఁ బొండు
నీవు పా మ్మనుదువా ♦ నీతిఁదప్పి
నేను గా కెవ్వరు ♦ నీ కిటఁ బని యేమి
పని లేక యే నేల ♦ వత్తు నిటకు
నాపను లిఁక నేల ♦ నానాఁడె పోయెఁ బో
యత్త కల్లునకు నెం ♦ దైనఁ బోనె
తే. గీ. రాత్రిబేరాన నున్నావు♦రా మురారి
పగలు బేరము లాయెనో ♦ పద్మగంధి
యిట్టియత్యుక్తు లేదిట్ట ♦ గటిచేసె
చెలి మనల నేలుదొరసాని♦శిక్ష గాదె. 8

సీ. చెల్లనిమాటాడి ♦ చెల్లించుకొంటివి
నేర్చి నేరక యంటి ♦ నోర్చికొనుము
విడు మింక నీతీయ♦బెల్లిమాటల నెల్లఁ
దీ పైన నిటు లాన ♦ తీయ నేల

పద్మాక్షి విన్న దే♦ప్వర•మౌను గడ కేగు
మేలిక యల్లిస ♦ నెవరు దిక్కు-
చని యేలి కగునిశా♦సతిఁ జేర్చుకొని యేలు
మిళ యెవ్వ రే నెవ్వ ♦ రెంచి చూడ

తే. గీ. మొదట నెన్నాళ్ళనుండి యీ♦ములుచఁదనము
బోటిపదసేవ చేసిన♦నాఁటనుండి
కొంటెవగ లేలఁ జెందనో♦గోపబాల
కొంటె నీకింత యీయనా ♦ కోమలాంగి. 9

తే. గీ. అంటుపడి వచ్చినావు మ ♦ మ్మంట కేగి
శౌరి మాసంబళములు త♦త్సఖుల కొసఁగు
మంటుపడలే దటంచు మి♦మ్మంటి యిపుడు
బాస లెల్లను జేసెద ♦ భాసురాంగి. 10

సీ. కనుదోయి మం పేమి ♦ గనుము నిద్దుర లేదు
రాధపై బాళిచే ♦ రాత్రి యెల్ల
గోటిచీరు లి దేమి ♦ కోరి విభ్రాంతిచే
నారి నారయఁ బొద ♦ ల్దూరఁ జీరెఁ
బలుగాటు లివి యేమి ♦ చెలి నెడఁబాపిన
కమలజుపై నొడు ♦ గరువఁ దవిలె
జడవేటు లివి యేమి ♦ సరసిజాక్షిని జేరు
మనిజోటిగొని మీాటె ♦ మనసిజుండు

తే. గీ. కుటిలకచ నేల కీగంధ ♦ మెటులఁ జిటిలె
మేటివిరహాగ్ని పైకొన ♦ బీఁట లెత్తెఁ
బసిఁడిదుప్పటిఁ బన పేమి ♦ పద్మనాభ
వినవె పచ్చనివలువవాఁ ♦ డనుట నన్ను. 11

సీ. పామును బట్టెదఁ ♦ బొ మేమి చేయుఁ బొ
మ్మహిగర్వదమనుండ ♦ వైననిన్నుఁ

జిచ్చులోపలఁ జొత్తుఁ ♦ జి చ్చేమి చేయుఁ బొ
మ్మతిదవానలభోక్త ♦ వైననిన్ను
సురల దాఁచెద సురల్ ♦ నెపుడు శేమి పొ
మ్మాత్రివిక్రమమూర్తి ♦ వైననిన్ను
నేనానఁ బెట్టెద ♦ నా నేమి సేయుఁ బొ
మ్మాదిసర్వజ్ఞుండ ♦ వైన నిన్ను

తే. గీ. సత్యములు పొత్తుగుడుచునా ♦ సన్నుతాంగి
భళిర సత్యము లాసలై ♦ వచ్చు నీకు
నైన రాధపదాబ్జంబు ♦ లంటి వత్తు
నంటుకొను మిళపాదంబు ♦ లచటి కేగి. 12

తే. గీ. అనుసఖీమణివాక్యమ్ము ♦ లాలకించి
బలిమికలుములజాలుములు ♦ బలియఁ జొరవ
చేసి చూచెద ననుచు నా♦శ్రీధరుండు
శ్రీవి చెలగంగలోఁ జొచ్చి ♦ పోవఁ గాంచి. 13

సీ. ఓనీరదాలక ♦ యోచంద్రబింబాస్య
యోమీనలోచన ♦ యోసునాస
యోచంద్రికాహాస ♦ యోమధురాధర
యోమంజులాలాప ♦ యోసుదంత
యోకంబుకంధర ♦ యోపీనవక్షోజ
యోవారిరుహపాణి ♦ యోసుమధ్య
యోయూరుజితరంభ ♦ యోతూణనిభజంఘ
యోపల్లవసమాంఘ్రి ♦ యోసుయాన

తే. గీ. గచ్చు లిడి వెన్న ము చ్చదె ♦ చొచ్చి వచ్చె
లెండు లెండని శౌరిపై ♦ లేమ లెల్ల
మొనసి పైఁటలు బిగఁగట్టి ♦ ముందు కెక్కి
మరుని మూలబలంబనా ♦ నురువడించి. 14

సీ. విడు విడు మని డాసి ♦ కడ కన్ను లెఱ్ఱఁజేసి
వెలికమ్మతమ్ములు ♦ విసరె నొకతె
తను పొకించుక పొంచి ♦ తమి యుప్పతిల వంచి
సంపంగి ననలచే♦జవిరె నొకతె
ఝు మ్మటంచు నదల్చి ♦ జాడ కడ్డము నిల్చి
విరజాజివిరు లెత్తి ♦ విసరె నొకతె
గగ్గోలుగా నార్చి ♦ కడు దురంబు దనర్చి
జిగినల్లగలువలఁ ♦ జిదిమె నొకతె

తే. గీ. చలువపన్నీరు మైనిండఁ ♦ జల్లె నొకతె
యొప్పుపుప్పొడి తెప్పున ♦ గుప్పె నొకతె
యురగశాయిని రానీక ♦ యొడ్డు చూపి
యానుఁ డని రాధ పై దళం ♦ బనుపఁ జెలఁగి. 15

చ. చెలిచెలు లిట్లు చేరి తనుఁ♦జెందినయుల్లము లుల్లసిల్లఁగా
బలుచనుగుబ్బపోటులను ♦ వాల్జడవేటుల గోటిమీటులన్
గలిబిలి చేసి రవ్వ లిడఁ♦గాఁ గని శ్రీహరి యీ సెపోటులం
గలగనిగంధసింధుర మ♦నంగఁ దొలంగక నిల్చి యిట్లనున్. 16

తే. గీ. సుదతి యిసుమంత కడగంటఁ ♦ జూచినంత
యింతరంతులు చేతురా ♦ యింతులార
అలుక దీరఁగ దొరసాని♦కమరఁ బలికి
చెలిమి యొనరించి సుకృతంబుఁ ♦ జెందుఁ డనిన. 17

సీ. చెలిమి యొనర్పఁగా ♦ వలదె యీని న్నంచు
వెస నుల్కి కెమ్మోవి ♦ విఱిచె నొకతె
యీబుద్ధి యానాఁడె ♦ యెందుఁబోయె నటంచు
విడనాడి చేతులు♦విచ్చె నొకతె
యెవ్వారి నెంచక♦యిఁక మెలంగుదు వంచుఁ
గలికిలేనవ్వు ముల్కఁ♦గులికె నొకతె

మముఁజూచి నేఁడైన ♦ మాట లాడితి వంచు
వాలుఁగన్నులు దేల ♦ వైచె నొకతె
తే. గీ. పెట్టికొక కాల మొదవిన ♦ సేవకునకుఁ
గలుగు నొకకాల మంచును ♦ గళలు మూల
రాలఁగమ్మలు చెక్కులఁ ♦ దూలియాడ
నూచకాచక మంత్రి తల ♦ యూఁచె నొకతె. 18
కం. వనిత లిట్టు లగడు సలుపఁగఁ
గని యిప్పుడు వీరివలనఁ ♦ గార్యము గనఁ బో
మని తెలిసి రాధ వినఁగాఁ
దనరఁగ హరి పలికెఁ దలఁపు ♦ వల పైఁ బర్వన్. 19
కం. రమ్మా మరువపురెమ్మా
గుమ్మా వెలలేనిసొమ్మ ♦ గొజ్జఁగితెమ్మా
కమ్మానుకొన్న సంపఁగి
కొమ్మా దయచేసి మనవి ♦ కొమ్మా కొమ్మా. 20
చ. నిలువర మంతగాఁ గలిగె♦నేని ననుం బిలుపించి నీదుహా
స్గలుకుమిటారిగుబ్బచను♦గుట్టలఁ గ్రుమ్మి యదల్చి పల్కి చే
నలవడఁ జెక్కుగొట్టి యక♦టా జడ కొద్దిని మీట కిప్పుడీ
చెలియల కొప్పగించి యిటు ♦ సేయఁగఁ జెల్లునె రాధికామణీ. 21
మ. అదుగో మారుఁడు పొంచెనే చెలువ ♦ [1]ల్లాలాయ మై వంచెనే
యెదపైఁ దూపులు నించెనే యళిబలం ♦ బెంతో విజృంభించెనే
మదకీరార్భటి మించెనే పవనుసా♦మర్థ్యంబు రెట్టించెనే
సుదతీ ని న్నిటు వంచనే సలుపు మం♦చుం ధాత నిర్మించెనే. 22
చ. చెలి నినుఁ బాసి నెవ్వగలఁ ♦ జెందుచు నిద్దుర మాని ధైర్యముం
దెలిపెడివారు లేక పర♦దేశివలెం బవళించి యొంటిగా
నలుగురియాడికల్ వినుచు ♦ నావిధి నిట్లు తపింప నీదుపె
ద్దలనుకృతానికైన వని♦తా దయ సేయఁగ రాదె నాపయిన్. 23

1. ల్లాయత్తము స్త్రైసెనే. [మా].

చ. హరిహరి రామరామ యిటు ♦ లార్వడి సేతురె దోసకారి హా
కరఁగినదోసపం డినుప♦కట్లకుఁ బాళునె చాలు చాలు నా
సరిసెరజాణ లాగడము ♦ సల్పఁగ మారునిపోరఁ దారి నీ
చిరదయ నేలవే యనుచుఁ ♦ జేరితి నే నిపు డంగనామణీ. 24

చ. ననుఁ గరుణించవే పిలువ ♦ నంపవె కౌఁగిట గారవించవే
ఘనత ఘటించవే చెలిమి ♦ గాంచవె నాపలు కాదరించవే
నెనరు గణించవే ముదము ♦ నించవె యెంచవె యేల నాపయిం
గినుక [1]నడంపవే తెలియ ♦ కే నిను వేడెద రాధికామణీ. 25

ఉ. చక్కనిదాన వంచు రతి♦సార మెఱింగినదాన వంచు నా
యక్కఱ దీర్తు వంచు నను ♦ హాయిగఁ గౌఁగిటఁ జేర్తు వంచు నే
నిక్కము నమ్మి వచ్చునెడ ♦ నీవిపు డీమటుమాయలాంద్రచే
నక్కట యొప్పగించి యిటు ♦ లారడి సేతురె రాధికామణీ. 26

కం. అని యావాహనము విస
ర్జనమును లే కున్నఁ జూచి ♦ శౌరి శుకంబే
పెనపెట్టిన దీపని యని
యనియెం జెలిచిలుక నెంచి ♦ యమృతము లొలుకన్.

కం. చిలుకా నీకును నాపై
నలుకా పలు కాదరించి ♦ యమృతము లొలుకం
బలుకుచు ముద్దులు చిలుకుచుఁ
గులుకుచు నిటు రమ్మి ప్రేమ ♦ గొనకొని నాపై. 28

చ. అన విని చిల్క యుల్కిపడి ♦ యాహరి చీరఁగ నూరకుండుటల్
దనకును మేర గా దనుచుఁ ♦ దద్దయు రాధకుఁ దెల్పి ఘల్లుఘ
ల్లని నునుమువ్వ లందియలు ♦ నంఘ్రుల మ్రోయఁగ రెక్క లార్చుచుం
గొనబుజవాదివాసనలు ♦ గుప్పన వీవఁగ వచ్చి యచ్చటన్. 29

సీ. నెరివెండ్రుకలవాని ♦ నిగలొందుతొగవిందు
వగఁ జెందుముద్దునె♦మ్మొగమువాని

1. జనింపఁగాఁ దెలియ. [మూ].

సొగసుచూపులవాని ♦ మగరాలజిగి రాలఁ
దగునాల మొసఁగుదం♦తములవాని
నిడుదచేతులవాని ♦ నొడికంబునిడికంబు
నుడికంబు గొనుకంత ♦ మొనరువానిఁ
గలికిపేరెదవాని ♦ వలమబ్బు బలుపుబ్బు
వెలిద్రొబ్బువలపుమై ♦ సొలపువాని

తే. గీ. శ్రీకరాంగదకౌస్తుభ♦శిఖిశిఖండ
మంజుమంజీరకర్ణికా♦మణికిరీట
కనకపటహారచాకచ♦క్యములవానిఁ
గృష్ణదేవునిఁ గని నవ్వి ♦ కీర మనియె. 30

కం. గోపాలసామిగారా
కాపుర మేపురము చాల♦కాలమున కహో
మీపాదయుగము గంటిమి
చాపల్యము వేరె నున్న♦శాంతము దీరెన్. 31

కం. అని పలుకుచిలుక నటు పోఁ
గని కరమునఁ జేరఁ దీసి ♦ కనికర మొప్పం
గని కరము దువ్వి ముద్దిడి
చనవున హరి వలికెఁ గండ♦చక్కెర లొలుకన్. 32

కం. శుకవాగమృతాబ్ధీందుని
శుకవాహనజనకు నన్నుఁ ♦ జులకన సేయ
శుకమా తగ దూరక మా
శుకవాణికిఁ దెలుపు కరుణఁ ♦ జూడు మటంచున్. 33

వ. అనిన విని శుకం బి ట్లనియె. 34

సీ. ననుఁగాదు పొ మ్మని ♦ నాతిఁ జేరినవాని
నే నెట్లు పిలుతు నో ♦ నెలఁతలార
నాపేరు నావగ ♦ నాతి కిచ్చినవాని
నెవా మెట్లు చూతు నో ♦ ముదితలార

బాస లెన్నో చేసి ♦ ప్రస్తు దప్పినవాని
పలు కెట్లు విందు నో ♦ పడఁతులార
సరినారిలో నన్నుఁ ♦ జౌక చేసినవాని
చెలి మెట్లు చేతు నో ♦ చెలియలార

తే. గీ. యనుచు నిన్నెంచుఁ జెలులపై ♦ నట్టెనెయ్యి
వోయమండెడునగ్ని యొ♦కో యనంగఁ
బ్రజ్వరిలి వేటుపడుపాము♦పగిదిఁ జీరు
తరుణి నేదారి నినుఁగూర్తు ♦ దానవారి. 35

తే. గీ. తెలియఁగాఁ జెప్పు మనియెదు♦తెలిసి తెలిసి
యందు కేమాయె నే నందు ♦ కనఁగలేదు
దెలిపి మునువలె నీకుఁ గూర్ప ♦ నలవి యగునె
తారి తేఱని నారి నే♦దారి నైన. 36

చ. అనుచు నిరాశగాఁ బలుకు♦నాచిలుకం గని దువ్వి యిచ్చ మే
లొనరఁగ ముద్దు వెట్టి విను ♦ మోశుకవంశపయోధిచంద్రమా
కనుఁగొన నేర్చె ఘటన ♦ గా దిది నీ కగు నెట్టు లైన నీ
పని యొనఁగూడఁగాఁ దెలియఁ♦బల్కుము నాగతు లన్ని కల్కితోన్.

సీ. పడఁతి! యల్లునిఁ గొంచె♦పఱచుట యత్తకు
న్యాయంబు దప్పిన♦నడత యనుము
వనిత! న న్నింతటి♦వానిఁగాఁ బెంచిన
నీ పెఱుంగవె నాదు♦భావ మనుము
నెలఁత! నానేరంబు ♦ నీవె యోర్చుక యున్న
నీక నోర్చి యేలువా ♦ రెవ్వ రనుము
చెలి! నీకు నామీఁద ♦ నలుక దోఁచిన దెల్ల
పరఁగ నేఁ జేసిన♦పాప మనుము

తే. గీ. తరుణి మున్ను నీయధరామృ♦తంబు నాను
బలిమి నిన్నాళ్లు ప్రాణముల్ ♦ నిలిచె ననుము

ఉవిద ననువంట్రిమగవాని ♦ నవల నీవు
నెనరున గడించుకొన నేర ♦ వనుము చిలుక. 38

చ. ఎలమిని మత్తనూజుని వ♦హించుక ముందుకుఁ దేవె యాత్మయే
కలుగును బుత్త్రిఁ డై యటులఁ ♦ గావున నాతఁడె నేను నీకు న
ట్లు లయినను న్నను న్మనుపు♦టొప్పును నామన వ్వెల్లు దెల్పెదో
నెలఁతకుఁ బాపపుణ్యములు ♦ నీచెయి నున్నవి రాజకీరమా. 39

కం. బలుపక్షపాత ముడుగుము
ఫలభంగము లిడఁగఁ బోకు ♦ ప్రాణము గావన్
గలవేళఁ దెల్పినా నో
చిలుకా దయచేసి చూపు ♦ చిలుకలకొలికిన్. 40

చ. అన విని చిల్క నావలన ♦ నారడిమాటలు పుట్టఁ బోవు నే
వనితకుఁ దేటగాఁ దెలియఁ ♦ బల్కెద దైవము తోడు గావలెన్
వనజదళాక్షి న న్నెఱుఁగ♦వా యని లోపలి కేగి కల్కితోఁ
దన కగుకొన్ని కార్యములు ♦ తా నయి యేకతఁ జెప్పి యందఱున్
విన వినతాంగిఁ జూచి యనె ♦ వేమరు నామరుఘోటి నవ్వుచున్. 41

ఉ. వాసవనీలనీలకచ♦భారము మున్గదియించి యేను నీ
దాసుఁడ నంచుఁ జేరుమర♦దానవవైరినిఁ బిల్వఁగావలెన్
బోసరి పొమ్ము పొ మ్మనినఁ ♦ బో ననుచున్ మెడఁబట్టి నూకఁగా
నాసను జారు పట్టుకొని♦నట్టులఁ బోక పెనంగి యాడెడిన్. 42

కం. అన విని వనిత గిరుక్కున
ఘనమణితాటంకరుచులు ♦ గన నటు మోమై
[1]విన న ట్లుండిన మరలం
జని శౌరిని జేరి మిగుల♦సంభ్రమ మొదవన్. 43

చ. ఇదె సమయంబు ర మ్మనిన♦నింతుల నెంతొ తొలంగఁ ద్రోయుచుం
బదిల మెసంగ లోనఁ జని ♦ పావలసద్దులు గండపెండెపున్

1. నను చూచిచిలుక వేగమె. [మూ].

రోదల నడంచుకొంచు మది♦లో భయసంభ్రమముల్ చెలంగఁగా
మదనునిఁ గన్నమన్నెదొర ♦ మానముతోమతఁ బోవ ముందటన్.

సీ. నునుపచ్చరాకట్టు♦పనిగీముల గడంగి
రవ మేది యుండు పా♦రావతముల
మగరాలఁదగుగూళ్లు ♦ మరగి తలల్ వంచి
పలుకు లాడక కూర్కు♦చిలుకగముల
బిలుఁగుకెంపులయంత్ర♦ములమేఁత లంటక
చాల సోలుచుఁ దూలు♦శారికలను
బటికకంపుజగతుల ♦ నటనముల్ చాలించి
నారె నేసారు మ♦యూరములను

తే. గీ. బాలశశిరేఖకు మునుంగు♦పద్మినులను
వల్లకీవేణుమురజాది♦వాదనముల
జోలిమాలినచెలియలఁ ♦ జూచి చూచి
తెఱవకోపము వానిచేఁ ♦ దెలిసికొనుచు. 45

ఉ. ఏ మని పల్కునో చెలియ ♦ యేవహి నుండునో యెట్టు లెంచునో
యే మని పల్కఁగా వలెనొ ♦ యే నపు డే మన నేమివచ్చునో
కాముఁడు తోడు గావలయుఁ ♦ గల్కికి మాకును జర్చ లేక మున్
బ్రేమలఁ గూడఁ గల్గునొ య♦రే యని నెమ్మదిఁ జింత సేయుచున్.

ఉ. గోపవతంసుఁ డీపగిదిఁ ♦ గొంకి తొలంగుచుఁ బోయి రాధికా
గోపిగృహంబుఁ జేరునెడ ♦ గుండియ భగ్గన మెల్ల మెల్లఁగా
లోపలి కేగి యచ్చట స♦రోజరిపూపలవేదిశయ్యపైఁ
గోపము గొన్న యాకుసుమ♦కోమలినిం గని మేను ఝల్లనన్. 47

చ. పదములదండ నుండి భయ♦భక్తు లెసంగఁగఁ జుట్టి కెందొగల్
పొదలెడుపీవరన్ జలువ ♦ పుట్టఁగ పీవఁగ దానఁ జానకున్
మదిని దురాపకోపశిఖి ♦ మట్టుక మీఱు మురారి ధీరుఁడై
మృదుమధురోక్తులన్ బలికె ♦ మీనవిలోచన నెన్ని తిన్నఁగన్ 48

చ. జలకము లాడ వేమి సను♦చల్వలు గట్టవ దేమి మోమునం
దిలకము దిద్ద వేమి జిగి ♦ దేరెడిసొమ్ములు పెట్ట వేమి మైఁ
గలప మలంద వేమి వగ♦గా విరిజాజులు పూన వేమి నా
వలనను దప్పు లేమి మగు♦వా వివరింపు మెఱుంగ వేఁడెదన్. 49

సీ. అలసూర్యబింబ మై ♦ యలరునీనెమ్మొగం
బలసూర్యబింబ మై ♦ యలర నేల
మారుశరంబు లై ♦ మీఱునీచూపులు
మారుశరంబు లై ♦ మీఱ నేల
ప్రబలదుర్గంబు లై ♦ ప్రబలునీగుబ్బలు
ప్రబలదుర్గంబు లై ♦ ప్రబల నేల
యరిదిబంగార మై ♦ యమరునీమైజిగి
యరిదిబంగార మై ♦ యమర నేల
తే. గీ. చూడఁ గూడనినీరూపు♦చూడ కెనఁగె
నేటి కేటికి నెరయంగ ♦ నెరుక పడఁగ
నింతయలుకకుఁ గారణం ♦ బిది యటంచు
మందలింపుము నాయాన ♦ మందయాన. 50

సీ. మన కెన్నఁడును రాని♦మౌన మిప్పుడు పూని
మాటాడ వేటికే ♦ మధురవాణి
నీకు నాకును గాని ♦ నేరంబు మది నాని
మనసియ్య వేటికే ♦ మధుపవేణి
యరమరికెలు పూని ♦ యానేస్తము మాని
మొగ మేల చూపవే ♦ చిగురుబోణి
నిన్ను నమ్మినవాని ♦ నన్నొక్కఁడను లేని
యగ డేల చేసెదే ♦ యబ్జపాణి
తే. గీ. మారుఁ డదె కానితన మూని ♦ పోరెఁ బోని
నీదు పుణ్యానికేని నే♦నెరనేఁ

గాని మఱి దాని కేమీ నీ♦వైనఁ గాని
కరుణఁజూడఁగఁ గాదె యో♦మరునితూణి. 51

కం. పెంచినదానవు దానిఁ గ
దించినదానవును నీవె ♦ తెగి మమ్మటకుం
బంచినదానవు నీవే
మంచిది మఱి నీవె యలుగ ♦ మర్యా దటవే. 52

ఉ. నేరము లున్న నోర్చి నను ♦ నిబ్బరపుంజనుదోయిఁ జేర్చి బల్
కూరిమి మోవి నొక్కుచును ♦ గుల్కుచుఁ బైకొని వేడ్కఁ బావురా
దారిగఁ బల్కుచుం జెలుల♦తాఁకుల నూకులఁ బైసరంబులన్
సారెకుఁ గూడి నామనసు ♦ చల్లఁగఁ జేయవె మున్ను కోమలీ. 53

సీ. సకియ నీకీల్జడ ♦ సరి వచ్చె నని కదా
మించి కాళియుని మ♦ర్దించు టెల్ల
నింతి నీబొమ్మలు ♦ కెన వచ్చె నని కదా
విడక కంసునివిల్లు ♦ విఱుచు టెల్లఁ
దెఱవ నీచనులకు ♦ సరి వచ్చె నని కదా
గిరివరంబును బెల్ల♦గించు టెల్ల
సతి నీనితంబంబు♦జత వచ్చె నని కదా
మున్ను బండిని గూలఁ ♦ దన్ను టెల్ల
తే. గీ. వనిత నీయానమున కెన ♦ యనుచుఁ గాదె
కువలయాపీడమును బట్టి ♦ కొట్టుటెల్ల
నట్టిసను న్యాయమా యిట్టి♦రట్టు సేయ
నరయ మది లోన నీవైన ♦ హంసయాన. 54

చ. చెలిమిని జిన్ననాఁడె నను ♦ జేరఁగఁ దీసి విరాళి గొల్పి నీ
పలచనిమోవిచక్కెరల♦పానక మానఁగ నిచ్చి నిండుకోఁ
గిలి నిడి చొక్కఁ జేసి మరు♦కేళుల రాఁ బొనరించి యిట్టు లీ
వల వలదన్నఁ బోవుదునె ♦ పాదముఁ దీయక రాధికామణీ. 55

సీ. మన కిద్దఱికి మున్ను ♦ మఱుఁగుగా నడిచిన
మరునిముచ్చట లన్ని ♦ మఱచినావె
వదలితి చీర నా♦యెదుటనే బిత్తల
నను జూడఁ బో కని ♦ నగితి వీవె
చెంబు పట్టుకొని చే♦సినపను ల్మఱచితి
చిన్నవాఁ డంటివి ♦ చింత యేమి
పంగుగా నీతొడ♦పయి నన్ను నెక్కించి
నాకు నుబ్బస మెత్త ♦ నవ్వితీవె
భ్రాంతి నాకను లెత్తఁ ♦ బొఱుట గని నీవు
నిట్టూర్పు లిచ్చితి ♦ వట్టె యపుడు
తే. గీ. తిరిగి నీవేల బొల్లెమే ♦ స్థిరము పఱచి
చెప్పరానివి మఱి కొన్ని ♦ చేసి తీవె
మనకు జరిగినచేష్టలు ♦ మఱచినావె
అమ్మతోఁ జెప్పఁబోకు మ♦టంటి వీవె
మరులు కొల్పినదానవే♦మగువ నన్ను
నహహా ! యిప్పుడు విడుచుట♦న్యాయమటవె. 56

చ. ఒకపరి నీకడ న్నిలిచి ♦ యుండినఁ జాలదె యొక్కసారి నీ
సొగసుమిటారపుంబయటఁ ♦ సోఁకినఁ జాలదె యొక్క తేప నీ
పగడపుమోవిపానకము ♦ పానము చేసినఁ జాలదే తపం
బొగి ఫలియించె నంచు మది ♦ నుందుఁ గదే జగదేకసుందరీ. 57

మ. అదిరా వింతవిధం బ దౌర తమకం ♦ బాయంద మింకొక్కమా
అది బా గాయె నటంచుఁ గళ మొడిచి నీ ♦ వర్ధోక్తులన్ మెచ్చఁగా
మది నుప్పొంగుచుఁ బ్రక్కమార్పులను బ్రే♦మన్ మోహము న్నించ ని
న్మదనానందరసాబ్ధిఁ దేల్చెదను గో♦మ్మా సమ్మతింపం గదే. 58

సీ. అందె నై తే కదా ♦ యరవిందముఖి నేను
జేరి నీపదసేవఁ ♦ జేయుచుందుఁ

చీర నైతే కదా ♦ చెలియరో ఘన
జఘనోరుభాగవర్గ♦సోఁకి గందు
రైక నైతే కదా ♦ రమణి నీసిబ్బెంపు
మెఱుఁగుచన్గుబ్బల♦మేల్మిఁ గందు
ముంగ రైతే కదా ♦ మోహనాంగి నీదు
పొలపుటూర్పులగాలి ♦ సోఁకి యుందు

తే. గీ. సహహ వితగాఁగ మీనకూ♦ర్మాదిరూప
ములను దాల్చితి నెట్టి నై ♦ ముద్దుగుమ్మ
తొల్లి యీచింత నీకేఁత ♦ తోఁచదాయె
గతము లగుకార్యములకిప్డు ♦ కలఁగనేల. 59

చ. చెలిమి యొనర్పవే మనవి ♦ చేకొనవే మొగ మెత్తి చూడవే
పలుకవె చేర రావె నను ♦ బ్రక్కను జేర్పవె యాదరింపవే
వలపు గణింపవే మరుది♦వాణము నంటుద సమ్మతింపవే
నిలువ తరంబు గాదు కరు♦ణింపవె నన్నిఁక భామినీమణీ. 60

చ. పొలఁతిరో నీవు పంప నటు ♦ పోవుటమాత్రమె కాని దానిపైఁ
జెలిమి యొనర్ప లే దనుచుఁ ♦ జె ల్వగుకీల్జడచిల్వఁ బట్టి మే
లలర నితంబభూమితల ♦ మంటి ముఖద్విజరాజు ముట్టి నా
నిలకడ లెల్లఁ దెల్లమిగ ♦ నీయధరామృత మాని తెల్పెదన్. 61

కం. ఇంతీ పూబోఁణులమేల్
బంతీ సేమంతివిరిరు♦వారపుబంతీ
కంతునిపట్టపుదంతీ
పంతమె నాతోడ నీకు ♦ వలపుల దొంతీ. 62

కం. అని యెంత వేఁడుకొన్నను
జన వియ్యనిచెలిని జూచి ♦ సారసనాభుం
డనియె మది దిటము దెచ్చుక
వినయము నునుకినుక వలపు ♦ పెనఁగొన్న తొలుకన్.

ఉ. మారుఁడు చూడ నావరకు♦మారుఁడు బావమఱంది రాజు నా
పేరిటివాఁడు మాధవుఁడు ♦ పేర్మిని బ్రాణపదంబు గాలి నీ
వీ రీతి నేమి సేయుదువొ ♦ వేమఱుఁ జూచెద నీదుకోసమ
వ్వారిగ వారె బాము లిడి ♦ ప్రాణము దీసిన నిచ్చెదం జెలీ. 64

చ. చెలఁతకొ నిన్ను నమ్మితిని ♦ నీదుకురుల్ కుటిలమ్ము లాయెఁ జూ
పులు చపలమ్ము లాయెఁ గను♦బొమ్మలు వక్రము లాయెఁ గబ్బిగు
బ్బలు కఠినమ్ము లాయె మఱి ♦ భావము కర్కశ మాయె నాపయిం
గలుగుట యెట్లు నీకు దయ ♦ కన్గొనవే మది నంగనామణీ. 65

కం. చిగురువిలుకానిశరములు
తగ వెన్నునఁ దూరి నేను ♦ దల్లడపడఁగా
సొగసారి యింత యోర్తురె
నగినం దగుపాటి గాక ♦ నాళీకముఖీ. 66

సీ. వలచి పాయుట పగ♦వారికైనను గాదు
[1]మునుపుగా నన్నది ♦ మనమె కాదొ
కవఁ బాసి బ్రతికిన♦కాంతలఁ గాంతుల
నటు మెచ్చునిది మన ♦ మానొ కాదొ
మనకూటమికి నాడు♦కొనెడువారలకన్నుఁ
బొడిచినరీతిని ♦ నడువ లేదొ
యుదయాస్తమయముల ♦ మదిలోనఁ దలఁపక
గడియకు పలుమాఱు ♦ కలియ లేదొ

తే. గీ. యిప్పటిఋణానుబంధంబు ♦ లిట్టు లుండ
నైన నేమాయె నే మైన ♦ నైనఁ గాని
సుఖముగా నున్న నెపుడైనఁ♦జూడవచ్చుఁ
బోయి వచ్చెద చెలివిమ్ము♦పువ్వుఁబోఁడి. 67

చ. అనఁ గుబుసంబు నూడ్చినమ♦హాభుజగాంగన నా ముసుంగు తె
ప్పనఁ బెనవేసి లేచి ముడి♦బొమ్మ లెసంగఁ గటంబు లుబ్బఁగాఁ

1. మహిళలోన నన్నది. [మా].

గనుదొగ లెఱ్ఱవార ముఖ♦కంజము జేవురు దోఁపఁ జెమ్మటల్
కనఁబడఁ గావిమో వదరఁ ♦ గామిని పల్కె మహాపకోప మై. 68

ఉ. ఎవ్వరు పిల్చి రిచ్చటికి ♦ నెందుకు వచ్చితి వేమి కార్య మే
నెవ్వతె నీ వెవండ వింక ♦ నెవ్వరి కెవ్వరు దేని కేని మా
జవ్వని విన్న రవ్వ లిడుఁ ♦ జా ల్తడ వాయెను వచ్చి లేచి పో
నవ్వెద రెల్లవారలును ♦ నన్నును నిన్నును గోపశేఖరా. 69

చ. నిలుకడ సున్న తాల్మి నహి ♦ నేస్తము దబ్బర మాట పద్దులే
వలపు హుళక్కి యాన లుసి ♦ వావులు పైపయిమేల్మి నీదునీ
తులు మెలమెచ్చు లాదరణ ♦ దూఱు దయ ల్సట నమ్మ వచ్చునే
యిల మగవారిఁ దన్మహిమ ♦ లెన్నఁగ శక్యమె యిందులన్ హరీ.

చ. కపటులు క్రూరచిత్తులు స్వ♦కార్యపరుల్ కరుణావివర్జితుల్
చపలు లసత్యభాషణు లి♦ల న్మగవారలు వారిలోనఁ గొం
చెపునెరతుంటవింటివగ♦సామివి దేవర నీకు నాపయిం
గృప మఱి యేటికి న్గలుగుఁ ♦ గృష్ణ హరీ నవనీతచోరకా. 71

చ. మలఁకలమాట లిందు బహు♦మానము లచ్చట గచ్చు లిచ్చటన్
దలఁపులు దానిపైని ఖలు♦తప్పులు నాపయి నేస్త మాడఁ జే
రలుక మ ఱీడఁ గూర్మివగ ♦ లక్కడ నిక్కడఁ జిక్కు లద్దిరా
తెలియఁగ వచ్చె నీనడత ♦ తెల్లముగా విటలోకనాయకా. 72

చ. వలపులతిట్లు కొట్లు రతి♦పద్దులు నబ్బినచోట ముద్దులుం
గలుగఁగఁ బోదు నాయెడనె ♦ కాని మఱెక్కడ నంచు నుంటి చాల్
నలుగురిపట్ల నీ కిదియె ♦ నైజ మటంచు నెఱుంగ నైతి హా
నలువశిరంబు ముట్టినను ♦ నల్లనివానిని నమ్మ వచ్చునే. 73

ఉ. ఏమని చేరెనో చెలిమి ♦ యింతి రవంతయుఁ జింత సేయకే
వేమఱు నీదుపాలఁ బడి ♦ వేఁడి పెనంగిననాఁటనుండియున్
బాములె కాని సౌఖ్య మొక♦పాటిగ నైన నెఱుంగ నైతి రా
రామునిఁ బొందురామక్రియ ♦ రామునిసోదరుఁ డౌదు వన్నిటన్. 74

ఉ. అప్పటి[illegible] మఱి ♦ యప్పటికప్పుడు వేఱె [illegible] నేఁ
జెప్పితి[illegible] వే[illegible] కస ♦ నిప్పటికప్పుడు వేఱ [illegible] నే
ల్లప్పటి[illegible] లాఁచిన ♦ లాఁగు [illegible] శేవిహాటయుల్
మప్పనజప్పనంభ్రమ ♦ ముల్ దలపోసిన నేను శ్రీహరీ. 75

ఉ. అప్పుడు మప్పి నాముసు ♦ నై నటు లాడుచుఁ గేరి కన్నులం
గప్పక బాస లిచ్చి పయి ♦ కప్పువ సిరె విరాళి గొల్పఁగాఁ
దప్పక కిజె నే [illegible] ♦ దపము సప్పుడు నాఁడునాఁడె నిక్క
గప్పయెలుంగుచిల్కె వని ♦ కాంతుండ నే నెఱుఁగంగ నైతి రా. 76

చ. తొలుతను జేమకట్టునొకొ ♦ దోమలు గుట్టునొ యంచుఁ జూచి నే
నెలమిగ నెత్తి పెంచి నిను ♦ నింతటివానిఁగఁ జేయు టెల్ల నీ
చెలియల కొప్పగించి వెతఁ ♦ జెందనొ కూడి సుఖంబు లందనో
వలనుగఁ దెల్పు మీ పయిన ♦ వైనము గాఁగ మురాసురాంతకా.

కం. విషకంధరునచ్చెలి నై
విషకుచచనుబాలు గ్రోలి ♦ విషనిధిలోనక్క
విషధరుపైఁ దగునీదగు
విషమగుణం జేల పోవు ♦ విషరుహనయనా. 78

సీ. ధర బెస్తనేస్తంబు ♦ తొరసాలెపద్దులు
వెలయాలికూరిమి ♦ విటులనియమ
మగసాలెనిజమును ♦ జగలోభియీవియుఁ
గలుబొమ్మలింతిగి ♦ కాకితెలుపు
కోమటిసత్యంబు ♦ గొల్లనిరసికత
కాముకజనులజ్జ ♦ ఖలునికరుణ
చోరస్వదేశంబు ♦ జూదరిధర్మంబు
తగవరిమోమోట ♦ మలసునిరతి
తే. గీ. గగనకుసుమంబు గొడ్రాలు ♦ కన్నబిడ్డ
శశివిషాణంబు దుర్భిజ ♦ జాతుఘనత

పంచమశంచితస్వ మప్పని ♦ మంచితనము
గలదె నిన్ననఁ బని యేమి ♦ కలికికృష్ణ. 79

తే. గీ. వారె కానుచుఁ జెలిఁగూడు ♦ వారు లేరొ
ప్రక్కఁ బాయక సతి నేలు ♦ వారు లేరొ
వనిత నైక్యము గొని పొర్లు ♦ వారు లేరొ
వారు నీవారి మెడఁగట్టు ♦ కోరు గాని. 80

సీ. గోముఖవ్యాఘ్రి మై ♦ గుదిగొనుమాయత్త
వదినగారికి మాఱు ♦ పలుక రాదు
మగఁ డైతె యేవేళ ♦ మండుచు నుండును
మామగా రంతకు ♦ మంట్లమారి
పెదబావగా రైతె ♦ బెబ్బులివలె దూఱుఁ
బినబావ చేకత్తి ♦ పెట్టఁ డవల
నిరుగుపొరుగువార ♦ లే యమదూతలు
తోడికోడలి కేదు ♦ రాడఁ గూడ

తే. గీ. దన్నదమ్ములు గన మేక ♦ వన్నెపులులు
సారిది నిందత్రికనుగట్టి ♦ నున్నఁ బెట్టి
నేను నినుఁ జేర నీవందు ♦ దానిఁగోర
బ్రతుకు బాగాయె ధూర్త గో ♦ పాలరాయ. 81

కం. అల్లందు కందుకొని నీ
బెల్లింపులఁ బడినమొదలు ♦ పెనుబాములకే
యి ల్లయితి నరసి చూడఁగ
గొల్లనితోఁ బొందుచెలికిఁ ♦ గొదవే కొదవల్. 82

కం. మును నిన్నుఁ గోరి చేరిన
దనుజాంగనముక్కు పోయె ♦ ధర నని తెలియన్
విని కని వలచితి నను చో
నిను దూఱఁగ నేల నన్ను ♦ నే ననక హరీ. 83

సీ. మును మున్ను క్రొన్నాళ్ళ ♦ మన మున్నయద్భుతం
బదివిప్పి చెప్పఁగా ♦ నలవి గాదు
తవిలి కొన్నిదినంబు ♦ లవల నభేద మై
మెలఁగితి మెడ లేని♦మేల్మి యెసఁగ
నంతట నీవు నే ♦ నని కొన్నివారమ్ము
లమరితి మిద్దఱ ♦ మగుచు వెలసి
యిప్పుడు ముగుర మై♦యీనలుగురిలోన
విను కాఁపురము మూఁడు♦విధము లాయె

తే. గీ. నేమిటిసుఖంబు లిఁకమీఁద ♦ నేటిబ్రతుకు
లేటివఱదలఁ బోయె నీ♦మాట లెల్ల
నూర కిటు రవ్వ లిడి సరి♦వారు నవ్వ
వసుధపైఁ దారి నే నుండ ♦ వలెనె శౌరి. 84

సీ. ఎన లేనిప్రేమ నీ ♦ వెపుడు వత్తువో యంచుఁ
దలవాకి లిల్లుగా ♦ నిలిచి యుంటి
రమణ నవ్వుచు నీవు ♦ రాఁ జూతునే యంచుఁ
బడఁతుల శకునంబు ♦ లడుగుచుంటి
ములు పోఁక కీవు రా ♦ వలెఁ జేర న న్నంచుఁ
గులదేవతల నెల్లఁ ♦ గోరుకొంటి
నేరీతి నైన నీ ♦ విటు రాక పో వంచు
నిలువనిప్రాణముల్ ♦ నిలుపుకొంటి

తే. గీ. మరునివెడవింటిపాల్పడి ♦ యెరుక గంటి
నిపుడు నిను గంటి నీమాట ♦ లెల్ల వింటి
విడుము మీఁకఁ దొంటిపోకలు ♦ నడుపవంటి
దంటయిళయింటికేపొమ్ము ♦ తమ్మికంటి. 85

సీ. నీదుముద్దులగుమ్మ ♦ నీమోవి నొక్కితే
కటకటా నామది ♦ కంద నేల

నీప్రాణనాయిక ♦ నీచెక్కు గీటితే
కనలి నామది చుఱ్ఱు ♦ క్కనఁగ నేల
నీదుచక్కెరబొమ్మ ♦ ని న్నెంచ కాడితే
పొగిలి నామది చిన్న♦వోవ నేల
నీదుపట్టపుదేవి ♦ నిను చాల నెనసితే
యుడుగక నామేను ♦ బడల నేల

తే. గీ. నీదుదొరసానిచనులచే ♦ నీయురంబు
నొగులఁ గ్రుమ్మిన నామది ♦ నొవ్వ నేల
దానిసొమ్ముల కెవ్వతెఁ ♦ దలఁచి చూడ
వలపు పగవారి కైనను ♦ వలదు కృష్ణ. 86

తే. గీ. మున్ను జత గూడి వెంటనే ♦ నిన్ను వీడి
ప్రాణములు చేర నిన్నాళ్లు ♦ పట్టె నౌర
మరల నినుఁ బొంది పోయిన ♦ మరులు చెంది
జాలిఁ బడఁజాల నందగో♦పాలబాల. 87

కం. ఈనాఁటివఱకుఁ గానని
యీనాయత మెల్లఁ గంటి ♦ నీనానినుఁ దా
నీనం గాచియు నిళకే
యీ నాయెను నింక నాస ♦ లేల మురారీ. 88

సీ. కావేటికాల్వలై ♦ కనుఁ బాఱుకన్నీరు
వారక తుడిచెడు♦వారు లేక
విరహాగ్నిశిఖలచే ♦ వేగుచుఁ బొరలాడ
నూరడిల్లుమ యను♦వారు లేక
దిగులుచే నిల లేక ♦ తెగువ నేఁ జేయుచో
వల దని పలికెడు♦వారు లేక
మరుకోల లెద నాటి ♦ నెరకొట్టు కాడఁగా
భయపడ వ ద్దను♦వారు లేక

తే. గీ. కలఁగి మోహాబ్ధిలో మున్గి ♦ గాలిసోఁక
గట్టు గానక యుంటినే ♦ గాసిపడెడి
నాఁటికే లేచిమఱి నీవు ♦ నేఁటి కేల
చాల తడ వాయె లెమ్ము గో♦పాలరాయ. 89

కం. మానమె ధనముం గేహము
మానమె సర్వంబు చూడ ♦ మానవతులకున్
మానము పోయినవెనుకం
బ్రాణముతో నుండ వలెనె ♦ పద్మదళాక్షా. 90

తే. గీ. అన్నియిటు లాడఁ గాంచి ము♦రాసురారి
రమణి దాసరితప్పు దం♦డమునఁ దీరుఁ
దీరుమాన మటంచని ♦ తెఱవపాద
పద్మముల వ్రాలె నళి తమ్మి ♦ వ్రాలినటుల. 91

కం. కని మంజీరము ఘల్లన
వనజజరుద్రాదివిబుధ♦వరసేవ్యం బై
తనరినహరిశిర మంచ్చో
వనజేక్షణ ద్రోచె వామ♦పాదముచేతన్. 92

కం. లేచి యదూత్తముఁ డనుఁ జేఁ
జాచ్చియ నాజన్మ మిపుడు ♦ సఫలం బాయెన్
నీచిన్నిపదము నొచ్చెనొ
నాచికురభరంబు దాఁకి ♦ నాళీకముఖీ. 93

చ. నెలఁతరొ యాలకించు తొడ♦నిగ్గు తళు క్కనఁ జీర జాఱఁగాఁ
గులుకుమెఱుంగుగబ్బిచను♦గుబ్బలు పొంగఁ బసిండియందియల్
ఘలుఘలుఘు ల్లనం జరణ♦కంజములన్ గొని తన్నివంత మై
ఝులుఝులుఝు ల్లనం బులక♦జాలము లెత్తె న దేమి తెల్పుదున్. 94

సీ. చేతుల మెఱపుల♦చెన్నులెం త్తైనను
తొడలఁ జెందిననిగ్గు♦సడుము మేలు

గబ్బిగుబ్బలపెంపు ♦ కలుము లెం తైనను
బిఱుఁదులనెరిమిన ♦ పెంపు మేలు
కనుబొమపైఁదగు ♦ ఘనఫాల మెం తైన
నునుబొత్తికమ్పుకం ♦ దువలు మేలు
పలికెడుపెదవులఁ ♦ గలయెఱు పెం తైనఁ
బలుకనియలచోటి ♦ పొలుపు మేలు
తే. గీ. పైకి నెగిరినచీరయె ♦ యాకసంబు
మిగుల నాలోనిద్రవమె పో ♦ గగనగంగ
యార నూఁగారురేకయే ♦ కారుమొగులు
వనిత యాలింగనసుఖంబె ♦ వక్షస్థలము. 95

చ. చులకనఁ జేసి నన్ వలపు ♦ చూఱలు వుచ్చిన పిస నాడినం
బలికినఁ బల్కకుండినను ♦ బాలను ముంచిన నీట ముంచినం
జెలి మిఁకఁ జాలు పొమ్మనినఁ ♦ జేరఁగఁ బిల్చినఁ బిల్వకుండినన్
భళిభళి యౌను గా దనినఁ ♦ బాయుదునా నిను రాధికామణీ. 96

వ. అనిన విని. 97

కం. వనజాక్షు యింత చేయఁగ
మన సొగ్గెనె యంతె చాలు ♦ మానముకన్నన్
విను ప్రాణ మేమి ఘనమగు
నని యీసును వలపు కోప ♦ మదనము గాఁగన్. 98

ఉ. అందపుపైఁటకొంగు వద ♦ నాబ్జముపై నిడి శౌరి చూడ నా
యిందునిభాస్య యేడ్చె నెలుఁ ♦ గెత్తి కలస్వన మొప్ప వెక్కుచున్
సందగుగబ్బిగుబ్బలను ♦ జాఱెడుతన్నయనాంబుపూరముల్
మందరమేరుశైలముల ♦ మాటికిఁ బాఱుఝురంబులో యనన్. 99

చ. చెలి యటు లేడ్వఁ జూచి హరి ♦ చేరి పదంబులు పట్టి కూర్మిచే
నెలఁతరో యేడ్వనేల నిను ♦ మించినవాఁడనె కోప మంతఁగాఁ
గలిగిన నన్నుఁ జేయఁ గల ♦ కార్యము లన్నియుఁ జేసికొమ్మి నే
తలఁపఁగ నీదుసొమ్మనుచుఁ ♦ దా బలిమిం గొని కౌఁగిలించినన్. 100

ఉ. అంతఁ బడంతి సై పఱచె ♦ నంబుజనాభుఁడు మోవి యాని సీ
మంతిని చెక్కు నొక్కె హరి ♦ మర్మము లంటె మిటారి ముద్దిడెన్
గాంతుఁడు గోట మీటెఁ జెలి ♦ కన్గొనె వెన్నుఁడు నీవి విప్పె నా
కంతునిదంతి తారసిలెఁ ♦ గమ్మవజీరునిపోరుకున్ వడిన్. 101

వ. ఇట్లనంగసంగరోత్సాహతరంగితాంతరంగులై రాధామాధవు
లొక్కరొక్కరి చక్కనినెమ్మొనికమ్మనెత్తావుల సొమ్మసిల్లుచు ముమ్మరం
బగుమోహంబుల నెమ్మదింజెంది రందు నందు సోదరీరత్నం బవాంతరలజ్జా
భరంబునుంగొన మందరధరుం డమందానందంబున నందం బగుచెందొగల
విందుచందంబును డిందుపఱచుసుందరమందస్మితవదనారవిందంబునం గ్రందు
కొని ముద్దువెట్టినం బెట్ట నీయక నిద్దంపుటద్దంబున కుద్దియై తద్దయు నొప్పు
ముద్దుచెక్కుల నొక్కిన నొక్కనీయక కప్పుగాఁ గప్పుకప్పులం గుప్పుగొప్ప
నెరికొప్పునిమిరిన నిమర నీయక చొక్కంపు కెంపుసొంపుసంపాదించు తావి
చెంగావిమోవి యానిన నాన నీయక కట్టాణిముత్తియంబులతీఁగెమోడికుట్టు
పనులఁ గనుపట్టుకెంబట్టురెకకుం బట్టుచాలక మట్టుమీఱి గుట్టు బయటఁ
బెట్టుగబ్బిసిబ్బెపుటుబ్బుగుబ్బచనుగుబ్బలం బట్టినం బట్ట నీయక రంగుబంగరు
దింటెనవిరివెంటనంటుతుంటవింటిదంటయింటి నంటిన నంటనీక మించుమించన
మించుక్రొమ్మించు మెయిదీఁగె కౌఁగిటఁ గదియించినం గదియించనీయక దా
పురంబులు వెట్టుచు నలయించిన నలయించువిలుగొన్నమన్నెదొరం గన్నమి
న్నయాయన్నులతలమిన్న నొంటికళ లంటి సొక్కించి వితాళించి చివచివ
లాడవఁ జివుకు చివుక్కునం బైకెక్కి నిక్కి చక్కెరమోవి నక్కజంబుగఁ
జుక్క లేరుపడఁ జాఱుక్కున నొక్కి మక్కువ నెక్కొనం జెక్కిలి గొట్టి
మదదంతిపై మంతుకెక్కుచూవంతుచెక్కున సొక్కు దక్కి గిలుకలచప్పర
కోళ్ళమంచపుహాళహాళలును వెలివక్కిరెక్క దూదిమెత్తలో నత్తమిల్లుకీచు
బుజ్జిలకూఁతలును సురతశ్రమంబుల నెదల గమగమవలచుగోరజవాదిప్రోది
నెత్తావులు ఘుమ్మఘుమ్మనం గ్రమ్మ బిసబిసవిస రెడిహాసపరిసురటిపిట్టల
రెట్టచప్పుడులును బకదారులమ్రోఁతలును సారసకోకిలములకివకివలును
సుకకిక్కిత్రిప్పక కొక్కొక్కశాస్త్రమ్ముం బ్రసంగించుకలికిచిలుకలకలకలంబు

లం గప్పినపరవశమ్ములం దప్పినమరుసామువరుస లెత్తి యిచ్చుగోరవంకల మెలుఁగులును నిచ్చలపుముచ్చటలం బెచ్చుపెరుఁగ మెచ్చు లిచ్చురాయం చలవళావళులును గళరవమ్ములును మంజుమంజీరఝుళంఝుళధ్వనులును విడ కువిడువకుతడఁబడకుమెడమిడక విడివడి తొడఁబడ నడుమడుము మనునుచు వులును ఘనజఘనసంఘట్టనా చటచటాత్కారంబులు తోరంబు లై మీాస రంబు లగు పై సరంబు లెత్త నాబిత్తరి తత్తరిలక హత్తుకొని తనకుతళుక్కు మనుచిలుకతేజీవజీరుహజారంబునం దమి చిలుక నెదురొత్తు లిచ్చుచు సాటి లేనిమేటిగోటిపోటులం జొత్తిల్లు కొత్త నెత్తురుల మత్తిల్లుబిత్తరపుగుత్తంపు చనుగుత్తు లెద నొత్తి యిరుఁగేలు సాచి కంబుధరుగళంబును గాఁగిలించి మోము మోమునఁ జేర్చి తన్మధురాధరసుధారసధారలం గ్రోలి తియ్యని రుచులం దేలె నిట్లిరువురు నొడలడరఁ దొడరిదుముకు లదరింపులు భ్రూభం గంబులను చిఱునన్న లుద్దవిడిపద్దులగ్గలికెతాఁకునూకులువీఁకమీాఱ బాహా బాహిం గచాకచిం బెనంగుచుఁ జెంగట నెసంగుభర్మనిర్మిత చిత్రరత్నరత్న మాలికాయంత్రపాంచాలికాహస్తవిన్యస్త మల్లరంగసముల్లసితమల్లవల్లభుల దండివెనుదండివిడక న్యస్తసువర్ణవర్ణనీయసుగంధబంధురకుసుమతాళవృంతో ద్ధూతహాతప్రవర్ధితాగురుధూపధూమస్తోమంబు లెగిరి నిగనిగ మనుజిగిమొగు లనఁ గప్పుకొని యన్యోన్యాననాలోకనోత్సాహమోహంబుల నించుక యప నయింపఁ బునఃపరస్పరదర్శనోద్యోగవేగంబులంబుట్టి బెట్టునిట్టూర్పుగాడ్పు లం గొట్టువడి యెట్టకేలకుం దెట్టగిలి నెట్టన మొగంబులు చూచుకొని తడ వెడసి యొడఁ బడినజక్కవపక్కులమక్కువ లంది యిం పొందం బొందు చౌశీతిబంధప్రతిబింబంబుల ముకురంబులం గని సంకుచితమందహాసంబుల నిరవొందుచుఁ బెనంగుసమయంబున. 102

కం. హత్తుకొని యిన్నివిధములఁ
దత్తరపడ నన్నఁగి పెన్నఁగి ♦ తనివారక యా
బిత్తరి పై కొనె హరిపై
మత్తేభమునిూఁద నెక్కు ♦ మావంతుఁ డనన్. 103.

సీ. మరుగుహారముఁ బోలె ♦ గిఱికొన్న నెరికుఱు
ల్గ్రిమ్ముమున్నాఁచుచీఁ♦కటులు గాఁగ
జలజల మని రాలు ♦ సన్నజాజులచాలు
చీలి వ్రాలెమురిక్క♦చాలు గాఁగఁ
జిఱుకమ్మచెమ్మట ♦ ల్నెరిఁ దోఁచుఫాలంబు
కేజ్జేనిచిన్నారి♦రేక గాఁగఁ
గరఁగి జాఱిన సిస్తు♦కస్తూరితిలకంబు
క్రందుగాఁ జెలువందు♦కందు గాఁగఁ

తే. గీ. వలపుచిఱునవ్వు లలతివె♦న్నెలలు గాఁగ
నాశలను బెంచి కానని♦యంద మూని
కృష్ణపక్షరీతి నా♦కృష్ణవేణి
కృష్ణదేవునిపై నుండి ♦ కేళి సలిపె. 104

సీ. చెంపు గోరించిన♦దండిగాఁ బైనుండి
కేఱుచసన్నలఁ బఱఁ ♦ గొంతసేపు
గాలి చక్రముఁ జుట్టు♦కరణిని దిరుగుళ్ల
వింతగాఁ దిరుగును ♦ గొంతసేపు
పసిడిజంత్రపుబొమ్మ♦పగిది విన్నాణముల్
కులుకుచు నటియించుఁ ♦ గొంతసేపు
తుద నాడుబొంగరం ♦ బిది నాఁగఁ గసి దీఱఁ
గంతుశివం బాడుఁ ♦ గొంతసేపు

తే. గీ. అభినయము పట్టు మని చెక్కు ♦ నమరఁ గొట్టు
ముద మొదవఁ దిట్టు ముద్దుపై ♦ ముద్దు వెట్టు
మర్మములఁ గొట్టు మెలమెల ♦ మబ్బు దట్టు
బాల హరిపైని బుంభావ♦కేళి వేళ. 105

చ. సరసిజగంధి యీపగిది ♦ శౌరిని గూడుక కౌఁగిలింపఁగా
గిఱికొని ముత్యపుం సరులు ♦ కెంపులదండలు ఝల్లు ఝల్లనన్

బెరుగుచు రాలెను స్మరుండు ♦ నేర్పునమల్లియతూపుగుంపు ల
గ్గురుశిఖివిస్ఫులింగములఁ ♦ గూడుక రాలినలీల దోఁపఁగన్ 106

వ. అట్టియెడ దనుజ మదనజనకుం డామదవతిం జూచి యిట్లనియె.

సీ. వలుదగుబ్బలగోరు♦వంక లేదని రాధ
యని నీ వెఱుంగుదు ♦ వంబుజాక్ష
చక్కెరకెమ్మోవి ♦ నొక్కు లేదని రాధ
యని నీ వెఱుంగుదు ♦ నమరవంద్య
మిసిమిచెక్కులఁ బెమ్మ♦రసము లేదని రాధ
యని నీ వెఱుంగుదు ♦ నాదిదేవ
తగువెన్నుసరిపెన♦దండ లేదని రాధ
యని నీ వెఱుంగుదు ♦ నతనుజనక

తే. గీ. యనుచు నిరువురు గడిదేరి ♦ హావుసుమీఱి
యాని సరిపోరికెమ్మోవు ♦ లానఁజేరి
తమి చెలఁగఁ జీరి యలకేర♦జములఁదారి
[1]కోరి మరుబారి నలసిరి ♦ కొమరు మీఱి.

సీ. రమ్యబృందావనా♦రామసీమలయందు
[2]నతులితగోవర్ధ♦నాద్రియందు
సత్పథోజ్జ్వలరత్న♦సౌధాగ్రములయందుఁ
దరణిజాసైకత♦స్థలములందుఁ
బారిజాతలతాంత♦పర్యంకములయందు
బహుచిత్రకేళికా♦గృహములందు

1. కూడి మరుకేళిపలిపిరి ♦ కోవ మారి. [మూ].
2. స్వచ్ఛోదకాపూర్ణ♦సరసు లందు. [మూ].

మారుతకలితవా♦నీరకుంజములందు
భీమనదీతీర♦భూములందు

తే. గీ. సరసభాండీరవటతరు♦చ్ఛాయలందుఁ
జారుతరచంద్రచంద్రికా♦పూరమందు
దేవదేవుండు రాధికా♦దేవితోడఁ
గూడి విహరించె మదిలోని♦కోర్కు లలర. 109

తే. గీ. సంపదలు గల్గురాధికా♦సాంత్వనంబు
చదివినను విన్నఁ గైకొన్నఁ♦జదువుచున్న
వారి కవ్వారిగా నల♦వార వారి
జాక్షుఁ డొసఁగును గోరిక ♦ లధికదయను. 110

శా. శ్రీలక్ష్మీముఖపద్మషట్పద తను♦శ్రీశిక్షితనీలాంబుదా
లీలామానుషవిగ్రహా ప్రమదలీ♦లీహానశయ్యాస్పదా
కాళిందీతట కేళికోవిద మహా♦కంసాదిదుష్టాత్మదా
కాళీయోరగరత్నరంజితపదా ♦ కౌంతేయధైర్యప్రదా. 111

కం. సారగదాధార సదా
చార సదాతనువినూత్న♦చారుతరోద్య
న్మారజితాకారయుతా
ధీరనుతాపారచరిత♦ధిక్కృతదురితా. 112

మ త్త. నాగపాలక నాగదాలక ♦ నాగఘాలకవాహనా
వాగధీశ్వర వాగహీశ్వర ♦ వాగనశ్వరగాహనా
యోగచారణ యోగధారణ ♦ యోగకారణ సాహనా
భోగశోషణ భోగిపేషణ ♦ భోగిభూషణమోహనా. 113

గద్యము.

ఇది శ్రీచిన్నికృష్ణకరుణాకటాక్షవీక్షణక్షణప్రవర్ధమానానూనశృంగారరసప్రధానసంగీతసాహిత్యభరతశాస్త్రాదివిద్యాపారంగత శ్రీమత్తిరుమల తాతయాచార్యపాదారవిందమిళిందాయమానమానసచోళ సింహాసనాధ్యక్ష ప్రతాపసింహమహారాజ బహూకృతానేకచామీకరాంబరాభరణ ముత్యాలుగర్భశుక్తిముక్తాయమానముద్దుపళనిప్రణీతం బైన రాధికాసాంత్వనం బనుశృంగారప్రబంధంబునందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

తే. గీ. కృష్ణదేవునియాజ్ఞ నీ ♦ కృతిని ముద్దు
పళని యనువేశ్య రచియించె ♦ లలితపణితి
అధికశృంగారకావ్య మై ♦ యలరియుంట
దీని ము న్ముందుఁ బ్రకటింపఁ ♦ బూనినాఁడ.

ఇట్లు,
కో సూ రు గు రు నా థ మూ ర్తి,
స్థా ప కుఁ డు,
శృంగార కావ్య గ్రంథమండలి.

తప్పొప్పులు

—:0:—

పుట	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
12	27	కరున	కర్జున
13	13	ల్గీను	ల్వీను
55	3	జిగిగంద	జిగిచంద
105	27	జెపృటో	జెప్పుడో
136	21	లిగింతగి	గిలిగింత
144	12	పక్షు	పక్షము

సప్తపదులు

— ము[illegible] —

*

ర స స మా క్షు

వెంపటి నాగభూషణం: ఎం. ఏ.

గోపకిశోరుని వల్లవీ—పల్లవ—విలాస రాసక్రీడావిహారములు ...వ్రజ—అభీరులకు, కంటకములైనా, దేవతలువూతేము—నీల వర్ణుడు గోపభామలను సూర్యసుతాపులినసీమలకు మరలించుకుని పోయిన ప్రత్యావసరానా—విరులవాసలు కురియించి, ఆమోదకోలా హలను చేయకుండా మానలేదు. వావివరుసలకు అవసరమూ—అవకాశమూలేని అమృతమూర్తులకు...స్వైరగమనము విధాయకము. నందకుమారుని మార్కటకిశోరవినోదములకు, అంతకూ తలమీరిపోయిన చేతలకు—భాగవతులు తగులాటమొనరించిన పరమార్థము...ఉండనే ఉన్నదికదూ, పరువుకాపాడటానికి!

— గోకులములో, కృష్ణుడు — అడ్డుపెట్టేవారులేకుండా, ఎవరు ఏమనుకుంటారో,—ఇది ఉచితమా—అనుచితమా అనే బెరుకు లేశమున్నూలేకుండా,...గొల్లకన్నెల మానధనములు స్వాయత్తం చేసుకోవడం —కులపెద్దలు చూసిచూసి సహించలేక,—ఇకనుంచీ ఆడవాళ్లెవరూ కృష్ణునిచాయలకైనా పోరాదని, అతని కంటికైనా కనపడరాదని,—అనుశాసించి, ఉల్లంఘనముకాకుండా, వేయికన్నులతో కాచుకుంటూఉన్నారు. ఈ కట్టడి, గోపికల శృంగారవల్లరికి లవిత్రాఘాతతుల్యము గనుక,...ఎవరిలోవారు తగని వేదనననందుతూ, కోరినదేవతలకెల్ల మొక్కుకున్నారు—ఎన్నడూ లేని ఈకోరంటికము మాయమయ్యేటట్టు చేయమని.

—కృష్ణునికిజరిగిన ఈ అపచారానికి ఫలింతగా, దుర్భిక్షము బలిసిపోయింది. పాడిపంటలమీదనే ఆధారపడిన జీవనముకనుక, వర్షములు కట్టుపడేటప్పటికి గోపకులు విధిలేక రాజీకి రావలసి వచ్చింది. గోపికలు అందరూకలిసి—వర్షాగమనమునకు వ్రతము

ఆచరించి,...నరు ఒకే, కృష్ణుని ప్రసన్నులనుచేసుకోవాలి. ఈవిధా నముగా ఫలించును ..శ్రీకృష్ణునికన్న ఎవరు, తగినవారు?

సరే, విధానాన్ని అనుసరించి, నిష్కామప్రవృత్తిని, కామ్యా లాభములకోసం, గోపికలు వ్రతం ఆచరించి,...కృష్ణునిదర్శించారు —సాయంవేళ. అతడు, వారికి వేడుకను రమ్మని పంపి, తాను నీలాదేవితో శయ్యాగారము ప్రవేశించాడు. పల్లవకాంతలందరూ, ఎవరియింటికి వారు వెళ్లిపోయినారన్నమాటేకాని, ... కృష్ణునిమీాది మమత, అచిరకాలంలో అతనితో కూడి అనుభవించేభోగములు,... కంటికి రెప్పకూ దూరముచేసినవి. తెల్లవారేదాకాకూడా నిలువలేక, ఇలువెడలి, ఒకరిని ఒకరు కోడిగములాడుకుంటూ, వరుసలతో లేపు కుని చెట్టాపట్టాలువేసుకుని—నందునియింటికివెళ్లి, అక్కడివారినం దరినీలేపి,...కృష్ణుని, ఇంకాకౌగిలిలోనే కట్టివైచుకుని విడువకుండా పడుకున్నందుకు—నీలను పరిహాసమాడి,—ఈ అలికిడిని నిదుర మేల్కొంచిన నాగరశిఖామణిని, భక్తితో—పారవశ్యముతో, హెచ్చ రికలు మనవిచేసి...కొలుచుకుంటారు....

—ఈ కథాసంవిధానమును అవలంబనముగాచేసుకుని—చూడి కుడుత్తాళ్...ఆండాల్ దేవి—'తిరుప్పావై'గా, ముప్పది 'పాశురము' లను—గేయగాధలను—ద్రావిడంలో రచించింది.

'నాలాయిర' మ్మను—ద్రావిడసంహిత మొదటివేయిలో —ఈముప్పదిపాశురములున్నూ సంకలితములైనవి. దక్షిణదేశం అంతటా—వైష్ణవాంగనలు, వైష్ణవులు—ధనుర్మాసములో, వేకు వను, ఉలూలుధ్వనులతో, రోజుకొకటివంతున, 'తిరుప్పావై' ద్రావిడగాథలను పఠిస్తారు....

గోపికలు వైష్ణవలాంఛనలైనా, వారి కులదేవత—కాత్యా యని: ఆమెను ఆరాధించినందువలనే కృష్ణసాంగత్యలాభము కల

రూపమున సిద్ధించినది—అని, భాగవతపురాణము ప్రవచనము. అనురూపుడైన వరుణ్ని కన్నెలు సంపాదించే అధికారం, మొదటినుంచీ...కాత్యాయనికే స్వాధీనమైపోయినట్లు కనబడుతూన్నది. వివాహవిధిలో సూత్రధారణకుపూర్వము, పెండ్లికూతురు గౌరీపూజ చేసుకుంటుంది. వస్తుతః కన్య—ఆలయమునకువెళ్లే అలవాటు ఉన్నా,—కృష్ణుడు రుక్మిణిని ఎత్తుకుపోయినప్పటినుంచీ కాబోలు బహుశః,—ఇంటిలోనే పూజచేసి సరిపెట్టుకోవడంగా మారిపోయింది. 'గొబ్బెమ్మా...మొగలిపూవంటి మొగుణ్ని ఇయ్యావే?'—అని, బాలికలుపాడే గొబ్బిపాటకు ..కాత్యాయనీవ్రతమే మూలరూపము.

—ఇక, ద్రావిడకవయిత్రి...జీవితగాథ:—పాండ్యమండలములో శ్రీవిల్లిపుత్తూరు...ధన్వినవ్యపురము—అనే పుణ్యగ్రామము. అక్కడవెంచేసిఉన్న వటపత్రశాయి..'వడపెరుంగోయిలాన్'...అర్చావతారమూర్తి, ఆలయపరిచారకుడు—ముకుందాచార్యుడు. అతని కుమారుడు—విష్ణుచిత్తుడు: మహాభక్తుడు. ఎప్పుడూ, స్వామికి మాలాకైంకర్యమునుచేసి, సేవించుకుంటూ, పుష్పోద్యానమును పెంచుతూ,...దేవ—దాసభావమువహించి—జీవితమును పునీతము చేసుకున్న భాగవతుడు. చదువుసంధ్యలు లేనివాడైనా, స్వామిదయను, ఆ జగత్పతి ఆజ్ఞమేరకు,—పాండ్యమత్స్యధ్వజుని—శ్రీమార శ్రీవల్లభ—ఏకవీర—పరచక్రకోలాహలుడు (815–62) — సభలో...వేదాంత శాస్త్రవాదముచేసి, విశిష్టాద్వైతస్థాపనాచార్యుడైనాడు. 'పెరియాళ్వారు'—దొడ్డభక్తుడు—అనే ప్రఖ్యాతనామం వహించాడు. ఈయన ఆళ్వారులకోవలో—నాలుగవవాడు.

—దిగ్విజయంగా కృతార్థుడై, రాజసభనుండి తనఊరికి తిరిగివచ్చినతరువాత, విష్ణుచిత్తుడు ఒకనాడు — మామూలుగా, తులసితోటలో పెళ్లగించుతూండగా, వృక్షమూలమున, భూమిలోంచి—ఒకకన్య ఆవిర్భవించింది...

'—ఖనిత్వా నక్షేత్రేణ, విష్ణుచిత్తే మహాత్మని, తులసీవృక్షమూలస్య ఖననంచ ప్రకుర్వతి లక్ష్మ్యంశాల్లోకరక్షార్థం గోదాభూమ్యాస్తతో జని, '...(ఆముక్తమాల్యద అవతారికలో ఉదాహృతం.)

—ఆపిల్లను యింటికితీసుకువెళ్లి, భార్యా—తానూ పెంచుతున్నారు...గోదా అనేపేరుతో పిలుచుకుంటూ. ఆమె చిన్నప్పటినుంచీ భక్తి ఆవేశముకలిగి,—నారాయణునేతప్ప ఇతరుని పెండ్లిఆడనని కూర్చున్నది:

అదీగాక రోజూ, తండ్రి...స్వామికి అర్పించడానికి పట్టుకు వెళ్లే మాలికలు, ముందుగా ఎవరూచూడకుండా, ఒకమారు తలలో అమర్చుకుని,...భావిసీటిలో అద్దంచూచుకుని,—తీసి అక్కడఉంచేది, ఏమీ ఎరుగనట్లు.

ఒకనాడు, ఈఅపచారము విష్ణుచిత్తుని కంటపడినది. ఆతను, కూతురినిమందలించి, రిక్తహస్తములతో—ఉన్నపూలన్నిటితో అదివరకే మాలకట్టినాడుకదూ?—ఆలయమునకు వెళ్లేటప్పటికి,...స్వామివారే నోరుచేసుకు అడిగాడు—మాలలు తేలేదేమని. విష్ణుచిత్తుడు జరిగినవిషయం మనవిచేయగా, భగవంతుడు ఆతన్నిమందలించి,...గోదా, లక్ష్మిఅంశకాబట్టి ఆలాచేసినా దోషం లేకపోవడమేకాకుండా, ఆమెధరింపనిదీ తానుస్వీకరింపనని...సెలవిచ్చాడు:

—అందువల్లనే, గోదాకు—చూడికొడుత్తాళ్—ఆముక్తమాల్యద,—అని పేరువచ్చినది:

ఆనాటనుంచీ, విష్ణుచిత్తుడు కుమారితెను సాక్షాత్ పరదేవతలాగు బహుమానించుతూండేవాడు:

గోదాదేవి పెద్దదై, యౌవనవతిఅయి, అహర్నిశములూ కృష్ణుని ధ్యానంచేస్తూ, ఆయనను పొందవలెనని,...వెనుక, గోపికలు కృష్ణలాభప్రాప్తికి కాత్యాయనీవ్రతముచేసినారని వినిఉన్నదిగనుక, ...తానుకూడ, ధనుర్మాసము నెలరోజులూ, వేకువనులేచి, స్నాన

గ త్తెలతోబాటు వ్రతంచేస్తూ,...రోజుకు ఒకటిచొప్పున... ముప్పది 'పాశురముల'ను రచించింది: అవే—'తిరుప్పావై' పాటలు...

—పిల్ల, క్రమక్రమంగా మారిపోయి, రోగనిష్ఠలో పడి పోవడంచూచి,—ఛాందసుడైన విష్ణుచిత్తుడు, విరహవేదన అని, పోల్చుకోలేక, గాభరాపడి, ఆదుర్దాగా,—ఈసంగతి వటపత్రశాయికి విన్నవించి, ఆయనసలహామీద గోదాను శ్రీరంగంతీసుకువెళ్ళి,... రంగనాథునికియిచ్చి వివాహంచేశాడు. ఆమె, శేషజీవితం,... సాయుజ్యప్రాప్తివరకూ అక్కడనే గడిపింది.

—ఈకథ...వైష్ణవసంప్రదాయ గ్రంథమైన—'గురుపరంపరాప్రభావము' లోనిది: ఇదే, కొన్నిమనోహరములైన మార్పులతో, కృష్ణరాయని 'ఆముక్తమాల్యద' ప్రబంధమునకు,—కథాలవాలమైనది. వివరములు విపులముగా తెలుసుకునేందుకు—మేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యపండితుల — 'ఆముక్తమాల్యద' పీఠిక—చక్కగా ఉపకరిస్తుంది.

గోదాదేవి 'పాశురములు'— వైష్ణవులలో బాగా ప్రాకిపోయినవి. వాటిని— ఎరుగనివారు, కొన్నిఅయినా పఠించనివారు, అరుదు. నాలాయిరములో గోదారచనలు ఇంకా చాలావున్నవి.

ఇరువురికీ చిన్నికృష్ణుడే అధిదైవతము.... మధురభావనలు, కలిగిన, సరసవాణి—ముద్దుపళని,... 'పాశురముల'ను 'సప్తపదులు'గా ద్రావిడములోని—నానార్థచమత్కారగుంభనల తీయదనముసోనలు తీరేటట్లు—తెలుగు చేయదలపెట్టడము... తెలుగునాడు నోముఫలము.

—కాని, రవంతకించ కలుగుతూన్నది. ఇంతవరకూ, ముద్దుపళని 'సప్తపదులు' ముప్పదిన్నీ లభించకపోయినందువల్ల, ... దొరకినంతవరకూ, పదిగాథలు,—రచనాలాలిత్యాన్ని వెలయించడానికి చాలినవైనా,...చవులుమరిగిన రసరసనకు,—అంతటితో తనివినందే అ—కళా—స్వాస్థ్యములేదు:

శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిలుగారు, — ఈవిషయంలో, తాముచేయగల్గిన సాహాయ్యము... తెలుగుతల్లికి...సాహసించి— చేశారు. ఉపలబ్ధములైన—ముద్దుపళని 'సప్తపదుల' లో నెరసులను,—పూర్వలేఖక ప్రమాదవశములైనవాటిని, — మాతృకతో పరిపోల్చి సవరించి,—మిగిలిన ఇరవై పాశురములకున్నూ 'వాక్కులందు భక్తిరసము వాకలూరగా'—తెలుగు సాయించి చక్కనిపీఠికతో, 'సప్తపదుల'ను — ఒక 'పుష్కరం' క్రింద ప్రచురించారు. శ్రీశాస్త్రిలవారు,...ముద్దుపళని పద్ధతిని అనుసరించి, 'సప్తపదు'ల మిగతాగ్రంథమును పూరించకుండా, ద్రావిడగాధలకు వివరణంవ్రాసి ఊరుకున్నా,—ప్రమాదమేమీ ఉండేదికాదు...

అతుకు అతుకుగానే ఉన్నందువల్ల ... రసవ్యత్యస్తమునకు ఏమీకాని —గ్రంథమునకు, ఛందోరీత్యా, ఏకరూపమిచ్చినశ్రమకు —శ్రీశాస్త్రిలవారు వంద్యులు.

ముద్దుపళని—ఒకవేళ—పది 'పాశురము' లకు మాత్రమే తెలుగుగీతములు కూర్చినదేమో అనిపిస్తూన్నది గ్రంధమంతా ఆమె రచించినదని వినికిడి అయినా ఎక్కడాలేనందువల్ల. పైగా, మొదటి పదే— ముప్పదిగాధలలోనూ...రసజీవమణులు. అనర్ఘభోగములకే అలవడిన ముద్దుపళని, అలా చేసియున్నదనడంలోనూ...అనౌచిత్యము ఏమీలేదూ....

'నోమునోచువారు—నోచు నోముతీరు తెలిపెగోప
కామినులకు—విష్ణుచిత్త కన్యకామణీ .....'
...తెలుగువారందరికీ...ఈతీరులు ఎరుగతగినవే...

VNBhushan.

సప్తపదులు.

నీలాదేవి పయోధరాద్రినమురన్ ♦ నిద్రించు శ్రీకృష్ణునిన్
మేలా నీకిది వేదవేద్యయనుచున్ ♦ మేల్కొల్పఁగా లేచి తా
వాలాయంబుగఁ గొప్పునంటిమిగులన్ ♦ వాసించుపూదండచే
లీలన్ గట్టినగోదకెప్పుడుమనో ♦ లీలాశికిన్ మ్రొక్కెదన్.

౧

'మారుహాడిత్తింగళ్'!

శ్రీనివాసగురునిఁ దలఁచి చిత్తమునను ముద్దుపళని
    పూనిచేయు ద్రవిడపాటలోని భావమూ
చెలఁగి తెలియ వాణి తనదు జిహ్వాకొనను నిలిచి యిటుల
    పలికెఁదిరుప్పావు సప్తపది పదంబుగా ♦—
మాసములకునెల్ల మంచి మార్గశిరము పర్వ మహహా
    యాసగలిగినట్టి చెలులు డాసిరారే
మంచివగలమించి కులమునెంచి యవతరించినట్టి
    చంచలాక్షులెల్లఁగూడఁ జనఁగరారే
న్యాయశాలియైన నందనందనుండు తోయజాక్షి
    శ్రీయశోద కనిన సింహశిశువు గాఁడటే
నల్లమబ్బుచాయమేనిఁ దెల్లఁజేయుడాలుగల్గు
    ఫుల్లపుండరీకనయన పురుషవర్యుఁడే!

కీరవాణులార! హరిని గోరి చేరి తేరి సకల
పూరుషార్థములను దృప్తిఁ బొందరారే!

౨

'శ్రీవైష్ణవుల్'

వారిజాక్షులార! నందవ్రజనివాసులార మనము
కోరునోముక్రియలువినుఁడీ కూరిమలరనూ
పాలవెల్లిఁ బాపసెజ్జఁ బండుకొన్న పరునియడుగు
లోలిఁగొల్చి నేయిపాలు కోరిలఁగూడదూ
కనులఁ గానలుదీర కనుపు కాటు కుంచరాదు విరుల
ననలఁదుఱుమరాదు కురుల ననువుమీఱఁగా
తెల్లవాఱకుండ నీటఁ జల్లులాడి మనము పెద్ద
లెల్లఁజేయనట్టిపనుల నొల్లఁగూడదూ
వికచకమలనేత్రునెదుట నొకరికొకరుపల్కుపలుకు
ప్రకటమొప్పఁగాను బలుకఁబడఁగఁగూడదూ
బాగుమీఱ మనకుఁ దెలుపఁబడినతీరు జనులకెల్ల
వేగ తెలిపి బ్రదుకుతీరు వెదకి ముదమునా
సారెసారెవిభుని మనము సన్నుతించి సంతసించి
వారిజారిముఖుల మెల్ల ప్రీతముచేతమూ

౩

'వోంగివులకుదంద'

నోమునోఁచువారు నోఁచు నోముతీరు తెలిపెగోప
కామినులకు విష్ణుచిత్త కన్యకామణీ
వడుగుచిన్ని పెండ్లికొడుకు పొడవుఁదొడరి పుడమిముఖాఁ
డడుగులడుగువానిపేరు నుడువుకొనుచునూ

ప్రేమమీఱఁగాను మనము నోమువట్టి నీరాడ
భూమిమీఁదఁగురియు నెలకుమూఁడువానలుగా
పెరుఁగునీటివరులనడుమఁ దిరుగుమీలు మాటఁగా న
కరుల తెరలుపోకలుగదలి కలువ లూఁగఁగా
నెమ్మిమీఱఁ దేనెఁద్రావి సొమ్మసిల్లి నట్టియూఁదుఁ
దుమ్మెదలును జేగి మగల దూఱి పలుకఁగా
చెలఁగి పిదుకఁగలుగువారు చెయ్యివేసితియ్యఁగాను
నిలువుకడువలెల్ల బాల నిండిపొరలఁగా
కుదురుకొందము మొదవుగుంపు పదులునూర్లు పెరుఁగ సం
పదలఁబొంగలిగొల్లపల్లె బాగుమీఱునూ.

౪

'ఆఙ్షిమళైక్కణ్ణా'

గోపవృద్ధులెల్లఁగోరు కోర్కెఁగురియువర్షదేవు
రూపుఁజూచిచేయుక్రియల రూపుఁదెలిపిరీ!
ఓగభీరభావమేఘ! ఓగుణాఢ్య! దానధుర్య!
బాగుగ నీచేయవలయు పనులువింటివా?
జలధికేఁగి నడిమిజలము కోలఁదిమీఱఁ ద్రావి యుఱిమి
వెలయుఁ గలయ మిన్నుముట్టి యలముకోవలెన్
జలధిశాయిమేనిడాలు గలుగునట్టిమేనుదాల్చి
చక్రికాంతిసరణిదెలియఁ జక్కమెఱయుమా
పాంచజన్యమనెడుసంకు పగిది మ్రోసి శార్ఙ్గమట్లు
మించి యంబు లొక్కమొగిని నించి కురియుమా
గామకొన్న మేముమేని గాముతీఱ త్రేపకడను
క్షేమ మలర నీటనాడి తేలఁగియుందుమా

సంతసమున కాక నోచు సుందరాంగు లెల్ల మనము
చెంతకేగ కోరికె గురిసె మేఘుఁ డందునెమ్మనా.

౫.

'మాయనై మన్ను'

కోమలాంగులార! మనసు కోర్కెలెల్లఁదీరమనము
నోమునోఁచగాను వాన భూమిఁగురిసెనూ.
అనిన, నొక్కచెలియ పలికె నతివలార! మాయవాని
ఘనునినుత్తరంపుమథురఁ గాచువానినీ!
గొల్లపిల్లలందుఁగలసి జల్లులాడి కొల్లలాడి
యుల్లసిల్ల యమున చెంతనున్నవానినీ.
యదుకులప్రదీప మనఁగ నుదయమంది కన్నతల్లి
యుదరశోక మెల్లఁబాపి యొప్పినాతనీ.
కాంతలార! మనము శ్రీకాంతుఁగూడిచెంత వాని
వింత నోటి నిండఁబాడి వినుతిచేసినా
చేతులున్న ఫలముపూజసేయ శుద్ధభావములను
ఖ్యాతిమీఱ వానిఁజూడఁగలయఁగల్గినా
తొంటిపాపజాలమెల్ల మంటఁబడినదూదివోలె
నంటులేక చెడును నోముపంటపండునూ.

౬.

'పుళ్ళుంశిలంబినకాళ్'

ముందులేచినట్టిసకల సుందరాంగు లొక్కముగ్ధ
మందయాన నిటులనిదుర మలుపవచ్చిరీ.
పక్షిజాలమెల్ల దెసల వీక్షణములు గొలిపి వేగ
కుక్షులకయి కూఁతలిడుచు గూళ్లువదలెనూ
పంకజాక్షుసేవజ్ఞప్తి పఱచుకొఱకుఁ దెలుపు తెల్ల
సంకుపిలుపునీదుకర్ణ సరణిఁజొరద టే!

బాలలేచిరావె నందబాలుఁడు దాఁ బూతనచనుఁ
    బాలుద్రావి నాఁటి యముని పాలు చేసెనూ.

రక్కసుండు బండిరూపు నుక్కుమిగిలి రాఁగ సంఘ
    టొక్కమొగిని వ్రక్కలుగాఁ ద్రొక్కెముకుందునా

మునులు యోగిజనులు నీటమునిఁగి నేక్క హరిహరీ
    యనెడునాద మినుముట్టించె వినఁగరావటే!

మెల్ల మెల్ల నుల్ల మల్లఁ బల్లవించి చెల్లసంత
    సిల్లి లేచినారమిటుల మల్లి లేఁగదే!

౭

‘ కీచుకీచెక్కాటంగు ’

విరివిమీఁద హరిని గలయనెత్తిఁగి మఱచికనుమొగడ్చ
    సరసిజాక్షి నిదుర తేప సఖులు వచ్చిరీ.

కుటిలనీలకుంతలాకతె చటులసూక్తి పటిమఁ బల్కు
    నటన దెలియకుండ నొక్కనాతి పలికెనూ

కీచుకీచు మనుచుఁ బక్షులేచి లేచి కూయుచుండె
    లేచిరావె పెరుగుతరువఁదో చెమిన్ననా.

గల్లుగల్లుమనెడినగల కలరవంబుఁ దెల్లదమ్మి
    కనులవానిమీఁదిపాటఁ గలసి మ్రోసెనూ

వినఁగఁబడదె వెఱ్ఱిపిల్ల విడిచి నిన్ను వెడలలేక
    కనుగొనంగ నున్నమమ్ముఁ గనవె నాయికా

హరి దయాభిపరవశుండు పరుఁడటన్న మొరలు చెప్పి
    దరికిరాఁగ నిదుర చెందఁ దగునె నాయికా!

తేజమొప్పఁ గన్నువిప్పి తెప్పరిల్లి లేచివచ్చి
    రాజసమునఁ దలుపుఁదీయ రావె నాయికా.

౮

' కీళ్వానం '

బాలలెల్ల నందగోప బాలునకునువలపుగొలుపు
లీలగలిగినట్టిసఖిని లేపవచ్చిరీ
ఇదిగో తూర్పుతెల్లవారె నదిగొ బఱ్ఱె లెల్ల మెల్లఁ
బాదలె మళ్ళలోనిమంచు పూరిమేయనూ
నిన్నులేపకుండ మున్న కన్నె లార్తితోడ నేఁగ
నున్నమాట విన్నవించి నిన్నులేపఁగా
వచ్చినార మనుచు మమ్ము మెచ్చి ముదము హెచ్చినట్టి
మచ్చెకంటిమిన్న లేచి మములఁ గలయవే
మల్లవరులయుల్ల మెల్లఁ బెల్లగిల్ల కొల్లలాడి
వెల్లివిరిసి యుల్లసిల్లు విష్ణుమూర్తి నీ
పాడుకొనుచు నేఁగి చిగురు టీనువచ్చునడుగుఁదమ్మి
జోడుసోఁక మ్రొక్కి సరగ వేఁడుకొంటిమూ
ఎంతవింత కాంత లంత కంతకంత కింతయనుచుఁ
జింతచేసి మనలఁగరుణ చెలఁగిప్రోచునే.

౯

' తూమణిమాడత్తు '

వాఁడెవచ్చి పిలువలేచి వత్త మనుచుఁ బండుకొన్న
చేడె నిదురలేపఁగాను జెలులువచ్చిరీ
మణివిచిత్రసౌధమందు మంగళార్థమైనదీప
కణిక లుల్లసిల్లఁబొగలు గమ్మమనఁగనూ
కులుకుతళుకుశయ్యనిద్రఁ గూరినట్టిమేనమామ
కూర్మిబిడ్డ! గడియతలుపు గొలుసుమలుపవే
అత్త! పూలగుత్తి నీదు ముత్తియంపుబిడ్డ మెల్ల
నొత్తిగించి నిదురలేవ నెత్తరాదటో!

మూఁగచెవుడు గలవొలేక రాఁగనీకమత్తునిదుర
సాఁగితూఁగనెవరుమందు చల్లినారలో
మాధవుండుమాయలాడు వేషకైనబోధలేని
గాథవానివెయివిధాల గణనచేతుమూ
అమ్మ! తోడి కొమ్మ లిరుగో, లెమ్మసంగదమ్మ ముద్దు
గుమ్మ నీదుతపసుఁగులుకుబొమ్మ నిప్పుడూ

౧౦

'నోటిచ్చువర్గం'

నందనందనుఁడన నానందమొందువారలొక్క
సుందరదన నిదురలేపఁ గోరి వచ్చిరీ
నోఁచునోముస్వర్గమిచ్చు నోచెలియిదేలతల్పు
వైచిపండుకొంటివిట్లు వడిగరాగదే!
నీటుమీఱఁబల్కువున్న చోటనుండిమాటి కొక్క
నోటిమాటకైనమేమునోఁచలేదటే
వలసినట్టిచోట కలసి మెలసి సిరులవెలసి శ్రీ
తులసిదండఁ గురులనిండఁ దుఱుమువాఁడటే
పొంగి మంగళంబులొసఁగి పొగడినంతమనకునంత
రంగవాంఛలిచ్చుపుణ్య రాశిగాఁడటే
ముందునిదురయందుఁబేరు నొందినట్టికుంభకర్ణు
డిందు నోడి నీకు నిద్ర యిచ్చినాఁడటే
తత్తరమ్ముమానినిద్ర మత్తువీడివచ్చిచెల్మి
కత్తెలతో నిపుడు నీవు పొత్తుగూడవే.

● రాధికాసాంత్వనము ●

● ముద్దుపళని ●

రాబోవు నవీన ప్రబంధము:

సత్యభామా సాంత్వనము.

ఉంగనమూరి రామేశ్వరకవి కృతము.

నాలుగు ఆశ్వాసముల శృంగారప్రబంధము.

— ♦ కొన్ని ఉదాహరణములు ♦ —

శా. ఉల్లాసం బొనగూడ నగ్గలపుతో ♦ నొయ్యారపుంజూపు లు
ద్వెల్లిలం బగఁ జేతు లెత్తి బిగపుం ♦ దళ్కొత్తుపాలిండ్లతో
మల్లాడం దగునింతి నప్పుడికడవల్ ♦ నాల్పసలిం బూనుచున్
చల్లో చల్లని చల్ల యమ్ముమరు ని ♦ చ్చల్ గొల్లచాన ల్పురిన్. ఆ. ౧.

చ. ఉరమున గుబ్బ లాని హరి ♦ యుల్కుచు మాటలఁ దేర్చి పల్కుచున్
దరుణిని నిండుకౌఁగిటను ♦ దార్చి నయంబు లొనర్చి హామికల్
బెరయ బిరాలునన్ బొటన ♦ వ్రేలునఁ గుబ్బల రెమ్మ నీవి వోఁ
బొరలి చివుక్కునం గదిసె ♦ బోటియుఁ దా నెదురెత్తు లియ్యఁగన్. ఆ. ౨.

ఉ. చొక్కక చొక్కినట్లు మఱి ♦ చొక్కియుఁ జొక్కనియట్లు చొక్కి పైఁ
జొక్కినయట్లు మేలువగఁ ♦ జూపుచు వాతెరకాటు మేపుచున్
మ్రొక్కుచుఁ దక్కుచున్ సొయల ♦ ముద్దులఁ బెట్టుచుఁ జెక్కుగొట్టుచున్
చక్కెరబొమ్మ యోరటిలఁ ♦ జక్రధరుం డతివిస్మితాత్ముఁడై. ఆ. ౨.

ఉ. కొప్పునఁ బూలు చెక్కి వెడ ♦ కోపము దీరఁగ మ్రొక్కి తేనియల్
చిప్పిల మోవి నొక్కి నును ♦ చెక్కిలి ముద్దిడి తక్కి వేడుకల్
చొప్పడ నొక్కి చక్కి తమిఁ ♦ జొక్కి కవుంగిటఁ జిక్కి చక్కియా
యొప్పులకుప్పచొప్పెఱిఁగి ♦ యూరటఁ దేరుట లెంక నెన్నఁడో. ఆ. ౩.

సీ. పరిక్కలోఁ బవళించి ♦ పదము పై హవణించి
యచ్చోటు గదియించి ♦ హాసు మించి
జిగిగుబ్బ లానించి ♦ బిగియ సం దొనరించి
పెదవి కెంపులు నించి ♦ బెద రణంచి
మో విచ్చి తేలించి ♦ ముద్దాడి లాలించి
మఱుద్దుగాఁ గదియించి ♦ మోహరించి

పాలిసి సి పలుకుంచి ♦ చెలఁగి స న్నెలయించి
పుంఖాన మొనరించి ♦ బుజ్జగించి
తే. గీ. నేగ సభిముఖినై తోన ♦ విముఖ మగుచు
భ్రమణ మొనరించి రమణుఁ బ♦రా కటంచు
మురుపుతో వ్రాలి నీమేని♦యొరపు లెల్ల
నింక నొకసారి దయసేయ♦వే యొయారి. ఆ. ౩.

సీ. గుమలతోఁ దొడలాశ ♦ నెదురు నాతనిత్రొమ్ము
దురుసుగుబ్బలఁ గ్రుమ్మి ♦ త్రోసిత్రోసి
కొను గొప్పను గేలఁ ♦ గమిచి వాఁ డద రంటఁ
గెళకి సందిలి నొక్కి ♦ నులికియులికి
తివిరి చెల్వుఁపు లోఁబె♦దవి కాటు తవిలింపఁ
గుక్కి యు స్సని చెక్కుఁ ♦ గొట్టికొట్టి
యుబికి మోవాని వాఁ ♦ మాకొన కరఁచొక్కుఁ
గెరలి తిట్టుచు నొడు♦గఱచికఱచి
తే. గీ. మేను వసియాడఁ దమిఁ గూడ ♦ మొలుపుతోడఁ
గొను జవ్వాడ నవహార♦కలిక లాడ
మరుఁడు ఝుంపించు గేదగి♦కిరుసుకరణి
మురిపెమునఁ బొంగి నటియించె ♦ మోహనాంగి. ఆ. ౪.

ఉ. ఆతఱి మందయందుఁ బడు ♦ నట్టుగఁ గొమ్ములఁ గట్లఁ గ్రుమ్మి లోఁ
బోతర మొప్పఁగా మరుని♦పోరుశకై గమకించి పైపయిన్
ద్రోఁతకు హుంకరించి మెయి♦మశాకొని మూతుల నెత్తి హత్తి యాఁ
బోతులు అంకె వేయుచును ♦ బోరనఁ జేరె సమాంసమీనలన్. ఆ. ౪.

కం. పురుషాయితమున నటువలె
మెఱయుచు సరిగెలుపు లెనయ ♦ మెలఁతుక తనియన్
హరి చెలి నణఁచుక తనిసెన్
చిరిగొరకల పాదుశాయి♦విజయము మీఱన్. ఆ. ౪.

1937 ఏప్రియల్ మాసారంభమున వెలువడుతుంది.

శృంగార కావ్యగ్రంథమండలి.

ఉద్దేశము.

మృదుమధురపదవిలాసహావభావవిశేషభూషితయగు నాంధ్రభాషాయోషామణి చక్కనియక్కరములను వినసొంపుఁ గూర్చు నజంతశబ్దములను గలిగి సులభోచ్చారణార్హత నెగడు చున్నది. ఇట్టి మనయాంధ్రభాషను వినినను జదివినను మనస్సునకు వికాసమును బుట్టించు రమణీయరచనావిశేషమే కవిత్వమనంబరఁగును. కవిత్వము కవుల హృదయములయం దుద్దీపించురసమువలనఁ దనంతనే యుద్భవించి యమృతరసోపేతమై యతిహృద్యమై రసికజనాస్వాద్యమై నెగడును.

శా. సౌరభ్యంబును బంధచాతురి తగన్ శయ్యాచమత్కారశృం
గారంబున్ వివిధార్థముల్ సరససాంగత్యంబు నానాకళా
పారీణత్వము మంజువాగ్విభవముం బాంచాలరీతిన్ దగ
న్వారస్త్రీయనుబోలె నొప్పవలదా వర్ణింపఁ గావ్యంబిలన్.

—రుక్మాంగద చరిత్రము (మల్లన.)—

కవిబ్రహ్మ నిజహృదయకేదారమున భావామృతసస్యమును బండించి రసికులకువిందొనర్ప నేయేసమయములయం దేయేస్థితిగతులయం దేయేరసపోషణమును గావింపవలయునో వానినెల్ల స్వభావకల్ప

నలహేఁజూపుచుఁ [illegible]నూతనప్రపంచనాగరకతను జాటుచుఁ బ్రజలయుత్తమజీవనమునకును దేశక్షేమాభివృద్ధికిని గారణభూతములుగాఁ గావ్యములను రచించును. మంజులపదశోభితమై యలంకారభూషితమైన కవితను గాఢముగ హృదయమున నాటునటుల నవరసములుచిప్పిలునటులఁ జెప్పవలెనన్న నది కవికేచెప్పనలవిగాని కవిగాని వానికెన్నటికిని జెప్పఁదరముకాదు. కావ్యము నవరసభరితము.

శృంగారాదినవరసంబులలో సర్వప్రాణిసహజమనోజ్ఞమైనదియు సర్వభూతహృదయావాసగమ్యమైనదియు నగుశృంగారరసమే సర్వజనాదరణీయము. కావుననే శృంగారరసము పరిపుష్టిఁజెంది పాఠకులహృదయము వెల్లివిరియునటుల నాయికానాయకుల హృదయగతభావము లున్నవియున్నటులవర్ణించి ప్రబంధకవులందఱుఁ దమతమ సామర్థ్యమును వినియోగించి కావ్యములను రచించిరి. కావ్యమునందుఁ జమత్కారముగవర్ణించి రసావిర్భావమును గలుగఁజేయుట కవిధర్మము. అట్లువర్ణించుట యసమంజసమన్నఁ గవికిఁ బ్రకృతి ప్రలోచనమును లోకవంచనాపరాధమును గలుగఁజేసినవార మగుదుము.

నగరార్ణవోద్యానసలిలక్రీడావిప్రలంభరతోత్సవాద్యష్టాదశ వర్ణనలంగలిగి మహాకావ్యసజ్ఞం బడయుచున్న కావ్యలక్షణంబునకుఁ గావ్యప్రకాశకుఁ డిట్లుదాహరించెను.

శ్లో. నిశ్శేషచ్యుతచందనం స్తనతటం నిర్మృష్టరాగోఽధరో
నేత్రేదూరమనంజనే పులకితా తన్వీ తవేయం తనుః
మిథ్యావాదిని ! దూతి ! బాంధవజన స్యాజ్ఞాతపీడాగమే
వాపీం స్నాతు మితో గతాసి న పున స్తస్యాధమ స్యాంతికమ్.

కావున లాక్షణికుఁడగు కాళిదాసు శ్రవ్యకావ్యంబుల రతివర్ణనము నింద్యముకాదనుటకోయనఁ గుమారసంభవాష్టమసర్గంబున వాచ్యంబుగ బాహ్యరతంబును వ్యంగ్యంబుగ నాభ్యంతరరతంబును వర్ణించి శృంగారవర్ణనమునకుఁ దోవతీర్చెను. మఱియు నాతఁడే

దృశ్యకావ్యంబగు మాలవికాగ్నిమిత్రములోఁగూడ బాహ్యరతంబనఁ దగు సంభోగశృంగారముల నిట్లువర్ణించెను.

శ్లో. నస్పృజే ప్రియ మూరునిపీడనం ప్రార్థితం ముఖమనేన నాహరత్
మేఖలా ప్రణయలోలతాంగతం హస్త మస్య శిథిలం రురోధసా.

శ్లో. హస్తం కంపయతే రుణద్ధి రశనావ్యాపారలోలాంగుళీః
హస్తౌ స్వౌ నయతి స్తనావరణతా మాలింగ్యమానాబలాత్.

శ్లో. పాతుం పక్ష్మలనేత్ర మున్నమయిత స్సాచీకరో త్యాననం
వ్యాజేనా ప్యభిలాషపూరణసుఖం నిర్వర్తయ త్యేవ మే.

ఏకవియైనను రతంబును వ్యంగ్యముగానే వర్ణించెనుగాని వాచ్యముగాఁ జెప్పియుండలేదు. ఆంధ్రశృంగారకావ్యంబులంగూడఁ దఱచుగా నిట్లేప్రతికావ్యము సురతపుంభావరతవర్ణనలు గనఁబడుచున్నను నవి రతిసురతోపరతిపుంభావాదిపదఘటితంబులగుటచేఁ గొందఱు చదువరులకు జుగుప్సాకరంబులైన యాభ్యంతరరతవర్ణనలుగా భ్రమ కలిగించుచున్నవేమో కాని నిజముగానవి యట్లుగాక వ్యంగ్యసురత వర్ణనపరంబులైన బాహ్యరతవర్ణనలేయని పరిశీలించినపిదప గ్రహింపఁ గలరు. ఈవిషయమున సంస్కృతకవులు సురతవర్ణనసేయునప్పు డొక్కవిషయనిగరణముగా వర్ణించినచోట్లఁగాక మిగిలినయెడలఁ దమ పాకమునుమార్పక యేకరీతిగావర్ణించిరి. మనయాంధ్రకవులట్లుగాక తమకదళీద్రాక్షపాకములను నారికేళపాకముగామార్చి స్త్రీ బాల సామాన్యదురవగాహముగా వ్యంగ్యముగానట్టి వర్ణనలుగావించియుండిరి. కావునఁ గేవలవాచ్యంబులు నశ్లీలంబులు నగునాభ్యంతరసురత వర్ణనలు వచనీయంబులగుటఁ బరిత్యాజ్యంబులనియు వ్యంగ్యంబులు తద్వర్ణగర్భితంబులునగు వర్ణనలు రసభావజనకంబులు కావ్యోద్యమ ఫలంబులునగుటఁ బరిగ్రాహ్యంబులనియు సాంస్కృతిక లక్ష్యలక్షణ గ్రంథములను జదివినఁ దెలియఁగలము.

భారతము రామాయణము మొదలగుపురాణేతిహాసములు ధర్మాదులస్వరూపమునుజూప సృష్టింపఁబడినవి. కావ్యములన్ననో

వాఙ్మయముయొక్క విశేషమును గనఁబఱుపఁ దలకొనినవి గాన వాని వానిపని యవినిర్వహించుట దూషణపాత్రములుకాఁజాలవు. శృంగారము విశేషముగా వర్ణింపబడినదనుటకు మనలోనున్న భావములన్నియు దాఁచిపెట్టక పూర్ణముగ వర్ణింపఁబడినవని యర్థమేకాని యస్వాభావికములును ననుభవవిరుద్ధములును వర్ణింపబడలేదని తెలిసికొనంజనును. నాయికానాయకుల మనస్సులలోలేని ప్రకృతివిరుద్ధములైన భావములేవియు నేకావ్యమునందును వర్ణింపఁబడియుండలేదు. కావుననే మధ్యకవులు తమప్రబంధములలో సామాన్యులకు బోధపడనంతకఠినముగ శృంగారరససందర్భముల నభివర్ణించిరి.

ఈశృంగారకావ్యములు తమకుఁదామే చదువుకొని యానందింప నుపయుక్తములేకాని వీధిపురాణములుగాఁ జెప్పందగినవికావు.

తమతమ కాలమంతయుఁ గావ్యరచనయందే కడపి కష్టములనైన లెక్కసేయక భాషాదేవి కమూల్యాలంకారములొనర్చిన పూర్వకవులకావ్యములలోఁ జాలకావ్యములింతవఱకు మనవారు ప్రకటించి యెఱుంగరు. కొలఁదిగాఁ బ్రకటించినను వర్ణలోపములును గణయతిప్రాసాదిలక్షణవైపరీత్యంబులుఁగలిగిన "గుజిలీ" పుస్తకములుగాఁ బ్రకటింపఁబడినవి. ఇవి చౌకగా దొరుకునన్నమాటయేకాని ఫలమిం చుకయైనఁ గనుపింపదు. ఇంకఁ గొందఱుపెద్దలు మంచి కాగితములపైఁ బ్రకటించిరిగాని వారు ప్రాచీన కవికృతములగు కావ్యములను ముద్రించునపుడు విశేషజాగరూకతతో శృంగారరసోద్బోధకములగు పదములనుమార్చి యిష్టమువచ్చిన పదములనుజొన్పి తామట్లొనర్చునపుడు రసభంగమగుననియైన నెంచరైరి. ఉదాహరణముగాఁ గొన్నిటినిందువివరింతుము.

గజేంద్రమోక్షములో :—

సిరికింజెప్పఁడు.............శ్రీకుచోపరిచేలాంచలమైన

ఇందు—శ్రీభుజోపరిచేలాంచలమైన—అని మార్చిరి.

కుచేలోపాఖ్యానములో :—

శ్రీకుచాలి ప్తచందనాంచితకరాబ్జతలము.

ఇందు—శ్రీకరాలి ప్తచందనాంచితకరాబ్జతలము—అని మార్చిరి.

భర్తృహరిలో యతినృపతిసంవాదమున :—

పృథుఘన స్తన నమితోత్కట వారకాంతలము.

ఇందు—పృథుఘనస్వన నమితోత్కట వారకాంతలము—అని మార్చిరి.

ఘనస్వనమువలన వారకాంత లెందుకువంగుదురని యడిగిన నేమిసమాధానముచెప్పెదుమా యనియైనఁ జింతసేయక యెవరికిఁ దోఁచినరీతిని వారు దిద్దివైచిరి. ఇంకఁ గొందఱుపెద్దలు శృంగార రసోద్బోధకములగు పద్యములను దీసివైచియే ప్రకటించిరి. ఇప్పటికిఁ బ్రకటించినవి కొలఁదియైనను నీవిధముగా వెలువడినవేకాని సరియగుగ్రంథములు వెలువడలేదని చెప్పవచ్చును. కావున నింక సారస్వతముపై నాంధ్రులెల్లరు దృష్టులను బ్రసరింపఁజేసి మాతృభాష నుద్ధరింప బద్ధకంకణులుకండు. కాదని పోనాడితిరేని కాళిదాసాది మహాకవుల కవితామృతమును, వాల్మీకాది ఋషిపుంగవుల జ్ఞానధనమును, పాణిన్యాదిసూత్రకర్తల సర్వతోముఖమగు సూత్రనిబంధనయు, వ్యాస గౌతమాదుల పరమార్థతత్త్వవివేచనమును గోలుపడు ననకతీరదు. ఆ కాలపు ధర్మము, జ్ఞానము, శౌర్యము, నుత్సాహము నన్నియు నశించినవి. ఇఁక సారస్వతమొకటిమాత్రము ప్రాణావశిష్టమై నిలిచియున్నది.

విజ్ఞేయాంశములను విముఖులకుఁగూడ నభిరుచిఁగల్పించి యందములను జందములను జిత్రములను నీతులనుజేర్చి హృదయరంజకముగ నుపదేశించుటయే శృంగారకావ్యరచయితల యుద్దేశముగాన వారిశృంగారప్రబంధములు సకలరసంబులకును నలంకారములకును సంపూర్ణశబ్దజాలమునకును ఛందోవ్యాకరణజ్ఞానమునకును నీతికిని నాక

రంబై యాఘనికులసాహిత్యసంపదలకు రత్నపేటికలై యర్థాంతరన్యాసంబులు లోకోక్తులు, స్వభావోక్తులు, లోకానుభవంబులు, నీతిదాయకములునై త్రివర్గఫలంబొసఁగి యాంధ్రలోకము నుద్ధరింపఁ జేయుచున్నవనుటలో సందేహములేదు. కచకుచాదులు కాంతకెట్టి సహజాలంకారములో శబ్దార్థాలంకారములును గవితాకాంత కట్టి తనూద్భావములగు సహజాలంకారములని పండితప్రసిద్ధము.

సంస్కృతగ్రంథములనుండి భారత భాగవత పురాణముల నాంధ్రీకరణముసేయుటయే యాంధ్రకవిత్వమున కాద్యదశయని మనమెఱుంగుదుము. తరువాతఁ బ్రబంధకల్పన ప్రారంభమై పెద్దన నాటికి విజృంభించి క్రిందటిశతాబ్దమువఱకు నవిచ్ఛిన్నముగా శృంగార ప్రబంధములు తలసూపినవి. ప్రబంధకవులు భాషాచమత్కారము, కల్పనాచాతురి, రచనానైపుణ్యము, భావపుష్టి, రసోజ్జృంభణము, నింగితావిష్కరణచాకచక్యమును గనఁబఱచుచుఁ దమయసాధారణ పాండిత్యమును వెల్లడించుచు శ్లేషాద్యలంకారములు స్వభావసిద్ధములుగాఁగానుపింప శృగారరసావిర్భావమునం దగ్రగణ్యతఁ జెందునటులఁ బ్రబంధములను రచించిరి. ప్రబంధములు పురాణములవలెఁ గథాసంవిధానచమత్కారమును వెల్లడింపఁగడంగక భాషాగాంభీర్యమంతయు నొక్కచోనమావేశమొనర్చి పాఠకులమనంబులకు విస్మయానందమును గల్పించి తన్మయత్వమునొందించుటకే రచింపఁబడినది. నిష్పక్షపాతబుద్ధితో విచారించినఁ బ్రబంధములయందుగల భాషాచమత్కారము భారతమునఁగాని మఱేపురాణములయందుఁగాని లేదనఁ గలము. భారతభాగవతపురాణాదులు కథాసంవిధానమున నెంత పొగడఁదగినవో భాషాచమత్కారమునఁ బ్రబంధములుకూడ నంత పొగడఁదగినవేయగును. కావుననే శృంగారప్రబంధకవు లొకరు వ్రాసినకథనే యింకొకరు వ్రాయుచుఁ దమకుగల భాషాపాండిత్యమును వర్ణనావిశేషమును జూపందొడంగిరి. అహల్యాసంక్రందన కథను వేమనారాధ్యుల సంగమేశ్వరారాధ్యులు "అహల్యా సంక్రందన విలాస" మను నామమునను, సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయ

నడుమ "అహల్యాసంక్రందనము" అను నామమునను వేఱొకరు "అహల్యావిలాస" మను నామమునను వేర్వేర ప్రబంధములను రచించిరి. ఇదేవిధముగాఁ తారాశశాంకవిజయము, బిల్హణీయము, విప్రనారాయణచరిత్రము, రాధికాసాంత్వనము, రాధామాధవము, విజయవిలాసము మొదలగుకథల నొక్కొక్కదాని నిరువురు మువ్వురు కవులు ప్రబంధములుగా రచించిరి. వీనిలోఁగొన్ని "గుజిలీ" పుస్తకములుగా వెనుకనచ్చొత్తింపఁబడినను నచ్చొత్తింపనివానిలోఁ బాటిపు డెచ్చటను దొరకుటలేదు. ఇవ్విధముగా నీశతాబ్దము గతించినయెడల నీ శృంగారప్రబంధములును గతించుననుట యతిశయోక్తి కాఁజాలదు.

జనుల కొక్కొకకాలమున నొక్కొకవిషయమునం దభిరుచియు, నాదరమును, నభిమానమునుగలుగును. మనుష్యులకుఁ గర్మసాధనములగు శరీరములెట్లుభిన్నములో యట్లు తదంతర్వర్తియగు మనస్సును బుద్ధియుఁ దజ్జన్యములగు నూహాపోహలును భావములును నిచ్ఛలును భిన్నభిన్నములుగానుండును. ఒకరిమనస్సునకు మంచిదనితోఁచినది రుచించినది యింకొకరి మనస్సునకు మంచిదనితోఁచదు రుచింపదు. ఈశృంగారకావ్యములు కొంద ఱవినీతిని బోధించునని యసహ్యాపడుదురు. కొందఱు భాషాదేవికమూల్యాలంకారములని సంపూర్ణశబ్దజాలరచనోపేతములని శృంగారభావరసోజ్జృంభణములని శిరమునఁదాల్తురు. ఎవరియభిప్రాయ మెటులుండినను వాఙ్మయమున స్థిరముగానుండదగిన శృంగారకావ్యములను బ్రకటింపకపోవుట యాంధ్రవాణి ననాదరించుట యనితలంచి భాషాప్రపంచమునఁ బూర్వకవుల ప్రబంధములను నిలువఁబెట్టి భాషాసేవనొనర్పవలెనను నుద్దేశముతో నీసంఘమునుస్థాపించి నన్నయభట్టుమొదలు క్రిందటిశతాబ్దమువఱకు రచింపఁబడిన శృంగారప్రబంధములను వెలువరింపఁదలంచితిమి.

ఇప్పటివలెఁ బూర్వము ముద్రణాయంత్రసాహాయ్యము లేకపోవుటవలన నీకావ్యములు వ్రాయసగాండ్ర హస్తగతములై యనేక

పాఠాంతర బేధములనుగలిగి వెలయుచున్నది. పూర్వగ్రంథములను ప్రకటించువారిదివఱకుఁ దమయిష్టానుసారము వానినిసవరించి తాము ప్రమాణముగాగ్రహించిన వ్యాకరణాది సూత్రములకు ననుకూలముగాదిద్ది ప్రకటించుచుండిరి. కొందఱీపద్ధతి నాక్షేపించుచు మూలమెట్లుండెనో తెలుపవలెననుచుండిరి.

గీ. ఇందుశేఖర పాదార • విందయుగళ
భావనాపరుఁ డంగనా • పంచబాణుఁ
డతులదైర్యాభిభూతహి • మాచలుండు
మానభూనాథుచిత్తాప • ఖానుఁడతఁడు.

కీర్తిశేషులగు శ్రీవీరేశలింగము పంతులుగారు చిత్రభారతమును బ్రకటించునపుడీ పద్యమునందు "చిత్తాపఖాను" శబ్దమును "చిత్తాబ్దఖానుఁ" డుగ దిద్ది ప్రకటించిరి. తరువాతఁ జరిత్రకారులు మానుఁడను దండ్రినిగలిగిన చిత్తాపఖానుఁడను నొకతురకనవాబు హిందూదేవాలయములకు దానధర్మముచేయువాఁ డుండెనని తెలిసికొని పంతులుగారుదిద్దినది తప్పని సిద్ధాంతరీకరించిరి. కావున మేమీకావ్యములకు మాయొద్దఁగల ప్రతులతో సంప్రతించి గ్రంథమర్థమై యన్వయించునటుల సంగతిసందర్భములనుబట్టి గ్రంథకర్తయొక్క కవనమున కనుకూలముగా గ్రంథపాతములను దిద్దుచు దిద్దిన భాగము కుండలీకరణముననుంచి ఫుటయడుగునఁ బాఠాంతరములను జూపుచుఁ బూర్వచ్ఛందోవ్యాకరణశబ్దజాలచరిత్రాదులను గుఱించి శోధనలను జరుపువారికి నుపకరించుటకును బాఠకులకు సౌకర్యముగానుండుటకును లేఖకప్రమాదజనితదోషంబులను గలుగనీయక శృంగారరసోద్భేదకములగు పద్యములనెత్తివేయక ప్రతిగ్రంథము తెల్లనిగ్లేజు కాగితముపై ముద్రించి మెంబరులకంపఁ సంకల్పించితిమి.

ప్రథమకుసుమము.

ముద్దుపళని కృతమగు

రా ధి కా సాం త్వ న ము

ఈశృంగారప్రబంధము 1937 సంవత్సరప్రారంభమున పంపుదుము.

ద్వితీయకుసుమము.

లింగనముఖకామేశ్వరకవికృతమగు

స త్య భా మా సాం త్వ న ము

ఇయ్యది రెండవగ్రంథముగా 1937 ఏప్రియల్ నెలమొదటఁ బంపగలము. ఇట్లె ప్రతిమూఁడుమాసములకు నొక్కొకప్రబంధమును బంపఁగలము. కావున భాషాభిమానులగు దేశీయులెల్లరు మాసంఘమునఁజేరి మాయుద్యమునకుఁ జేయూఁతనొసంగఁగోరెదము.

శ్రీకృష్ణరాయావలంబమున వినూత్నశోభావిరాజమానయై రాజకీయాధికారమువహించి కృష్ణాగోదావర్యాది మహానదుల దీర్థమాడి శ్రీశైలదాక్షారామాది పుణ్యక్షేత్రముల సందర్శించి యుత్కలమధ్యరాష్ట్రమహారాష్ట్రములుహద్దుగఁ గన్యాకుమార్యగ్రి పర్యంతము నిరంకుశముగ విహరించి యిపుడు నిరాలంబయై శృంగార రసం బొకింత యైన లేమిఁ గలకలలాడని మోముతోనున్న యాంధ్ర భాషాయోషామణికిఁ దొల్లిటితొడవులగు శృంగారకావ్యముల నుద్ధరించుటకు దృఢప్రయత్నులరగుఁడు. దేశమును భాషను నుద్ధరింపుఁడు. రాఁబోవుతరములవారి మన్ననలనందుఁడు.

—♦ ని య మ ము లు . ♦—

1. ఇరువదివత్సరములకు మించినవయస్సుగలవారును ఆంధ్రభాషయం దాదరాభిమానములుగలవారును నీసంఘమున మెంబర్లుగాఁ జేరుటకర్హతగలవా రగుదురు.

2. స్త్రీలు విద్యార్థులు ఇరువదివత్సరములకు లోబడినవారు, అవివాహితులు యీసంఘమునఁ జేర్చుకొనఁ బడరు.

3. ఈసంఘముకొఱకు వెలువరించుప్రథమగ్రంథము 1936 సంవత్సరము డిశెంబరు నెలాఖరునకు తయారగును గాన నీలోపల యిందు మెంబర్లుగాఁ జేరఁదలంచువారందఱుఁ జేరఁగోరెదము.

4. తాము సంఘమునుండితీసికొను శృంగారప్రబంధములను స్త్రీ బాల పామరాదుల పాలఁబడకుండఁ గాపాడవలయును.

5. ఈసంఘముప్రకటించు శృంగారకావ్యములు మెంబర్లకేపంపుదుము కాని యితరు లెంతవెల యిచ్చినను విక్రయింపము.

6. మేము వెలువరించు ప్రతికావ్యమునకును జాలవ్రాఁతప్రతులను సంపాదించి ప్రబంధమురచించిన కవియుద్దేశానుసారము పండితులచేఁ బరిష్కరింపఁజేసి పాఠాంతరభేధములతో లేఖకప్రమాద జనితదోషంబులు కలుగకుండునటుల ముద్రింతుము.

—♦ నిబంధనలు. ♦—

1. ఈమండలి నచ్చొత్తింపఁజేసిన శృంగారప్రబంధములన్నియుఁ దీసికొన సామర్థ్యముగలవారే మెంబర్లుగాఁ జేరఁదగును.

2. మెంబర్లుగాఁజేరఁ దలంచువారు యీసంఘముయొక్కనియములను దెలిసికొని మేముపంపిన ప్రమాణపత్రమును బూర్తిచేసి ప్రమాణపత్రముతోగూడ ప్రవేశరుసుముక్రింద రు. 0—8—0 లు మాత్రముపంపవలయును.

3. మూఁడేసినెలల కొక్కొక్కటివంతున సంవత్సరమునకు నాలుగు శృంగారకావ్యములను ముద్రిపింతుము. ప్రతిగ్రంథముతయారైన వెంటనే ప్రతిమెంబరునకును దెలియఁజేసి వారివారిప్రతు లేవిధముగా బంపునదియు నాయాప్రతి యెంతవెల యైనదియుఁ దెలుపఁగలము.